

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA

KATEDRA ROZVOJOVÝCH A ENVIRONMENTÁLNÍCH STUDIÍ

**Ekoturismus a programy na ochranu přírody jako nástroj
zachování biodiverzity ve vybraných zemích
Latinské Ameriky**

Diplomová práce

Olomouc 2017

Bc. Dominika Scholzová

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením doc. Ing. Ivo Machara, Ph.D. za použití literatury uvedené ve zdrojích v závěru práce.

V Olomouci dne 13. 4. 2017

Bc. Dominika Scholzová

Poděkování

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala mému vedoucím práce doc. Ing, Ivu Macharovi, Ph.D. za odborné vedení, konzultace a cenné rady při vypracování diplomové práce. Velké díky patří mé rodině za podporu v průběhu celého mého studia na Mezinárodních rozvojových studiích. V neposlední řadě děkuji Lubovi a Terce za jejich podněty a trpělivost při psaní a následné korektuře práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Dominika SCHOLZOVÁ**
Osobní číslo: **R150088**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Ekoturismus a programy na ochranu přírody jako nástroj zachování biodiverzity ve vybraných zemích Latinské Ameriky**
Zadávací katedra: **Katedra rozvojových a environmentálních studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je zhodnotit význam ekoturistiky pro udržitelný management biodiverzity v rozvojových zemích. Metodou rešerše dostupných datových zdrojů budou analyzovány programy ekoturistiky zaměřené na biodiverzitu jako destinaci cestovního ruchu a součást managementu chráněných přírodních oblastí ve vybraných zemích Latinské Ameriky. Předmětem analýzy bude srovnání přístupů k této problematice ve vybraných zemích a hledání limitů a potenciálů udržitelného rozvoje ekoturistiky jako podpůrného nástroje ochrany biodiverzity v rozvojovém světě.

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 20 - 25 tisíc slov
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

PRIMACK, Richard B. Biologické principy ochrany přírody. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 349 s. ISBN 80-7178-552-0.
EDITED BY TEJ VIR SINGH. Critical debates in tourism. Buffalo: Channel View Publications, 2012. ISBN 1845413423.
AYLWARD, B. Sustainable ecotourism in Costa Rica: the Monteverde Cloud Forest Preserve. Biodiversity and Conservation, 1996
HOPPE, Christina S. Ecotourism in Peru and the Relationship to Community Health: An International Qualitative Research Study, UW - L Journal of Undergraduate Research XII, 2009

Vedoucí diplomové práce: doc. Ing. Ivo Machar, Ph.D.
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Datum zadání diplomové práce: 4. ledna 2016
Termín odevzdání diplomové práce: 15. dubna 2017

prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

L.S.

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 27. ledna 2016

Abstrakt

Cílem diplomové práce je zhodnotit význam ekoturistiky pro udržitelný management biodiverzity v rozvojových zemích se zaměřením na region Latinské Ameriky. První část diplomové práce se věnuje současnému stavu biodiverzity a metodám jejího ohodnocování. Čtenář je blíže seznámen s konceptem ekoturismu jako alternativním způsobem cestování, včetně jeho pozitivních a negativních dopadů na biodiverzitu i místní obyvatelstvo. V druhé části diplomové práce se autorka konkrétně věnuje regionu Latinské Ameriky. Metodou rešerše dostupných datových zdrojů jsou v diplomové práci analyzovány přístupy zemí Kostariky a Chile k ochraně biodiverzity a využití potenciálu těchto destinací pro ekoturismus jako součást managementu chráněných přírodních oblastí. Předmětem analýzy je srovnání přístupů k této problematice ve vybraných zemích spolu s hledáním limitů a potenciálů udržitelného rozvoje ekoturistiky jako podpůrného nástroje ochrany biodiverzity v rozvojovém světě.

Klíčová slova

Ekoturismus, udržitelný turismus, cestovní ruch, biodiverzita, chráněná území, Latinská Amerika, Kostarika, Chile

Abstract

The main goal of this thesis is to evaluate the meaning of ecotourism for sustainable management of biodiversity in development countries, focusing on the region of Latin America. The first part of the dissertation is focused on current conditions of biodiversity and methods which are used for valuation of the environment. The reader is acquainted with the concept of ecotourism as an alternative way of traveling, including the positive and negative impacts on biodiversity and local population. In the second part of the dissertation, the author focuses on the Latin America region. By method of searches of available data sources, in the dissertation, approaches of Costa Rica's and Chile's ways of protection of their biodiversity and utilization of the potential of these destinations for ecotourism as part of management of protected natural areas are analyzed. The object of the analysis is to compare approaches to this issue in selected countries along with finding limits and potentials of sustainable development of ecotourism as a supporting tool for conservation environment in the underdeveloped world.

Keywords

Ecotourism, sustainable tourism, tourism, biodiversity, protected areas, Latin America, Costa Rica, Chile

Obsah

Seznam zkratk.....	9
Úvod.....	10
Metodika a materiál.....	12
1. Biodiverzita a světová ochrana přírody	13
1.1. Programy a fondy na ochranu biodiverzity.....	14
1.2. Ekonomické hodnoty statků a služeb	17
1.3. Ochota zaplatit a Ochota přijmout.....	20
2. Cestovní ruch a koncept ekoturismu.....	22
2.1. Udržitelnost cestovního ruchu	22
2.2. Koncept ekoturismu	27
2.3. Rozdělení ekoturistů.....	33
2.4. Dopady ekoturistiky	36
2.4.1. Pozitivní dopady ekoturistiky	37
2.4.2. Negativní dopady ekoturistiky	38
3. Region Latinské Ameriky	41
3.1. Úvod do regionu Latinské Ameriky	41
3.1.1. Úvod do politické situace států Latinské Ameriky.....	41
3.1.2. Analýza sociálního sektoru států Latinské Ameriky.....	43
3.1.3. Ekonomický sektor států Latinské Ameriky	45
3.1.4. Environmentální problémy regionu Latinské Ameriky	47
3.2. Environmentální závazky regionu Latinské Ameriky	51
3.3. Ochrana přírody v regionu Latinské Ameriky.....	54
4. Ekoturismus v regionu Latinské Ameriky.....	61
4.1. Kostarika	63
4.1.1. Geografická charakteristika Kostariky	63
4.1.2. Biodiverzita a ekoturismus.....	64
4.2. Chile.....	69
4.2.1. Geografická charakteristika Chile	69
4.2.2. Biodiverzita a ekoturismus.....	70
4.3. Shrnutí přístupu	77
5. Závěr.....	79
Seznam obrázků.....	82
Seznam literatury.....	83

Seznam zkratek

CEPAL	Comisión Económica para América Latina y el Caribe
CIA	Central Intelligence Agency
ECLAC	Economic Commission for Latin America and the Caribbean
EU	Evropská Unie
FAO	Food and Agriculture Organization
HDP	Hrubý domácí produkt
IPPC	Integrated Pollution Prevention and Control
IUCN	The International Union for Conservation of Nature
IUCN-Sur	IUCN - South America Regional Office
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
SINAC	Sistema de Información Nacional de Agua de Consumo
SNAPSE	The National System of Protected Wild Areas
UN-HABITAT	The United Nations Human Settlements Programme
UNEP	United Nations Environment Programme
UNWTO	United Nations World Tourism Organization
WTA	Willingness to accept
WTP	Willingness to pay
WWF	World Wildlife Fund

Úvod

Životní prostředí a obecně biodiverzita naší planety je v posledních letech v mnoha ohledech ohrožena a stupeň nebezpečí, který hrozí některým živočišným druhům a vybraným oblastem naší planety je až alarmující. Na ochranu živočichů a obecně životního prostředí vzniklo během let několik iniciativ, které se díky svému působení snaží zvýšit povědomí o jednotlivých konkrétních problémech ve světě a skrz své aktivity tyto způsoby ohrožení zmírnit či zcela odstranit.

Cílem diplomové práce je zhodnotit význam ekoturistiky pro udržitelný management biodiverzity v rozvojových zemích. Formou rešerše dostupných datových zdrojů jsou v diplomové práci analyzovány přístupy k ochraně biodiverzity a využití potenciálu vybraných destinací pro ekoturismus jako součást managementu chráněných přírodních oblastí. Předmětem analýzy je srovnání přístupů k této problematice v konkrétních zemích regionu Latinské Ameriky spolu s hledáním limitů a potenciálů ekoturistiky jako podpůrného nástroje ochrany biodiverzity v rozvojovém světě.

V první kapitole práce se autorka věnuje biodiverzitě a jejímu současnému stavu, jednotlivým složkám a problémům, kterým momentálně musí čelit. Je zmíněno hned několik vybraných mezinárodních organizací a iniciativ, která se zaslouhují o ochranu biodiverzity a dohlízejí na její správu. Druhá část první kapitoly se věnuje jednotlivým složkám, které souvisejí s biodiverzitou a způsoby ohodnocování živočišných druhů a životního prostředí naší planety. Zaměřuje se na vybrané metody ohodnocování životního prostředí, konkrétně živočišných druhů a biomů, a to z důvodu komplexního přiblížení tématu čtenáři. Autorka práce bere v potaz nejen živočišné druhy, ale také environmentální statky či služby, které nám jsou poskytovány skrz jednotlivé ekosystémy. Každý ekonomický statek či služba má svou hodnotu a existuje hned několik způsobů, jakými získáme vyšší těchto hodnot. Sum, na které si ceníme dané statky či služby v životním prostředí. Autorka popisuje hned několik vybraných způsobů metod ohodnocování, se kterými se v environmentální ekonomii setkáváme.

V druhé kapitole práce autorka představuje koncept cestovního ruchu včetně jeho základního rozdělení dle specifických faktorů a měřítek. Blíže se pak druhá kapitola věnuje typům alternativního způsobu cestování se zaměřením na koncept ekoturismu. Čtenáři jsou představeny souvislosti a podstaty ekoturismu jako nástroje na ochranu

biodiverzity. Druhá část kapitoly se konkrétně zabývá ekoturismem, jako nástrojem na ochranu biodiverzity, včetně jeho jednotlivých pilířů a zásad, a v neposlední řadě dopadům tohoto konceptu na sociální, ekonomickou a kulturní sféru.

Třetí kapitola se zaměřuje konkrétně na region Latinské Ameriky a jeho charakteristik politického, sociálního a ekonomického sektoru pro přiblížení místní situace a pozadí dění. V druhé polovině třetí kapitoly se autorka zaměřuje na environmentální sektor. Problémy a hrozby, kterým latinskoamerická biodiverzita musí čelit, a jaké závazky region přijal ke sjednání nápravy v ohrožených oblastech.

Čtvrtá kapitola diplomové práce popisuje situaci ve dvou vybraných zemích latinskoamerického regionu, Kostariky a Chile, u kterých autorka na základě dostupné literatury popisuje schopnost využít potenciál místní biodiverzity ke zvýšení atraktivity země pro ekoturisty z celého světa. Blíže se věnuje přístupu jednotlivých zemí k ochraně místní bioty a přírodního bohatství, které právě především vytváří atraktivní podmínky a motiv pro příjezd ekoturistů.

Metodika a materiál

K naplnění vytčených cílů práce zvolila autorka metodu rešerše. Základními zdroji pro vypracování diplomové práce byla analýza dostupné odborné literatury zaměřující se na téma ochrany biodiverzity, potenciálu ekoturismu a konceptu udržitelného rozvoje. Autorka práce čerpala z vědeckých článků, studií a zpráv světových organizací jako je CEPAL, IPPC, IUCN, SINAC či UNEP.

Komparace přístupů ve vybraných zemích Latinské Ameriky je založená na materiálech dostupných převážně v elektronické podobě, výročních zprávách, úmluv, národních strategií a dokumentů organizací relevantních k tématu mezinárodních ochrany přírody a podpory konceptu ekoturismu. Autorka práce zvolila dvě konkrétní země, Kostariku a Chile, vzhledem k jejich rozmanitému přírodnímu bohatství a výskytu vzácných živočišných a rostlinných druhů. V obou zemích je biodiverzita uznána jako zdroj bohatství nezbytný pro člověka a budoucí generace, což nabízí možnost využití ekoturismu. Obě vybrané země vynakládají úsilí o zachování biodiverzity a zakomponování ekoturismu jako podpůrného nástroje ochrany biodiverzity.

Tabulky a grafy, které se v diplomové práci objevují, byly vypracovány dle dostupných údajů Světové banky a dalších relevantních zdrojů dostupných v elektronické podobě. Příložené obrázky byly převzaty z literatury a webových stránek za použití vlastního překladu.

Vzhledem k použité metodě rešerše diplomová práce neobsahuje kapitolu diskuze. Při vyhledávání relevantních datových zdrojů byla zvolena klíčová slova převážně v anglickém znění: ecotourism, sustainable development, sustainable tourism, protecting areas, biodiversity, Latin America, Costa Rica, Chile.

1. Biodiverzita a světová ochrana přírody

Biodiverzita neboli biologická rozmanitost, definuje variabilitu všech žijících organismů na Zemi. Dle definice National Wildlife Federation (2017) zahrnuje nejen diverzitu v rámci živočišných druhů, ale i mezi různými druhy vzájemně a v neposlední řadě také diverzitu konkrétních ekosystémů neboli biomů. V podstatě se jedná o rozmanitost a různorodost života ve všech možných kombinacích. Existuje hned několik různých definic tohoto pojmu, a to z důvodu, že jde o komplexní jev. Biodiverzita je rozmanitost života, která může být studována na mnoha různých úrovních. V obecném a zároveň v tom nejširším měřítku se jedná o všechny druhy na celé Zemi. V mnohem užším měřítku můžete studovat biodiverzitu jednotlivých menších ekosystémů. Zároveň tento pojem v sobě skrývá snahu o popsání a porozumění vztahům mezi všemi formami života na Zemi. Mnoho lidí rozeznává biologickou rozmanitost pouze dle jednotlivých druhů, ale je mnohem více než to. Druh je skupina organismů, které se mezi sebou mohou křížit a rozmnožovat. Biodiverzita zahrnuje celou škálu druhů, které žijí v určité oblasti. Avšak druhová diverzita je jen jedna část biologické rozmanitosti. Chceme-li správně kategorizovat všechny život na Zemi, musíme zároveň uznat genetickou diverzitu, která existuje v rámci jednoho druhu, jakožto i rozmanitost celých biotopů a ekosystémů.

Výzkumníci odhadují, že existuje něco kolem 30 milionů živočišných druhů. Některé studie předpokládají, že se může jednat dokonce až o 100 milionů druhů na planetě Zemi. V současné době je však identifikováno pouze 1,7 milionů druhů. Existuje ale také mnoho faktorů, které biologickou rozmanitost ohrožují. Druhy, které jsou dnes na cestě k vyhynutí či jsou v ohrožení, jsou v nebezpečí hlavně z důvodu změn životního prostředí, které jsou způsobeny převážně lidskou činností. Některé aktivity podmíněné lidskou činností mají přímý vliv na stav živočišných druhů a ekosystémů. Patří mezi ně například degradace půdy, nadměrný rybolov, znečištění půd, vod i ovzduší. V neposlední řadě mezi ně také řadíme klimatické změny. Podle Mezinárodního svazu ochrany přírody jedné třetině všech známých druhů hrozí vyhynutí. To zahrnuje 29 % všech obojživelníků, 21 % všech savců a 12 % všech ptáků (Richardson, Loomis, 2009).

Celková ekonomická hodnota většiny těchto druhů byla stanovena z takzvaného rekreačního využívání a neužitných hodnot. Tato měřítka, hodnoty, mohou být měřeny na základě *willingness to pay*, neboli ochoty zaplatit. Ekonomickým hodnotám živočišných druhů a životního prostředí včetně způsobům jejich oceňování se autorka věnuje v druhé části první kapitoly.

1.1. Programy a fondy na ochranu biodiverzity

Největší iniciativou na ochranu živočichů je **Světový fond na ochranu zvířat** (*World Wide Fund for Nature*), který se dříve nazýval Světovým fondem divočiny. Jedná se i o mezinárodní neziskovou organizaci, která se zaměřuje na podporu ochrany divoké přírody. Fond byl oficiálně založen 29. dubna 1961 na popud zkušenostem britského biologa Juliana Huxleyho, který byl na svých cestách v Africe svědkem postupného mizení přírodních druhů a jejich zázemí pro život, tedy jednotlivých stanovišť. Mezi hlavní cíle této organizace se řadí vybudování světa, ve kterém budeme jako lidé žít v harmonii s přírodou. Práce Světového fondu na ochranu zvířat spočívá v záchraně živočišných druhů a krajiny. Věnují se řešení globálních hrozeb a příčin, které je způsobují. Světový fond na ochranu zvířat má pobočky ve 42 zemích a zároveň má jednu pobočku mezinárodní, která vytváří plány pro jednotlivé regiony světa. Hlavní sídlo fondu a zároveň zmíněná mezinárodní pobočka je ve Švýcarsku spolu se sekretariátem organizace. Sídlo Světového fondu na ochranu zvířat je řízeno správní radou, která se zodpovídá mezinárodnímu prezidentovi. Světový fond uznává, že problémy naší planety jsou stále složitější a jejich řešení naléhavější, a tak jejich práci rozdělil do šesti oblastí. Oblasti zájmu, kterými se Fond zabývá, jsou tedy lesy, mořské oblasti, sladkovodní oblasti, divočina, potraviny a klima. Díky vzájemnému propojení těchto oblastí může organizace lépe využívat jejich aktivity a informace k záchraně ekosystémů, živočišných druhů a jejich společenstev po celém světě. Světový fond na ochranu zvířat se snaží vzdělávat lidi a v dobrém slova smyslu je ovlivňovat v udržitelném způsobu života, a to včetně svých vlastních zaměstnanců. Jednou ze silných stránek Světového fondu na ochranu zvířat je schopnost zapojit do jednání mnoho zúčastněných stran, jako jsou například podnikatelé, občanské společnosti či akademici, se kterými vytvoří partnerství a společně se snaží navrhnout inovativní řešení otázek, které jsou pro ně výzvou (World Wide Fund for Nature, 2017).

Mezi jednu z nejznámějších organizací zabývajících se ochranou biodiverzity můžeme bez pochyb řadit **Mezinárodní svaz ochrany přírody** (*International Union for Conservation of Nature*), který se zaměřuje na uchování přírodních zdrojů. Organizace funguje již od roku 1948, spojuje 83 států a zahrnuje celkem 81 mezinárodních organizací z celého světa. Mezinárodní svaz ochrany přírody podporuje a ovlivňuje ochranu rozmanitosti přírody po celém světě. Pomáhá společností zajišťovat udržitelné a ekologicky stabilní využívání přírodních zdrojů. Již od vzniku Mezinárodního svazu ochrany přírody bylo jeho strategií zkoumat a propagovat výhodná ochranná opatření, která budou vyhovovat lidem i státům a také zastáncům hospodářského rozvoje a zároveň je motivovat k lepší ochraně fauny a flóry. Je kladen důraz na respektování potřeb místních obyvatel a také na to, že ohroženým druhům bude poskytnuta lepší ochrana v situaci, kdy místní obyvatelé budou považovat jejich ochranu za svůj zájem. Ostatně práce s místními obyvateli se stala hlavní zásadou svazu. Komise pro chráněná území v rámci Mezinárodního svazu na ochranu přírody definovala mezinárodní kategorie chráněných území (Christoffersen, 1994).

1. **Natural Reserve** – jedná se o přísně chráněnou přírodní rezervaci, část moře či země, která obsahuje mimořádné ekosystémy, geologické nebo fyziologické vlastnosti či druhy. Tato oblast je přístupná primárně pro vědecké výzkumy, slouží ke zkoumání a sledování životního prostředí.
2. **Wilderness** – jedná se o rozsáhlou oblast definovanou jako divočina. Země či moře původního anebo pouze lehce pozměněného charakteru bez trvalého nebo většího osídlení. Oblast divočiny musí být spravována tak, aby se uchovala v nedotčeném a přírodním stavu.
3. **National Park** – jedná se o přírodní park, oblast země anebo oblast moře, která je určena nejen k ochraně ekologické integrity přítomných ekosystémů pro současnou a také pro budoucí generace, ale také se jedná o oblast určenou k vyloučení takového využívání, které by bylo neslučitelné s účely ochrany daného území. A za třetí je tato oblast určena k poskytování duchovních, vědeckých, vzdělávacích a taktéž rekreačních možností, které musí být slučitelné s ochranou životního prostředí a kultury.
4. **National Monument** – jedná se o přírodní památku, oblast, která zahrnuje jeden nebo více specifických přírodních anebo přírodně kulturních vzácných rysů, které mají mimořádnou hodnotu například v estetických či kulturních kvalitách.

5. **Habitat** – jedná se o část země či moře, na které dochází k aktivním zásahům správy území za účelem ochrany daného prostředí a uspokojení konkrétních potřeb zde žijících druhů. Zjednodušeně řečeno je to místo výskytu druhu.
6. **Protected Landscape or Seascape** – jedná se o chráněnou krajinnou oblast země, pobřeží či moře, kde vznikla interakcí člověka a přírody krajina významné ekologické, kulturní či estetické hodnoty s velkou biologickou rozmanitostí. Pro ochranu a správu takovéto oblasti je důležité zachování dosavadní interakce člověka s přírodou v její tradiční podobě.
7. **Managed Resource Protected Area** – jedná se o oblast ochrany přírodních zdrojů, která zahrnuje převážně nezměněné přírodní zdroje. Ty jsou spravovány tak, aby se zajistila jejich dlouhodobá ochrana a správa přítomné biologické rozmanitosti za současného udržitelného využívání přírodních produktů a služeb k uspokojení potřeb komunit (Badman, 2008).

Další iniciativou je **Global Species Program**, který posuzuje stav ochrany druhů, poddruhů, odrůd, a dokonce vybrané části obyvatelstva v celosvětovém měřítku za posledních padesát let s cílem vyzdvihnout ty, kterým hrozí vyhynutí, a tím podporuje jejich ochranu. I přestože je dnešní svět politicky, hospodářsky, sociálně a ekologicky odlišný, než tomu bylo při vytvoření prvního Červeného seznamu (*Red List*), za spolupráce mnoha partnerů je tento program odhodlán i nadále poskytovat světu ty nejvíce objektivní a vědecky podložené informace o aktuálním stavu celosvětově ohrožené biodiverzity. Červený seznam zahrnuje rostliny, houby a živočichy, jež jsou ve svém výskytu závažně ohroženi. Hlavním cílem tohoto seznamu je určit relativní riziko vyhynutí a zároveň je kategorizovat. Stejně tak vyzdvihnout ty rostliny či živočichy, kteří jsou vystaveni většímu riziku vyhubení než ty ostatní. Red List obsahuje mimo jiné informace o rostlinách, houbách či živočiších, kteří jsou již ve volné přírodě klasifikováni jako zaniklí. Dále je zde i kategorie, ve které jsou rostliny, živočichové a houby, o kterých je nedostatek informací. Seznam tedy obsahuje kategorie jako zaniklý, zaniklý ve volné přírodě, kriticky ohrožený, ohrožený, zranitelný, téměř ohrožený, znepokojující, chybí údaje, a nakonec zahrnuje také kategorii neevaluováno (The IUCN Red List of Threatened Species, 2017).

1.2. Ekonomické hodnoty statků a služeb

Ekonomové mají většinou jasnou představu o hodnotách, které jsou založené na preferencích spotřebitele. Tudiž na tom, že každý člověk sám ví, co aktuálně potřebuje a jak svým rozhodováním co nejvíce navýšit své užitky a zisky. Stejný systém může být využit při oceňování statků a služeb životního prostředí. Zmíněné oceňování spočívá v racionálním smýšlení jedinců, kteří by měli být adekvátně schopni vyhodnocovat, jaké změny ve službách životního prostředí jsou pro ně důležité či naopak. Pokud má tedy statek či služba pro jedince velký význam, je ochoten jej ohodnotit vysokou hodnotou a tím pádem bude zároveň ochoten zaplatit za jeho zachování. Užitek jako takový je neměřitelný. Ekonomická hodnota složek životního prostředí obvykle nebývá zahrnuta v tržních cenách, a tak se k registraci hodnotových změn využívá charakteristika zvaná spotřebitelský přebytek (Toušek, 2017).

Celková ekonomická hodnota většiny živočišných druhů spočívá v užitné hodnotě (*use value*) a v neužitné hodnotě (*non use value*), které mohou být měřeny ochotou zaplatit. *Non use value* je hodnota, kterou přisuzujeme živočišnému druhu, o kterém víme že existuje, a to, aniž bychom z něj měli nějaký užitek. Jako příklad můžeme uvést existenci vzácného živočišného druhu, který neulovíme a nemáme z něj jiný užitek než vědomí, že existuje. Můžeme to tedy nazývat také *existence value*, tedy existenční hodnotou.

Use value neboli užitnou hodnotu má každý druh zboží, statek či služba, jinak by nikdo nebyl ochoten za něj něco investovat. Užitnou hodnotu mají tedy například i plody v pralese či voda v rybníku (Kautsky, 1958).

V současné době je dle Richardsona a Loomise (2009) nejvíce akceptovatelnou metodou využívanou k odhadu celkové ekonomické hodnoty pro všechny druhy ekosystému a ekologických služeb metoda podmíněného oceňování neboli *contingent valuation method*. Může být použita k odhadu k užitné i k odhadu neužitné hodnoty. Jedná se o jednu z metod mimotržního hodnocení k oceňování přírodních statků, která pomocí dotazníků zjišťuje u respondentů hypotetickou ochotu zaplatit za nějaký environmentální statek či ekosystémovou službu. Dle informací obsažených ve výzkumu výše zmíněných autorů bylo zjištěno, že jsou lidé z mnoha důvodů ochotni

zaplatit určitý finanční obnos z jejich příjmů na ochranu ohrožených či vzácných živočišných druhů.

Tato kontingentní metoda oceňování zahrnuje tedy přímé dotazování respondentů, kolik by byli ochotni zaplatit za určité služby v oblasti životního prostředí. V některých případech jsou lidé vyzváni k uvedení výše náhrady, kterou by byli ochotni akceptovat, kdyby byli nuceni se vzdát specifické služby v oblasti životního prostředí. To je konkrétně nazýváno kontingentní ocenění, protože požadavek, aby vyjádřili svou ochotu zaplatit závisí na konkrétním hypotetickém scénáři a popisu konkrétní služby z environmentální oblasti. Tato metoda se také označuje za metodu uvádění preferencí, protože jsou respondenti požádáni, aby přímo uvedli své hodnoty, spíše, než aby odvozovali od skutečných hodnot. Avšak dle jiných zdrojů je tato metoda předmětem ekonomických diskuzí. Z jakého důvodu? Skutečnost, že metoda podmíněného oceňování je založena na dotazování se respondentů, a ne na pozorování jejich skutečného chování, vyvolává rozpory v názorech mezi jednotlivými ekonomy zabývajícími se tímto tématem. Diskuze jsou založeny na faktu, že empirické i praktické problémy spojené s předpokládaným vývojem dolaru odhadující ekonomické hodnoty na základě reakcí respondentů na hypotetické otázky o hypotetických situacích na trhu, mohou přinést určité pochybnosti. Je také pravděpodobné, že někteří právníci či političtí činitelé by nemuseli uznávat výsledky této metody, a tak je na autorovi výzkumu založeném na *contingent value* metodě, aby uvažil, zda je ochoten i při tomto riziku investovat finanční prostředky do této studie (Ecosystem Valuation, 2017 a).

Contingent choice method je metoda velmi podobná výše zmíněné metodě podmíněného oceňování v tom, že mohou být obě použity pro odhad ekonomických hodnot pro prakticky jakýkoliv ekosystém nebo environmentální službu. Zároveň mohou být použity jak pro nežitnou, tak pro užitnou hodnotu statku či služby. Stejně jako u podmíněného oceňování se jedná o hypotetickou metodu, kdy se výzkumník táže respondentů, aby se rozhodovali na základě hypotetického scénáře. Je zde však rozdílnost od výše zmíněné *contingent valuation method* v tom, že se přímo neptáme respondentů, aby vyjádřili hodnoty v dolarech. Místo toho jsou hodnoty odvozeny z hypotetických voleb či uskutečněných kompromisů, které lidé dělají. Kontingentní metoda výběru dat žádá respondenty, aby uvedli své preference mezi dvěma skupinami environmentálních služeb a vlastností a individuálně jim přidělili rozdílnou cenu či hodnotu. Vzhledem k tomu, že se metoda zaměřuje na kompromis mezi dvěma

volbami různých vlastností, je kontingentní volba vhodná především pro politická rozhodnutí, kde by množina různých akcí mohla vést k rozdílným dopadům na přírodní zdroje a služby v oblasti životního prostředí. Jako příklad můžeme uvést, že zlepšení kvality vody v jezeře by zvedlo kvalitu služeb poskytovaných jezerem, jako je například zásobování pitnou vodou, rybaření, plavání, vodní sporty či biologická rozmanitost jezera. Tato metoda by byla zvolena v případě, kdy chceme ocenit výsledky několika různých politických možností (Ecosystem Valuation, 2017 b).

Benefit transfer je sekundární metoda převodu dat, která se používá k odhadu ekonomické hodnoty ekosystémových služeb převedením dostupné informace, z již dokončených studií na jiném místě, anebo v jiném kontextu. Například hodnoty pro rekreační rybolov v určitém státu lze odhadnout za použití měření z hodnot rekreačního rybolovu ze studie provedené v jiném státě. To znamená, že základním cílem přenosu benefitů je odhadnout výhody jednoho kontextu a následným přizpůsobením odhadů výhod z jiného kontextu (Ecosystem Valuation, 2017 c).

Tato forma zjištění hodnot se dělí na dvě kategorie. První z nich je *value transfer* neboli převedení odhadované hodnoty z originální studie do jí podobné, ve které jsou jednotlivé živočišné druhy evaluovány. Druhou z nich je pak *function transfer*, který je dle Richardsona a Loomise (2009) přesnější. Jedná se o přenos funkce z jedné nebo více studií. Tyto přenosy ekonomických hodnot zahrnují přenos přínosů i nákladů. Přenos funkce se týká motivací lidí zaplatit za charakteristiky ekosystémů. Benefit transfer se provádí například pokud není dostatek času či finančních prostředků na nový výzkum a zpracování nové studie. Při použití těchto transferů musí být dostupná databáze všech využitých studií.

Metoda přenosu dat se volí v případě, kdy autoři výzkumu nemají dostatečně velký rozpočet na svou specifickou studii, anebo v případě, kdy jsou hodnoty rekreačních účelů poměrně často lehce přenositelné. Metoda přenosu dat a hodnot je nejspolehlivější v případě, kdy je původní místo výzkumu a nastavení studie co nejvíce podobné charakteristikám ve studii, na které jsou hodnoty převáděny. Zahrnuje to faktory jako je kvalita, lokalita, charakteristika obyvatelstva a také pokud jsou změny životního prostředí na obou místech velmi podobné. Důležitým faktorem je také pečlivost, se kterou byla původní studie provedena (Ecosystem Valuation, 2017 c).

1.3. Ochota zaplatit a Ochota přijmout

Existují obecně dva základní přístupy pro stanovení ekonomické hodnoty životního prostředí. Tyto dva přístupy jsou *willingness to pay* (WTP) neboli ochota zaplatit a *willingness to accept* (WTA) ochota přijmout.

Ochota zaplatit je dle Pearce (1998) založena na měření lidských preferencí. Jedná se tedy o maximální cenu, kterou je zákazník ochoten zaplatit za konkrétní výrobek či službu. S lidskými preferencemi by se v podobných měřeních mělo počítat a brát je jako suverénní faktor. A z jakého důvodu by měly být brány v potaz? Ekonomické hodnoty jako jsou blaho (welfare) nebo pozitivní výnos (benefit) samy o sobě nevypovídají o tom, co je ochota zaplatit z pohledu lidských preferencí. Dle Boardmana (1996) jsou benefity součty maximálního množství, které by byli lidé ochotni zaplatit za dosažení výstupů, které požadují. Měření ekonomických hodnot je navrženo tak, aby reflektovalo odlišnosti, které se vyskytují mezi uspokojením lidských preferencí, dodává Farber (2002). Ochota zaplatit nemá empirické nebo prokazatelné spojení s well-being nebo s benefity. Lidé často preferují výstupy, které nemají ve finále nic společného s jejich blahem, a to i v případě, kdy mají v úmyslu své blaho, ale jejich preference jsou neinformované (Sagoff, 2017).

Nejen přírodní zdroje, ale také ekosystém a biodiverzita jsou oceňovány trhem tak, že jsou spíše podhodnoceny. Zkrátka jsou chybně oceňovány a tento fakt donutil autory hospodářské politiky zabývat se jinými způsoby oceňování těchto zdrojů tak, aby nedocházelo ke špatnému oceňování. Neoklasický přístup se řídí tím, že při netržním oceňování statků se využívají vzájemné implicitní a explicitní srovnání mezi stagnací a rozvojem tak, aby se dospělo ke stanovení hodnoty neoceněných složek životního prostředí. Pokud se tvůrcům těchto ekonomik úspěšně podaří definovat a pokrýt toto srovnání v co nejmenším rozpětí chybovosti, pak by mimotržní hodnocení statků nabízelo cenné informace tvůrcům politiky o tom, jak nejlépe hospodařit s přírodními zdroji. Ochota akceptovat dle údajů Cummingse (1986) dosahuje obvykle i desetinásobně větší hodnoty než ochota zaplatit. Tento fakt ekonomům komplikuje předpoklad racionálního rozhodování jedince. Obě tato měřítka mají důležitou roli při veřejném rozhodování, a tak vyvstává otázka, kterou z těchto dvou hodnot v praxi využívat. Chyba však ve skutečnosti není v iracionálním chování spotřebitele,

ale je systematicky odvozena od závažnosti záměny mezi tržními statky a jednotlivými složkami životního prostředí (Toušek, 2017).

Při hodnocení a oceňování přírodních zdrojů se bere v potaz hned několik faktorů. Hodnocení přírodních zdrojů jako sumy (hodnoty) očekávaných budoucích užiteků z jejich využívání, má mimo velikosti užiteků také důležitý určující význam čas. Faktor času vyjadřuje nerovnocennost ekonomických statků v čase. Lidé hodnotí současné náklady a výsledky výše než ty budoucí. Například i měna se hodnotí dnes výše, než tomu bude zítra či za rok. Tento pokles hodnoty ekonomických statků v čase je znám jako *diskontování*. Jedná se o snižování hodnoty, které je způsobem oceňování budoucí ceny peněz. Pokud budeme například investovat a máme alternativní příležitost, kterou můžeme naše finance zhodnotit, tak je diskontování odpovědí na to, zda se nám plánovaná investice vyplatí. Ve výpočtu figuruje hned několik proměnných. Patří mezi ně současná hodnota, očekávaná částka v budoucnu, čas a diskont neboli cena příležitosti. Ve výpočtu se zohledňuje faktor času do peněžní hodnoty. Proces diskontování se dá vyjádřit jednoduchým matematickým vzorcem. Současná hodnota se rovná budoucí hodnota krát diskontní faktor. Diskontním faktorem se myslí již zmíněný faktor času (Algoritmy, 2017).

Dalším faktorem, který hraje roli při oceňování hodnoty živočišných druhů je charisma. Jedná se o atraktivitu a charisma konkrétního živočišného druhu. Z tohoto hlediska bude například lev respondenty více oceňován než hyena, a to kvůli její vizuální stránce. Jako příklad si můžeme uvést lva, který je znázorňován a brán král divočiny, který je symbolem síly a díky jeho hřívě je jednoduše dle statistik charismatický. Kdežto hyena, je šelma parazitující na mršině, která se v džungli vyskytne. Zároveň není nijak zvlášť vizuálně sympatickým zvířetem, které by mělo krásnou barvu, bohatou hřívu či jiné znaky, které by u respondentů vzbuzovali zájem o to, aby ji označili za charismatického živočicha. V neposlední řadě je důležitým faktorem při rozhodování lidí, za který živočišný druh či ekosystémovou službu jsou ochotni zaplatit více než za jiné, velikost jejich populace či stupeň ohrožení. Pokud je daný druh v ohrožení či v kritickém ohrožení před jeho vyhynutím, ochota lidí zaplatit za jeho záchranu se zvyšuje. Stejně je tomu tak i u služeb životního prostředí, pokud je ekosystémová služba, kterou daný statek poskytuje před zánikem a je důležitá pro lidskou společnost, opět se zvyšuje ochota zaplatit za náklady, které by byly vynaloženy za její zachování a případné obnovení. Dle autorů Richardsona a Loomise

(2009) je oceňování charismatických druhů ve výsledku až o 115 % – 180 % vyšší než u druhů, které bychom mohli označit za necharismatické. Mimo jiné jsou vyšší sumy poskytnuté od návštěvníků různých ZOO parků, národních parků a podobných zařízení. Tato ochota zaplatit při návštěvě parků je až o 250 % vyšší, než pokud by byl příspěvek od domácnosti jako takové. Avšak celkový objem financí závisí na umístění těchto domácností. Například obyvatelé z větší vzdálenosti od místa, které je předmětem tazání, mohou vyhodnotit méně důležité zachovat či ochraňovat tuto oblast či živočišný druh, vyskytující se v oblasti, který je předmětem zájmu.

Autorka práce se domnívá, že je velmi důležité si výše zmíněná fakta uvědomit proto, abychom se jako společnost měli o co opřít při ohodnocování životního prostředí. Naše motivy chránit biodiverzitu a život na Zemi musí vycházet z nějakých předpokladů a informací, díky kterým si rozmanitosti ekosystémů vážíme. Díky těmto faktům se v nás rodí myšlenka na ochranu a zachování přírodních vzácností i pro budoucí generace. Jak již víme, existuje velká řada nejen světových, ale také lokálních iniciativ, organizací a společenstev, která se různými způsoby zasluhují o ochranu biodiverzity. Jednou z takových forem, která ještě nebyla zmíněna je forma cestovního ruchu, která se nazývá ekoturismus. Tomuto konceptu se autorka věnuje v následující kapitole.

2. Cestovní ruch a koncept ekoturismu

Jak již bylo zmíněno v první kapitole 1.1. Programy a fondy na ochranu biodiverzity, existuje hned několik iniciativ na ochranu naší biodiverzity a taktéž několik různých forem ochrany životního prostředí. Konkrétně ta, která spojila cestovní ruch se snahou o ochranu krajiny se nazývá ekoturismus. Pojem ekoturismus vznikl spojením dvou slov, turismus a ekologie. Již tato dvě slova nám napovídají, jaká je podstata ekoturismu jako takového.

2.1. Udržitelnost cestovního ruchu

Cestovní ruch neboli turismus je dle obecné definice souhrn přechodných pobytů osob, tedy turistů, v cílových oblastech a taktéž souhrn služeb, které jejich cestování

podporují či organizují. Dle **Světové organizace cestovního ruchu**¹ (*World Tourism Organization*) je cestovní ruch činnost osoby, která cestuje ve volném čase na přechodnou dobu do místa mimo trvalé bydliště. Osoba pak cestuje za jiným účelem, než je vykonávání výdělečné činnosti v navštíveném místě.

Je tedy jasným předpokladem k uskutečnění cestovního ruchu, aby byla zajištěna svoboda pohybu, volný čas, dostatek finančních prostředků a dostatečná infrastruktura jakožto materiální a technický základ. Dnes cestovní ruch považujeme za častý společenský jev a významný ekonomický prvek s potenciálem. Ve světovém žebříčku se řadí vedle obchodu s ropou a automobilovým průmyslem mezi první tři hlavní exportní odvětví (Hesková, 2011).

V dnešní době tak hraje podstatnou roli v životě spousty obyvatel této planety a zanechává stopy jak v krajině, tak v lidech samotných. Naštěstí si určitá část společnosti tyto dopady uvědomuje a upouští od masového turismu, který je do budoucna neudržitelný. Tomu poznatku se autorka práce věnuje v druhé části této kapitoly. Cestovní ruch jako významná složka národního hospodářství je bez debat důležitou složkou přispívající do národního rozpočtu, která je jedno z nejrychleji se rozvíjejících odvětví. Slibuje příjmy, zaměstnanost a zážitky z navštěvování nových cílových destinací. Ochránci přírody stále více vnímají možnosti alternativního cestovního ruchu pro naplňování osvěty a v podstatě i výchovného vlivu. Ochrana přírody zaměřená na zachování živočišných druhů, ochranu biotopů a krajiny jako celku sebou nese poznatky, které mohou mít v dnešní době výchovný význam. Přírodně cenné oblasti mají vliv na člověka, působí jako klíče k účinné péči o životní prostředí a krajinu a zároveň vedou ke změnám priorit rozvoje ve společnosti. Cestovní ruch se rozděluje na formy a druhy, kdy formy zkoumají motivy cestujících a druhy berou v potaz způsob

¹ Světová organizace cestovního ruchu je agentura, která funguje pod záštitou Organizace spojených národů a je vedoucí organizací v oblasti cestovního ruchu. Vznikla v roce 1974 transformací nevládní organizace International Union of Official Travel Organisations ve Spojených státech amerických. V roce 2003 nastalo přidružení organizace, čímž se oficiálně stala specializovanou agenturou Organizace spojených národů na podporu cestovního ruchu. Hlavní role organizace je podpora vývoje zodpovědného a udržitelného cestování, které bude dostupné a zaměřené na zájmy zemí třetího světa. Dbá na podporu realizace zákoníku etiky pro cestovní ruch, který má celosvětovou platnost. Etický zákoník zmiňuje maximalizaci pozitivních ekonomických, sociálních a kulturních účinků turismu s podmínkou minimalizovat jejich negativní sociální a environmentální dopady (UNWTO, 2017).

realizace v závislosti na geografických, společenských a také ekonomických podmínkách (Zelenka, 2012).

Podle místa realizace se cestovní ruch rozděluje na:

1. Domáci – cestovní ruch, který se realizuje v rámci jednoho státu. Zahrnuje pohyb a pobyt obyvatel státu v rámci jednoho území bez překročení hranic.
2. Zahraniční – cestovní ruch, při kterém dojde k překročení hranic státu a dochází k pohybu a pobytu obyvatel státu jednoho na území státu jiného (Kotíková, 2013).

Podle cílové destinace se cestovní ruch rozděluje na:

1. Výjezdový – neboli pasivní, představuje vycestování obyvatel a jejich následný pobyt v zahraničí.
2. Příjezdový – opakem je aktivní, který zahrnuje příjezd zahraničních turistů a jejich pobyt na území daného státu.
3. Tranzitní – jedná se o cestovní ruch, pokud se jedná o pouhý průjezd zahraničních turistů přes území daného státu za účelem dosažení cíle své cesty (tamtéž).

Podle délky pobytu se cestovní ruchu rozděluje na:

1. Jednodenní – ten pobyt, který je realizován v rámci jednoho dne, konkrétně 24 hodin a bez přenocování v cílové destinaci.
2. Krátkodobý – pobyt, který trvá maximálně po dobu tří dní.
3. Dlouhodobý – pobyt, který zahrnuje více než tři přenocování v cílové lokalitě, avšak zároveň nesmí přesáhnout dobu pobytu delší než šest měsíců v domácím cestovním ruchu, a ne více než 1 rok v zahraničním cestovním ruchu (Palatková, 2011).

Podle způsobu cesty se cestovní ruch rozděluje na:

1. Organizovaný – kdy je cesta a následný pobyt zajištěn zprostředkovaně přes cestovní kancelář neb agenturu a cestující si koupí předem připravený balíček služeb, konkrétně například poznávací zájezd či dovolenou na klíč.

2. Neorganizovaný – cestující si zajistí cestu i následný pobyt v destinaci individuálně vlastními zdroji s možností využít doplňkové služby nabízené zprostředkovatelskými subjekty (tamtéž).

Kategorií, která je pro nás v souvislosti s tématem práce nejvíce důležitá je **rozdělení turismu v závislosti na jeho dopad na životní prostředí:**

1. Měkký – cestovní ruch neboli turismus, který se snaží minimálně narušovat přirozené prostředí v cílové destinaci.
2. Tvrdý – nebere v potaz dopady na původní životní prostředí a tradice místních obyvatel v cílové destinaci, ve snaze dosáhnout co největšího využití zdroje z dané lokality k ekonomickému prospěchu.

Nyní se budeme věnovat otázce, zda je tedy cestovní ruch udržitelný. Udržitelnost cestovního ruchu tkví v uspokojování potřeb návštěvníků, tedy turistů, avšak s dbáním na jedinečnost a citlivost přírodního a kulturního prostředí. Bere ohled na zachování a rovnováhu a v neposlední řadě na zachování prostředí pro budoucí generace v co nejpodobnějším stavu. Společné zájmy, ale také společné střety mezi rozvojem cestovního ruchu a ochranou přírody narůstají. Ekoturismus jako forma udržitelného rozvoje je velkým potenciálem do budoucna. Vděčíme za to uvědomělému přístupu turistů k přírodním a také kulturním hodnotám. Význam větší ochrany přírody, biotopů, rozmanitosti živočišných a rostlinných druhů a stejně tak důležitost vývoje biosféry pro člověka narůstá v důsledku civilizačního nátlaku. Lidé chtějí stále více pobývat ve volné přírodě, v oblastech, kde je zásah člověka minimální. Tento trend má velký význam především pro obyvatele větších průmyslových oblastí a průmyslově vyspělých států. Otázkou je, zda v souvislosti s rozvojem míry udržitelnosti cestovního ruchu převáží společné zájmy či naopak konflikty mezi cestovním ruchem a ochranou životního prostředí a krajiny. Záleží na tom, jakou bude mít cestovní ruch schopnost začleňovat zájmy ekonomické, environmentální, sociokulturní a v neposlední řadě regionální. Avšak společné zájmy ochrany přírody a cestovního ruchu jsou mnohem větší, než se na první pohled může zdát. Z hlediska ochrany přírody se jedná o vytváření příjmů pro budoucí investice do ochrany přírody, investic do vylepšení vnímání ochrany přírody jako veřejného zájmu a taktéž na podporu osvěty. Zároveň by docházelo ke zlepšení vztahu lidí k přírodě a přírodním krásám. Lidmi je v tomto případě myšleno místní obyvatelstvo, návštěvníci, a dokonce i podnikatelé, kteří by byli zapojeni

do turismu. Pro turismus, tedy samozřejmě také pro cestovní ruch je ochrana přírody podstatně důležitá. Pokud by ochrana životního prostředí a krajiny neexistovala, musely by být vynaloženy značné investice ze strany podnikatelů, aby mohli nabízet ten nejatraktivnější cíl, přírodní krásy, které by byly průmyslem nezasažené a neponičené. Krajinu, která by byla zdravá, čistá a prosperující. V místech, která jsou turisty hojně navštěvována závisí také na profesionalitě cestovních kanceláří, či obecně těch, kteří dané služby nabízejí. Podnikatelé mohou využít dobrovolné nástroje, které směřují ke snižování negativních dopadů jejich činnosti na životní prostředí. Využíváním takovýchto dobrovolných environmentálních aktivit na podnikové úrovni by mělo význam nejen pro společnost, ale také pro podnik jako takový. Pokud by zavedli preventivní zaměření těchto nástrojů, vedlo by to k ozdravení životního prostředí a následného udržitelného rozvoje, který v sobě zahrnuje udržitelnou výrobu i spotřebu. Na úrovni podniku by se tak potencionálně projevilo zvyšování konkurenceschopnosti, budování lepší tváře firmy i úspory provozních nákladů (Ministerstvo životního prostředí, 2017).

Je nutno pochopit environmentální souvislosti a jejich schopnost spolupracovat s ochranou krajiny. Je třeba společně s dalšími zainteresovanými osobami v cestovním ruchu společně dojít ke způsobům, které budou motivovat místní obyvatele i podnikatele k environmentálně šetrné formě cestovního ruchu. Takové, která bude respektovat přírodní ekosystém a biodiverzitu obecně a zároveň podtrhovat rázovitost krajiny a kulturní tradice v dané oblasti.

Evropská charta pro udržitelný cestovní ruch v chráněných oblastech je praktický nástroj pro správu, který umožňuje chráněným územím rozvíjet cestovní ruch udržitelným způsobem. Odráží mezinárodní a evropské priority, které jsou vyjádřeny v doporučení Agendy 21 přijatého v roce 1992 na Summitu Země v Rio de Janeiro a stejně tak priority, které začlenila EU do svého akčního programu pro životní prostředí a také do Strategie trvale udržitelného rozvoje. Charta je součástí Federace EUROPARC, která je zastřešující organizací chráněných oblastí v Evropě. Evropská charta pro udržitelný cestovní ruch představuje nástroj pro realizaci mezinárodních směrnic na regionální úrovni chráněných oblastí. Charta propaguje koncept udržitelného rozvoje, tedy rozvoje, který splňuje potřeby současných generací, aniž by ohrožovala uspokojení vlastních potřeb budoucích generací. Forma tohoto

rozvoje zahrnuje ochranu zdrojů pro budoucí generace, spravedlivý sociální rozvoj a schůdný ekonomický rozvoj (Our Common Future, 1987).

Základní cíle Evropské charty udržitelného cestovního ruchu jsou zvyšování povědomí a podpora evropských chráněných oblastí jako základní části našeho dědictví. Druhým základním cílem je zlepšení udržitelného rozvoje a řízení cestovního ruchu v chráněných oblastech, které bezúvážně v potaz potřeby životního prostředí, návštěvníků, místních podniků a obyvatel. Charta zavazuje signatáře dodržovat a plnit místní strategii pro udržitelný cestovní ruch, který je definovaný jako forma rozvoje cestovního ruchu (Europarc Federation, 2017).

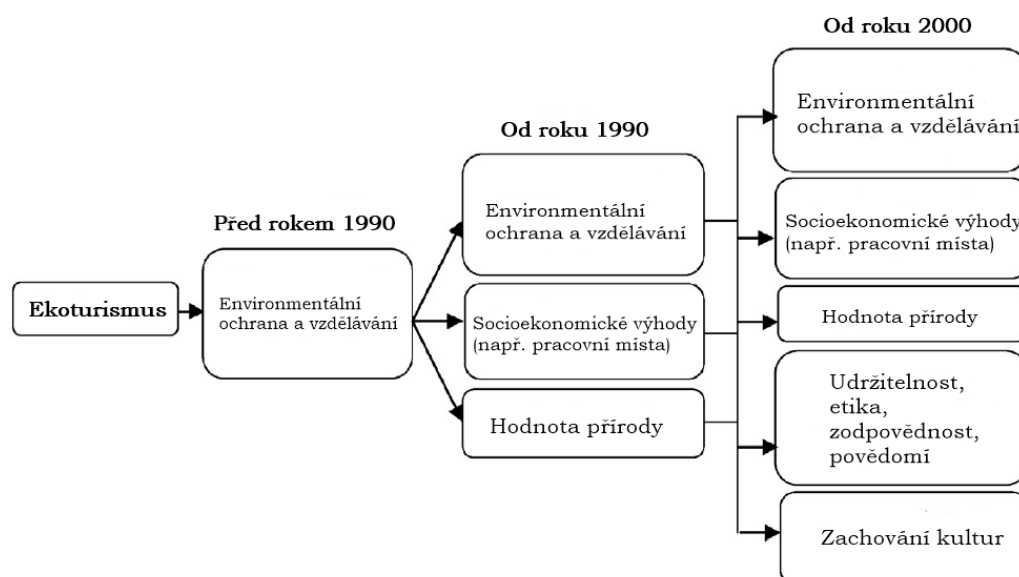
Udržitelný cestovní ruch jako takový byl definován a má několik zásad, které musí být pro jeho naplnění dodržovány. Je to takový cestovní ruch, který uspokojuje potřeby současných cestovatelů a navštěvovaných regionů zatím co jsou chráněny a zlepšovány jeho možnosti do budoucna. Co si pod touto zásadou představit? Jedná se o řízení zdrojů tak, aby ekonomické, sociální a estetické potřeby byly naplňovány, zatímco je udržována kulturní integrita, biologická diverzita včetně nezbytných ekologických procesů a zachování systémů potřebných pro život (Remtová, 2009). Podobně je postaven koncept udržitelného rozvoje, který odráží přirozené environmentální limity hospodářského růstu. Politiky založené na tomto konceptu prosazují soulad mezi hospodářským a společenským vývojem společně s kapacitami ekosystémů, se zachováním přírodních hodnot a biologického bohatství pro nynější i budoucí generace (Ministerstvo životního prostředí, 2015).

2.2. Koncept ekoturismu

Koncept ekoturistiky se stal populární zejména v 70. letech 20. století v důsledku negativní sociálních a environmentálních dopadů spojených s masovou turistikou, která klade důraz na příjmy z turismu a jeho samotný růst. Vzrůstající obavy z dopadu masového turismu na přírodní prostředí a místní komunity a kultury společně se vznikem konceptu udržitelného rozvoje vedli k nárůstu popularity udržitelných forem cestovního ruchu, a to včetně ekoturistiky. Prostředí bylo vystavováno nátlaku a procházelo intenzivními změnami, které postupně začaly znepokojovat pozorovatele, kteří byli zainteresováni do ochrany životního prostředí (Pásková, 2009).

Jednou z prvních a také formálních definic konceptu ekoturismu je od autora jménem Ceballos-Lascurain z roku 1980, který řekl: „*Jedná se o cestování do relativně nedotčených přírodních oblastí se specifickým cílem studovat, obdivovat a těšit se z přírodních krás, divoké přírody, divokých zvířat a rostlin, stejně tak jako užívat si existujících místních kultur, které se vyskytovaly nebo se stále vyskytují v dané oblasti*“. Dle Ceballose je koncept ekoturistiky možná nejvíce dramatickým výsledkem, co se týče debat v oblasti environmentálního hnutí za účelem omezení masové turistiky. V 80. letech 20. století byla ekoturistika vnímána jako velká návštěvnost přírodních oblastí za účelem zábavy a vzdělávání se (Ceballos-Lascurain, 1987). Význam konceptu se na přelomu 21. století rozšířil o ochranu životního prostředí, hospodářský rozvoj, sociální začleňování, zachování kulturního dědictví, etické otázky apod. (Fennell, 2001).

Slovník cestovního ruchu hovoří o ekoturismu následovně: „*Je to forma cestovního ruchu, jejíž účastníci jsou motivováni využitím chráněných výtvarů přírody, přírodních rezervací, kulturních památek a akcí, národních parků, dalších přírodních atraktivit, souhrnně biosféry a antroposféry (člověkem modelované životní prostředí), tak aby nebyly cestovním ruchem nadměrně narušovány*“ (Pásková, 2002).

Obrázek 1 Vývoj pojmu ekoturismus v průběhu let; vlastní zpracování dle dostupných dat

Během posledních tří desetiletí se diskuze konceptu ekoturistiky dostala do popředí environmentálních a sociálních konferencí a odborných časopisů po celém světě a autoři se snaží do výkladu začlenit etické otázky a normativní komponenty. Jako příklad můžeme uvést Karin Ziffer, která v roce 1989 popsala ekoturistiku jako formu cestovního ruchu, stimulovaného primárně historickou hodnotou přírody a domorodou kulturou, která se v oblasti vyskytuje. To inspiruje návštěvníky a vyvolává v nich uznání a cítění k dané oblasti s touhou zapojit se. Ziffer dále uvádí, že ekoturistika propaguje nespolečné využívání volně žijících živočichů či přírodních zdrojů a zároveň přispívá k zachování sociálně ekonomického blahobytu místních obyvatel (Bjork, 2000).

Samotný ekoturismus (*ecotourism*) byl jako pojem definován v roce 1991 Mezinárodní společností pro ekoturistiku (*The International Ecotourism Society, dříve The Ecotourism society*) a považujeme ho jako jednu z forem ochrany životního prostředí. Ekoturistika je považována za nejrychleji rostoucí odvětví turistického průmyslu. Začátkem 90. let se koncept spojil do nového druhu turistiky. Konkrétně pojem vznikl spojením slova turistika a ekologie a jedná se o turistiku se zaměřením na poznávání přírodních lokalit a chráněných území s ohledem na tamní životní prostředí i obyvatele. Pro srovnání dle Adise Israngkura (1996) je ekoturismus založen na přírodním prostředí, environmentálním respektu, vzdělávání a také poznání s určitou místní participací.

Nyní je ekoturismus považován za pozitivní alternativu k masovému turismu. Od doby vzniku tohoto pojmu se objevují různé definice, které se snaží ekoturistiku co nejpresněji popsat. A tak byla ustanovena alespoň základní pravidla a principy, které by měly být respektovány.

- Odpovědné cestování do vzdálených přírodních či málo navštěvovaných oblastí, by nemělo narušovat tamní biodiverzitu.
- Mělo by se dbát na minimalizaci fyzických, sociálních, psychologických dopadů či dopadů z chování návštěvníků.
- Mělo by se budovat environmentální a kulturní povědomí a respekt k dané oblasti či komunitě.
- Odpovědné cestování by mělo zároveň přispívat k pohodě a prosperitě místních obyvatel.

- Poskytovat přímé finanční benefity a další výhody pro zachování místní biodiverzity.
- Generovat finanční benefity pro místní obyvatele a soukromý sektor.
- Poskytnou návštěvníkům nezapomenutelnou zkušenost, která pomůže v lidech budovat citění a sympatie k navštívené lokalitě.
- Navrhnout, vytvořit a pracovat na nízko dopadových zařízeních.
- Rozpoznat práva a spirituální hodnoty místních kultur a budovat s nimi vztah, partnerství abychom mohli konat osvětu.

Ač už se různé definice od sebe trochu liší, nejčastější se v nich objevují slovní spojení jako zájem o přírodu, ochrana přírody, výhody pro místní obyvatele, vzdělávání, malá spotřeba apod. (The International Ecotourism Society, 2017 a).

Ekoturistika se postupem času stala nástrojem pro pomoc zranitelným ekosystémům i místním komunitám. Důkazem je například podpora konceptu ekoturismu ze strany Mezinárodního svazu na ochranu přírody (IUCN), kdy musí být ochrana a management chráněných území propojen s ekonomickou aktivitou místních komunit. Nyní Mezinárodní svaz na ochranu přírody koncept nastavil tak, že při čím dál větší spolupráci mezi turistickým průmyslem a správou chráněných území musí být hlavním kritériem ochrana přírody a kvalita života místních komunit (Honey, 1999).

Ekoturistiku v současnosti spravuje a dbá na dodržování základních výše zmíněných pravidel v rámci **Organizace spojených národů (United Nations) Program OSN pro životní prostředí²** (*United Nations Environment Programme*).

Mezi základní pravidla ekoturistiky patří přispívání k ochraně životního i kulturního dědictví, rozvoj a samotný provoz zahrnuje domorodé i místní komunity a zároveň přispívá k jejich prosperitě. Ekoturistika návštěvníkovi vysvětluje význam přírodního a kulturního bohatství. Je vhodná pro nezávislé cestovatele a stejně tak pro organizované zájezdy malých skupin. Můžeme ji tak bez pochyb označit jako jednu z forem, jak ochraňovat naše životní prostředí a biodiverzitu. Ekoturistika neboli ekologická turistika je nejrychleji se rozvíjející typ dovolené a forma výletů

² Tento program je prostředek OSN, který byl založen v roce 1972 k zajištění celosvětové kontroly životního prostředí. Mezi úkoly UNEP řadíme zjišťování možných rizik, která mohou ohrožovat životní prostředí, prevence poškozování životního prostředí a v neposlední řadě financování projektů, zajišťujících ochranu životního prostředí (UN Environment, 2017).

do zahraničí. Lidé stále více vyhledávají nezávislou a méně náročnou formu cestování. Ekologická turistika nabízí cestovatelům odpovědný a šetrný způsob návštěvy míst, které leží mimo obvyklé turistické oblasti (Enviweb, 2006).

Ve světě však existuje i několik neziskových organizací, které se věnují konceptu ekoturismu. **Mezinárodní ekoturistická společnost** (*The International Ecotourism Society*) funguje jako podpora a pomoc organizacím či samostatným subjektům v realizaci principů a dodržování zásad ekoturismu. Klade si za cíl zvýšit povědomí o odpovědném cestování a udržitelném cestovním ruchu. Propojují experty v oboru s lidmi pracujícími v ekoturismu a snaží se tímto spojením zavádět do praxe předepsané principy (The International Ecotourism Society, 2017 b).

Například **Centrum pro zodpovědné cestování** (*Center for Responsible Travel*) se zabývá monitorováním a analýzou společenských a ekologických závazků turismu, díky čemuž pracuje na jejich zlepšení a efektivně tak podporuje jeho udržitelné principy a zásady. Výstupy této organizace jsou použity k práci s udržitelným cestovním ruchem jako s potencionálním nástrojem, který by se dal využít ke snižování chudoby a zachování biologické rozmanitosti v konkrétních cílových destinacích. Centrum pro zodpovědné cestování se zaměřuje na spolupráci v mezinárodních projektech, podílí se na tvorbě odborných materiálů a publikací včetně propagačních materiálů o ekoturismu. Zakládá si na kooperaci mezi jednotlivými zainteresovanými institucemi, které se zabývají totožnou problematikou (Center for Responsible Travel, 2012).

Vedle ekoturismu jakožto udržitelného cestovního ruchu se mezi trendy řadí taktéž šetrný turismus, či agroturistika, přírodně založená turistika či například dobrodružná turistika. Obecně tyto alternativy poskytují cestovatelům velké množství aktivit, některé z nich se tak mohou částečně překrývat. Alternativní se těmto formám cestovního ruchu říká z důvodu, že se jedná o novou alternativu vůči typické dovolené v turistickém centru. Jsou to formy, které jsou vůči životnímu prostředí ohleduplné a respektují potřeby a zvyklosti místních komunit. Ne vždy podmíněnou, ale častou charakteristikou je cestování v menších skupinách.

- **Šetrný turismus** – zahrnuje takový turismus, který minimálně zatěžuje okolní prostředí a zároveň nabízí zajímavé a kvalitní interpretace místního kulturního a přírodního dědictví (Enviweb, 2016).

- **Geoturistika** – je jedna z méně známých forem udržitelného cestovního ruchu. Ekoturismus je si s geoturismem v základu velmi podobný. Jedná se o turismus, který podporuje či se podílí na zlepšení geografického charakteru místa, jeho životnímu prostředí, estetické hodnotě, kultuře spolu s místním dědictvím a duševní pohodou původního obyvatelstva. Geoturismus je provázán s geologickým vývojem oblasti a s možností jejího aktivního využití společně s příjemným prožitkem, který bude poskytnut návštěvníkovi (National Geography, 2012).
- **Agroturistika** – je typ turistiky, kdy trávíte volný čas ve venkovských podmínkách na typickém venkově. Cestoval spojí rekreaci s poznáváním zemědělského způsobu života. Pobyt může být spojen s dobrovolnou činností v zemědělství či tradičních prací, chovu domácích zvířat a zvyků. Cestovatelé jsou například ubytováni v domech místních lidí. Smyslem agroturistiky je poznání venkovského života zemědělců. Tento typ turistiky si klade za cíl posílení vztahu s přírodou, zemědělstvím, zvířaty a poznání tradičního života na venkově, a i z toho důvodu je typický pro krajinářsky atraktivní území (Ecotour, 2007).
- **Venkovský cestovní ruch** – jedná se o rurální turistiku, jejíž aktivity úzce souvisí s využitím přírody a venkovským prostředím. Jedná se o aktivity jako je například jízda na kole po okolí, jízda na koni, procházky apod. Turisté jsou ubytováni v soukromých chatách či v srubech. Dnes je moderní vyhledávat ubytování ve starších objektech jako jsou renovovaná farmářská stavení či mlýny a statky (Ryglová, 2009).
- **Přírodně založené turistika** – jak je již patrné z názvu, hlavním cílem cestovatelů je cestování do co nejméně dotčené oblasti za dobrodružstvím, zážitky či za sportovní aktivitou, kterou nabízí konkrétní území. V oblastech jezer to tak může být například rybolov, plachtění, plavání či windsurfing³.
- **Dobrodružná turistika** – tento typ alternativního turismu využívají cestovatelé za účelem získání neobyčejných zážitků a dobrodružství. Využívá přírodní

³ Windsurfing je sport, při kterém jezdec na surfu využívá sílu větru pomocí plachty. Díky tomu se pohybuje po vodní hladině. Tento druh sportu v podstatě spojuje surfing a jachting. Umístění stěžně k plováku pomocí ohebného kloubu umožňuje jezdcům variabilní manipulaci s plachtou (MPORA, 2016).

zdroje, a to už jak pozemní, vodní či vzdušné. Ve spojitosti s vodou tedy hovoříme o plavání, potápění, vodním lyžování, plachtění, jízdou na lodi apod. Mezi pozemní aktivity řadíme běh, pěší turistiku, jízdu na kole, jízdu na koni, horolezectví či výstupy na ledovce. Do kategorie vzdušného využití patří létání v ultralehkých letadlech, let balónem, paragliding či parašutismus (Outdoor Economy, 2017).

2.3. Rozdělení ekoturistů

Hlavní aktéři tohoto alternativního cestování jsou ekoturisté a existuje jejich určité vymezení. Netvoří však snadno odlišitelnou skupinu vůči ostatním turistům. Z výzkumů je zjištěn fakt, že ekoturisté bývají oproti ostatním turistům starší a taktéž mají vyšší příjmy. Mohou stejně jak masoví turisté cestovat za účelem požitkářství a určitým statusem ve společnosti, který je odlišný od ostatních. I když se jedná primárně o menší skupiny, lze je rozdělit dle několika hledisek.

Andrew Holden (2000) ve své knize *Environment and tourism* dělí ekoturisty podle zájmu o životní prostředí do čtyř skupin. První jsou lenoši, druhou konzumenti, třetí takzvaně ekologicky vnímaví a čtvrtou skupinou jsou ti speciální.

- **První skupina** se o životní prostředí příliš nezajímá a soustřeďuje se na samotný rekreační pobyt a potěšení. Pro tuto skupinu je dle autora charakteristické například užívání si přírody a využívání aktivit k pobavení, které daná lokalita nabízí.
- **Druhou skupinou** jsou konzumenti, kteří vyžadují speciální prostředí pro své aktivity, mezi které patří například potápění, pozorování živočichů v divočině či využívání dalších atrakcí, které daná lokalita návštěvníkům k vyžití poskytuje.
- **Třetí skupina** je ekologicky vnímavá, vyhledává ekoturismus za účelem plného využití hodnoty přírody, a tak nevystupuje pouze jako prostředek. Návštěvníci se zajímají o environmentální dopady, tamní kulturu a pokud možno, vyhledávají pro svůj výjezd certifikovanou turistickou společnost.

- **Čtvrtou skupinou** jsou speciální ekoturisté, kteří mají zájem o ochranu přírody. Chtějí se aktivně podílet na její ochraně a dle toho si vybírají lokalitu, tak aby byla zaměřena například na vědecký výzkum.

U prvních dvou skupin, tedy lenoch a konzument, můžeme stále hovořit o ekoturistice. Pokud návštěvníci svými penězi přispějí na ochranu životního prostředí a zlepšení životních podmínek tamních obyvatel.

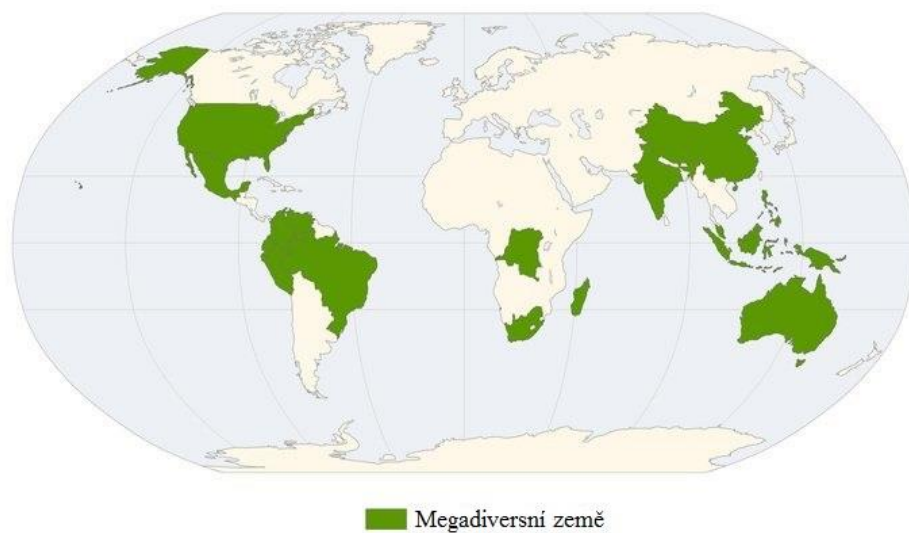
Kreg Lindberg (1991) dělí ekoturisty do čtyř rozlišných skupin, které jsou zároveň mírně odlišné od rozdělení dle Holdena:

1. **Hard-Core Nature Tourists** – je skupina, kterou můžeme v překladu označit jako ekoturisté účeloví, v některých zdrojích se hovoří o skalně přírodních turistech. Shoduje se s kategorií speciálních turistů dle Holdena. Ekoturisté jsou často výzkumníci a členové skupin zaměřených na vzdělávání, odstraňování znečištění či odpadků z dané oblasti apod.
2. **Dedicated Nature Tourists** – lidé, kteří mohou být nazýváni praví ekoturisté či nadšení přírodní turisté. Podnikají své cesty hlavně za účelem návštěvy přírodně cenných území a porozumění tamní přírodě a kultuře. V přirovnání k rozdělení Holdena se jedná o skupinu ekologicky vnímavých turistů.
3. **Mainstream Nature Tourists** – z překladu je patrné, že jde o ekoturisty hlavního proudu, kteří si přejí navštívit významné oblasti jako je například Amazonie či významné parky jako neobvyklou cestu plnou dobrodružství. V některé literatuře je pojem volně přeložen jako tradičně přírodní turisté.
4. **Casual Nature Tourist** – do této kategorie řadíme takzvané náhodné či příležitostné turisty, kteří cestují do přírody jako součást velkého cestovatelského plánu.

Sedm let po definování pojmu ekoturismus, tedy v roce 1998, byl sestaven seznam 17 tzv. megadiversních zemí. Tyto země spojuje velké množství endemických druhů a bohatou biologickou rozmanitostí. Tyto země nabízejí pro ekoturisty velkolepé zážitky, plné pestrosti a dobrodružství. Mezi těch 17 zemí, z nichž je většina situována úplně nebo částečně v tropických nebo subtropických oblastech patří:

Obrázek 2 Seznam megadiversních zemí dle Mittermeiera (1997); vlastní zpracování

Obrázek 3 Globální zmapování megadiversních zemí dle Mittermeiera (1997)

Atraktivní prostředí vybízející k navštívení za účelem ekoturistiky jsou opravdu po celém světě. Unikátnost a rozmanitost lokalit s jedinečnou a v první řadě netypickou charakteristikou začala v turistech budit zájem, jak již bylo řečeno, především v 90. letech. Potřeba cestovat s minimálním dopadem na životní prostředí vybízela turisty s tímto cílem objevovat doposud nenarušená místa. V měřítku nejvíce navštěvovaných oblastí je v tomto ohledu Afrika, kontinent, který poskytuje mnoho přírodních krás. Ekoturistika je nejen v Africe jedním z důležitých finančních příjmů. Za oblíbenými tučňáky, delfíny a velrybami se často cestuje zejména na Nový Zéland, který je často vyhledávanou oblastí především díky endemické fauně a flóře. Ekoturistika je však oblíbená také ve Střední a Jižní Americe, hlavní destinací je bez pochyb Amazonský prales, který je taktéž nazývaný plíce světa. Rozmanitost krajiny spolu s historickou vazbou na civilizaci Mayů a Aztéků je populární. Ostatně Latinské Americe se bude autorka práce podrobněji věnovat v kapitole 3.1 Úvod do regionu Latinské Ameriky. V posledních letech je vyhledávanou oblastí Kanada. Díky nedotčené přírodě, jezerům a průzračným řekám si ji oblíbilo velké množství dobrodruhů. Nesmíme však ani opomenout sever Evropy, který je navštěvován za účelem horské turistiky a cyklistickým vyjížděním (Biodiversity, 2017).

2.4. Dopady ekoturistiky

Zajet si na safari, vyrazit na túru do vzdálených hor, podívat se na volně žijící ohrožené gorily v horském národním parku či si zaplavat mezi mořskými živočichy je nyní snadnější a běžnější, než bývalo kdykoliv dříve. Unikátní fauna a flóra či dokonce přímo endemické druhy jsou spolu s atraktivní přírodou a specifickou kulturou velkým tahounem, za kterým cestují návštěvníci z celého světa. Zkrátka jedinečnost, kterou příroda nabízí je velmi lákavá. Ekoturistika však samozřejmě bez pochyb zahrnuje jak negativní, tak pozitivní jevy, na tom se shodují jak kritikové, tak i zastánci. Jak už bylo řečeno způsob ochrany biodiverzity a udržovat a chránit daná prostředí se vyplácí. Dopadům ekoturistiky je věnován na poli debat velký prostor. Obecně vzato se dají rozdělit na dopady týkající se ekonomiky, životního prostředí či sociálně kulturní dopady. Avšak ne vždy jdou tyto kategorie vzájemně oddělit, v reálném životě se ve skutečnosti často prolínají. Jednotlivé dopady lze klasifikovat podle geografického měřítka na globální, národní, regionální a lokální a zároveň lze

klasifikaci vztáhnout na časové období na krátkodobě či dlouhodobě působící dopady. Stopy zanechané turismem obecně lze rozdělit taktéž dle charakteru změny na vratné a nevratné.

2.4.1. Pozitivní dopady ekoturistiky

Ekoturistika by se měla primárně zaměřovat na přispívání k ochraně životního prostředí. Její nárůst může mít řadu pozitivních dopadů na životní prostředí. Vlády chrání přírodně hodnotné oblasti před škodlivými činnostmi, které jsou způsobeny těžbou či intenzivním zemědělstvím. Je tomu tak z důvodu, že většina ekoturistů přichází navštívit hlavně národní parky a rezervace, obecně nejvíce chráněná území. Získané finance z cestovního ruchu přispívají k udržování těchto parků a rezervací. Například pozorování velryb či vzácných papoušků se vyplácí mnohem víc než jejich lov. Konkrétně v rozvojových zemích se tak jedná o efektivní prostředek k podpoře zachování stanovišť. Zároveň tento příklad poukazuje na důležitost postoje místních komunit k ochraně přírody, chvíle, kdy si uvědomí, že ochrana živočišných druhů je pro ně ve finále přínosnější než zisk z jejich lovu. Dále pak kontakt dvou zcela jiných kultur může mít pozitivní dopad na hostitelskou společnost, která pozná unikátnost své kultury, přírodního bohatství a tradičních znalostí. Přeci jen mezi návštěvníky a místními dochází k mnoha kontaktům. Klíčovými postavami jsou v tomto případě také průvodci, kteří mohou napomoci minimalizovat škody, které způsobují návštěvníci. Ekoturismus zároveň může zvyšovat rovnováhu místní komunity, část vydělaných peněz se vrací do rozvoje cílů stanovených komunitou, a tak nepřímou zajišťují vzdělávání a blahobyt hostitelských komunit. Cíle se mohou soustředit například na výstavbu komunikací či vzdělávacích zařízení. Obecně kontakt s odlišnou kulturou může v některých návštěvnících evokovat povzbuzení zájmu o ochranu přírody. Například to v ekoturistech může vyvolat zájem o produkty a služby nabízené místními obyvateli (Weaver, 1998).

Ekoturistika je příležitost, díky které se vytvářejí ekonomické zisky v přírodních oblastech, ve kterých doposud nedošlo k tradičnímu rozvoji. Aby si tamní obyvatelstvo udrželo finance v místní ekonomice, zakládají malé podniky, stánky s potravinami, s řemeslnými předměty, menší restaurace či poskytují ekoturistům průvodcovské služby, půjčovny aut, taxi a jiné rekreační služby. Tyto malé podniky mají

významnou roli v ekonomickém přínosu ekoturismu místním komunitám, kterým vytvářejí pracovní místa. Objevují se dokonce fair hotely, ve kterých se management dohodl se zaměstnanci na férovém přístupu, který nebude zaměstnance znevýhodňovat. Tyto fakty mohou být významné pro regionální rozvoj v oblasti. Rychlý rozvoj tohoto alternativního způsobu cestování způsobuje například industrializaci oblastí. Spolu s dopravní, ubytovací a zábavní infrastrukturou vytvořil turismus silné hospodářské odvětví. Zajisté se příznivý výsledek liší v závislosti na destinaci (Sedmá generace, 2005).

Ekoturistika však taktéž podporuje uchování místních kultur a tradic, podporuje užívání místních znalostí a práce. Hostitelské země si tak více uvědomí svou jedinečnost a hodnotu přírodních zdrojů, kterými jsou obklopeni. Tradiční znalosti například z oblasti medicíny jsou často až nenahraditelné. Celý koncept má za cíl vzdělávat nejen ekoturisty, ale také místní komunity. Především je kladen důraz na vzdělání místních, kteří zastávají roli průvodců a jak již bylo zmíněno, mají moc minimalizovat negativní dopady na chráněná území, ve kterých působí. Setkávají se zde zájmy ve třech rovinách - ochránáři, turisté a domorodé obyvatelstvo.

2.4.2. Negativní dopady ekoturistiky

I přes to, že je zde uvedeno mnoho pozitivních dopadů, přináší ekoturistika, která se stává v posledních letech čím dál tím více populárnější, i negativní dopady. Tento fakt, vysoká popularita, má nečekané vedlejší účinky, které mají negativní dopad nejen na přírodu. S čím dál větším zájem o vybrané atraktivní oblasti rostou v místě nároky na energii, půdu, primární zdroje apod., což má za následek nejen environmentální a kulturní změny, ale také sociální dopady. Rozsáhlost ekoturistiky má vliv na změny životního prostředí, které jsou způsobené člověkem. Dle některých studií i pouhá přítomnost lidí v prostoru přírodní rezervace je problém, a to z toho důvodu, že přítomnost lidí mění přirozené chování zvířat. Mezi nežádoucí projevy ekoturismu taktéž řadíme například zatěžování životního prostředí v důsledku dálkové dopravy. Jedná se o znečišťování vody a vzduchu. Především se jedná o leteckou dopravu, která je využívána při cestování do vzdálených lokalit. Jejím využíváním se zvyšuje ekologická stopa jedince. Pro vysvětlení, ekologická stopa je nástroj užívaný k měření spotřeby zdrojů, výrobků či služeb, a dokonce i produkce odpadů. Ekologická stopa

se dá spočítat na jedince, na celé město, na stát či dokonce na celou populaci. Je to celková plocha ekologicky produktivní země včetně vodních ploch a je využívána k vyprodukování a zajištění zdrojů, včetně asimilace produkovaných odpadů při využívání běžných technologií v přepočtu na vybranou populaci, město, stát, jedince apod. Zároveň se objevuje problém s velkými nároky na vodu v hotelech, a tak se pracuje na příkladech udržitelného turismu co nejvíce ekologickým provozem hotelu (Třebický, 2000).

Při výletech, mezi které řadíme například pozorování velryb, tučňáků nebo vzácných goril je nutné brát ohled především právě na zvířata, která nemusí reagovat na přítomnost ekoturistů dobře. Mohlo by docházet ke stresu nebo agresivnímu chování. Co se týče živočichů, tak rušení klidu zvířat, či konkrétně mláďat může taktéž způsobovat problémy. Tato situace může nastat v případě špatně organizované ekoturistiky, která se specializuje výhradně na pozorování živočichů v oblasti stanovišť. Pozorovaná zvířata mohou v těchto případech čekat na odchod turistů, než se pustí do krmení svých mláďat. Tento problém byl zjištěn převážně u ptactva, kdy vyrušení ptáci odletí ze svého hnízda a nechají mláďata bez dozoru na pospas predátorům. Zároveň zvířata nucená k neustálé ostražitosti a pozornosti mají zvýšený výdej energie, kterou mohou následně v jiných situacích postrádat. Chráněné oblasti po světě navštěvují miliony lidí, a to je velká zátěž nejen pro samotné území, ale také pro zvířata obecně. Nastává velmi blízký kontakt mezi lidmi a zvířaty, například při fotografování v přírodě či plavání s mořskými živočichy. Taktéž si mohou zvířata zvyknout na to, že přítomnost lidí je neohrožuje a že lidé, tedy například i pytláci pro ně nepředstavují hrozbu. Zkrátka ztrácí své přirozené instinkty (Outdoor Guide, 2010).

Negativní vliv ekoturismu nemusí mít dopad pouze na zvířata, ale také na krajinu, která může být uměle přizpůsobována představám turistů. *"I přes jiný přístup ekoturistiky k životnímu prostředí lidé mohou tyto chráněné oblasti poškodit a změnit navždy jejich charakter,"* říká Daniel Blumstein, vedoucí studie z Kalifornské univerzity (Reflex, 2015). Ač ekoturisté vyrážejí do cílových destinací za původními krásami přírody, v některých oblastech dochází k přetváření oblasti. Konkrétně například k úpravám pobřežních terénů, kde jsou biologicky cenné porosty nahrazovány atraktivnějšími druhy. Kvůli příchozím ekoturistům se přizpůsobuje část přírodního prostředí, přetváří umělé pláže z bílého písku, které jsou na pohled hezčí. Hrozí

tak nebezpečí rozšíření finanční racionality, která by mohla nahradit zvážení vnitřních ekologických hodnot. A proto je důležité znát hodnotu jednotlivých živočišných druhů a ekosystémů a způsobu jejich ohodnocování, kterým se autorka práce věnuje v první kapitole (Weaver, 1998).

Dalším negativním jevem v důsledku nadměrného ekoturismu je změna chování místních obyvatel z důvodu přizpůsobování se turistům a jejich potřebám (Kaláb, 2010). Místní obyvatelé se mohou přizpůsobovat potřebám ekoturistů za účelem vyšších zisků a tamní společnost může začít se svými kulturními tradicemi zacházet jako s komoditami a následně z kultury udělat obyčejnou atrakci. Ekoturistika má za následek i to, že místní lidé často opouštějí svá stálá zaměstnání a zdroje obživy výměnou za sezonní obsluhu výše zmíněných mikro podniků. Pokud si říkáte, čím to, tak odpovědí bude fakt, že ne všechny investice ze strany ekoturistů jsou cílené ochránářsky. Komerční nabídka velkých komplexů a resortů vzrostla do nekontrolovatelného stavu. Jsou známy případy kdy podobná kontrola přírodních míst spadá pod soukromé společnosti a v tomto stádiu by mohlo hrozit zničení přírodní podstaty daných turistických destinací (Sedmá generace, 2005).

Může se stát, že obyvatelstvo hostitelské oblasti může mimo jiné začít přejímat materiální hodnoty turistů a začít pochybovat o svém stylu života, a dokonce svých hodnotách. Nutno zmínit také jednu z praktického hlediska negativní skutečnost, že ekoturistka je sezonní a nestálá, a to způsobuje nerovnoměrný návrat investic. Poptávka je náchylná na vnější faktory, které ji ovlivňují. Cílové destinace ekoturistů leží často v rozvojových zemích, kde je menší politická stabilita a taktéž neobvyklé klimatické podmínky. Obě tyto skutečnosti mohou mít vliv na snižování počtu návštěvníků, který může v budoucnu znamenat ekonomickou hrozbu pro velkou skupinu místních obyvatel (Kaláb, 2010).

V neposlední řadě nesmíme opomenout například emise z dopravy, zvýšenou hlučnost, erozi pobřeží, znečišťování půd a vod, či devastaci vegetace v důsledku výstavby dopravní infrastruktury. Zároveň je nutno podotknout, že zmíněná přírodní ohrožení nejsou primárně způsobena cestovním ruchem, ale do jisté míry k nim přispívá. Udržitelné formy cestovního ruchu se snaží tyto vlivy eliminovat a zmírňovat je různými opatřeními.

3. Region Latinské Ameriky

3.1. Úvod do regionu Latinské Ameriky

Latinská Amerika není jednoznačně geograficky vymezený region, avšak na základě mnoha autorů se jedná o území vymezeno především kulturně. Oblast je spojována převážně na základě románské (latinské) kultury. Na základě tohoto se jedná o pás států nacházejících se mezi Mexikem a jižním cípem Jižní Ameriky. Také sem patří okrajová oblast, země Karibiku. Většina zemí Latinské Ameriky jsou dnes označovány jako země rozvojové, kdy se jedná o země s nízkým či s nižším až vyšším středním příjmem. Také jsou často označovány jako země periferie. Je však důležité pochopit na základě komplexnosti vztahů jednotlivých sektorů, proč tomu tak je. Cílem této kapitoly je stručně analyzovat politický, hospodářský, sociální a environmentální sektor regionu Latinské Ameriky a nalézt mezi nimi jistou provázanost a vztahy.

3.1.1. Úvod do politické situace států Latinské Ameriky

Většina zemí Latinské Ameriky je dnes považována za státy demokratické. Nejznámější výjimkou je například Kuba, která je levicově orientovaná a jakákoliv politická opozice vládnoucí strany je potírána. Také je důležité rozlišovat, do jaké míry je demokracie v zemích Latinské Ameriky dodržována a zda se nejedná pouze o systém voleb. Podle Terry L. Karl (2008) je právě naopak málokterá země Latinské Ameriky demokratická, pokud se vezme v potaz svoboda slova, nediskriminace politických stran nebo například možnost sdružení. V mnoha zemích regionu je také vysoká korupce, velké množství nepotrestaných zločinců, praní špinavých peněz, obchod s drogami a další problémy spjaté s podkopáváním demokracie v pravém slova smyslu.

Podle článku Jorge Castanedy z roku 2006 se v devadesátých letech dařilo zemím Latinské Ameriky zvyšovat míru demokracie a region rostl také ekonomicky. K přelomu tisíciletí se čím dál častěji dostávaly k moci levicové vlády. Prvním případem, kde k tomu došlo bylo ve Venezuele, kde se k moci dostal známý Hugo Chávez. Následně tomu tak bylo i v Argentině, Brazílii, či Bolívii. Autor rovněž rozlišuje mezi „dobrou“ a „špatnou“ levicovou vládou. Jako dobrou považoval autor

tu v Chile, kde byl správně podporován svobodný trh. Naopak tomu bylo v Bolívii, Brazílii, Venezuele, Mexiku a Argentině, kde byly vlády autoritativní, zkorumpované a nezodpovědné. Právě Venezuela a vláda Hugo Cháveze slouží jako příklad „špatné“ levicové vlády. Za jeho vlády mezi lety 1999 a 2013 bylo v zemi provedeno několik špatných a nezodpovědných rozhodnutí, například ohledně venezuelských ropných zásob. Většina světa viděla Cháveze, s blízkými vztahy k diktátorovi Fidelu Castrovi, jenž vládl na Kubě, za autoritářského vůdce, jenž negativně ovlivnil ekonomický vývoj Venezuely. Avšak mnoho obyvatel Latinské Ameriky, především z chudších vrstev, vidělo Cháveze jako hrdinu, jenž svými reformami pozvedl Venezuelu i celou Latinskou Ameriku (Levin, 2007).

V souvislosti s danými vnitřními režimy, historickými podmínkami, demografickým růstem a sociálně ekonomickými podmínkami docházelo od začátku 80. let (a dochází i v současné době) k rozdílným úrovním a formám politického vývoje. Můžeme však s jistotou říct, že 80. a 90. léta znamenala konec období vojenských diktatur v zemích jako je například Argentina, Brazílie, Bolívie a Peru. Tento dlouhodobý proces byl časově odlišný a formou rozdílný, avšak ve všech státech, ve kterých se tato politická změna odehrávala, byla charakterizována oživením vnitropolitického života a spolu s tím vyplula napovrch i naděje pro nejširší společenské vrstvy. A to z toho důvodu, že byla šance na to, že dojde ke zlepšení sociálních podmínek.

Potíže, neschopnost a také neochota neoliberálních systémů řešit situaci nárůstu obyvatelstva sociálně vyloučeného ze společnosti, vyvolávají v určitých skupinách obyvatelstva snahu hledat nové formy sociálně politického sdružování. Jedním z hlavních negativních důsledků je nárůst násilí a obecně kriminality v některých sídelních aglomeracích. Na venkově se pak šíří sociálně ekonomické problémy. Tyto projevy, ovlivňující politický život v oblasti, jsou různé intenzity a rozsahu v jednotlivých zemích. V menší míře jsou zohledňovány vládnoucím orgánem, a to menšími úpravami platného systému. Stále znatelnější vyloučení podstatné části obyvatelstva ze společnosti šíří pocit nejistoty, obavy z budoucnosti, a to především u mladé části obyvatelstva. Tento pocit, podporovaný většinou výraznou ekonomickou a sociální nerovností, vytváří příznivou půdu pro spontánní politickou radikalizaci. Od roku 1980 došlo do konce 20. století ke zvýšení chudoby a bídy v oblasti Latinské Ameriky. Oslabení ekonomického růstu mezi lety 1980-2003 bylo evidentní a bylo způsobeno aplikováním neoliberální filozofie (Horák, 2008).

3.1.2. Analýza sociálního sektoru států Latinské Ameriky

Jak už bylo nastíněno v úvodu této kapitoly, jako Latinskou Ameriku označujeme část území jižně od hranic USA. Nejedná se tedy výhradně o Jižní Ameriku, ale také do tohoto území začleňujeme Karibik. Do tohoto členění tedy řadíme celkem 33 nezávislých států. Dle socioekonomického členění na kulturně-jazykové regiony se Latinská Amerika dělí na Hispanoameriku (státy se španělským úředním jazykem) a Iberoameriku (státy, ve kterých dominuje španělský a portugalský jazyk). Tento region jako celek však můžete dělit dle několika kritérií, jako jsou například kulturní, politické a ekonomické znaky, integrační seskupení apod. (Fňukal, Šebesta, 2013).

Původní domorodé obyvatelstvo v Latinské Americe bylo velmi provázáno s přírodou, věřili například v přírodní božstva a dokázali se orientovat v přírodě a v přírodních cyklech lépe, než pravděpodobně dokážeme my dnes. Byli velmi chytří a vynalézaví, vynalezli mimo jiné *waru-waru*⁴ systém v zemědělství, dále pak umělé ostrovy, kalendář, či vlastní písmo. Dnešní obyvatelstvo Latinské Ameriky je sestaveno z potomků indiánů, španělských a portugalských kolonistů a také z černošského obyvatelstva, které bylo z Afriky dovezeno za účelem otročké práce. Výsledkem je tedy pestrý a zároveň složitý původ obyvatelstva v současné Latinské Americe. Počet původního obyvatelstva Ameriky při příchodu Evropanů se odhaduje okolo 60 milionů lidí a více. Kvůli střetu s Evropany nastal takzvaný demografický kolaps původního obyvatelstva, který trval do 17. století. Oproti předchozím důsledkům jako bylo přímé vyvražďování domorodců a zhroucení dosavadních společenských struktur se nyní jako rozhodující faktor uvádí zavlečení evropských chorob, kterými byly spalničky, neštovice či mor (Griffin et al., 2001).

Vzhledem k historickému zabránění půdy latifundisty, jakožto pozůstatek kolonialismu a osvobozenecých zápasů z první poloviny 19. století, nenacházeli mladí lidé z venkova možnost obživy v domácích oblastech. Z toho důvodu docházelo ve 2. polovině 20. století k velkému a zároveň rychlému přesídlování obyvatel

⁴ Technika spočívá v kombinaci zvýšené vrstvy, například terasy se zavlažovacími kanály, aby se zabránilo poškození v důsledku eroze půdy například při povodních. Technika zajišťuje shromažďování vody a následné odvodnění, které je důležité zejména pro oblasti, v nichž je vysoké riziko velkých záplav, pro příklad můžeme uvést tropické části Bolívie či Peru. Systém *waru-waru* se ujal například i v Číně (Agricultures Network, 2013).

z venkova do měst. S tím souvisel také rychlý růstu podílu městského obyvatelstva. Motivace ke stěhování byly různé, patřila mezi ně například nízká životní úroveň, nadbytek mladého obyvatelstva, vysoký přirozený přírůstek, nespravedlivé vlastnictví půdy, špatné podmínky pro vzdělávání a také vyšší očekávání od kvality života ve městech. Mladší obyvatelstvo z venkova odcházelo nejdříve do blízkých menších měst, kde i nadále udržovali kontakty s venkovem, a dokonce se občas vraceli zpět na venkov například k rodinám. Po nabytí nových návyků se znovu přestěhovali, a to již do větších měst (Schwartz, 2008).

Latinská Amerika je nejstarší oblastí spontánní masové migrace. Od původního migrování Španělů, Italů či Francouzů po nucené migrace Afričanů až po příchod levné pracovní síly z Asie, které bylo umožněno usídlit se v Guyaně či v Surinam. Ovšem k migracím docházelo a stále dochází většinou z ekonomických důvodů. Například z Karibiku do Panamy v době stavby panamského průplavu. Negativním jevem v zemích Latinské Ameriky je vysoká ekonomická migrace do Spojených států, která jednak představovala často představovala takzvaný odliv mozků, tudíž odchod vyškolených odborníků ze země původu, a také vzdělaných a zároveň potřebných pracovníků pro domácí ekonomiku (Horák, 2008).

Díky těmto skutečnostem je území Latinské Ameriky místem, na kterém se střetávají nejrůznější typy ras. Dle Schwartze (2008) je zde největší podíl míšenců, a naopak nejmenší podíl čistých rasových typů. K mongoloidní rase patří původní obyvatelstvo a noví přistěhovalci z Asie. K europoidní rase patří přistěhovalci z Evropy, arabských států a Indie a k negroidní rase přistěhovalci z Afriky. Dědictvím Haiti z kolonizačního období a následné revoluce je vytvoření rozdílů mezi lidmi dle rasy a sociálního statusu. Začaly se vytvářet nové kasty mulatů a u moci je dnes pouze 3 nejmocnějších haitských rodin, které řídí většinu chodu země. Vytvořil se tedy jakýsi systém oligarchie. Po revoluci byli obyvatelé děleni do tří skupin: bílí, mulati a černoši. Tyto tři skupiny tvoří pomyslné kasty a je mezi nimi obtížný pohyb. Problém pak tedy může nastat, když má žena běloška potomka s mužem černochem a jejich dítě bude mulat, a pak bude každý řazen do jiné kasty.

Dalším problémem Latinské Ameriky, který nelze opomenout, jsou slumy. Podle definice Organizace spojených národů agentury UN-HABITAT (2016) jsou slumy chudinské čtvrti z improvizovaných a obvykle nelegálně postavených chatrčí, které se nacházejí především na předměstích velkých měst v chudých a málo rozvinutých

zemích. Ve slumech je obecně velmi špatná dostupnost základních lidských potřeb, jako je špatný přístup k pitné vodě, nedostatečné hygienické zařízení, špatná či nevybudovaná kanalizace a přelidněné primitivní lidské přístřešky. Výše uvedená agentura OSN odhaduje, že do roku 2020 se počet lidí žijících ve slumech zdvojnásobí. Údajně nejděsivější slumy jsou v brazilském São Paulo, které je město s nepřehledným množstvím mrakodrapů. Konkrétně v Brazílii se slumy nazývají favely. V každém státě Latinské Ameriky se slumy nazývají jinak, například *villas miserias* v Argentině, *ranchos* ve Venezuele atd. Jejich koncentrace je údajně dokonce větší než v New Yorku. Na tomto místě žije prakticky bída a bohatství těsně vedle sebe. Hranice mezi těmito dvěma oblastmi je opravdu minimální. Favely jsou postaveny na přechodu mezi silnicí a právě mrakodrapy. Slumy mají podobu souvislého pásu chatrčí z lepenky, plechů a papírů, které jsou postaveno přímo vedle sebe (Rozvojovka, 2016). V přeplněných slumech žijí lidé v nevhodných podmínkách, které jsou často mnohem horší než ty, kvůli kterým opustili původní domov. Problémem je vysoké očekávání při odchodu z periferie do jádra a taktéž mnoho nekvalifikovaných migrujících obyvatel, kteří následně čelí problému malé nabídky pracovních míst. Výsledkem je pak vysoká nezaměstnanost. Kvůli nepřítomnosti sociálního systému a jakékoliv podpoře nezaměstnaných, jsou obyvatelé favel odkázáni na to, aby si zajistili živobytí nelegálním způsobem nebo dokonce přímo kriminální činností. Tyto oblasti jsou tak o to více náchylné na budování organizovaného zločinu. Špatné sociální podmínky jsou také provázány s nestabilním rodinným prostředím, a tak se po ulicích potuluje mnoho dětí bez domova. Tyto děti pak mají tendence shlukovat se ve skupinkách, ze kterých často vzniknou dětské gangy, které taktéž povzbuzují růst násilí, mají tendenci se zapojovat do obchodu s drogami a bohužel jsou také zapleteny do dětské prostituce. Pro mnohé z nich, je to jediný způsob, jak si vydělat nějaké peníze (Dluhý-Smith, 2016).

3.1.3. Ekonomický sektor států Latinské Ameriky

Ekonomicky vyspělejší státy Latinské Ameriky jsou na stejné úrovni, jako ty ekonomicky méně vyspělé a rozvinuté státy z takzvaně bohatšího severu. Na regionální úrovni v Latinské Americe existují mezi jednotlivými státy velké ekonomické rozdíly, a to jak na mezistátní, tak vnitrostátní úrovni. Region se potýká

s vysokou mírou kriminality a korupce, které jsou považovány za brzdicí faktor socioekonomického rozvoje. Latinská Amerika také takzvaně pokulhává ve vytváření vnitro regionálních vztahů. Řada zemí se zaměřuje na jednostranný obchod, a proto jsou také velmi náchylné ke krizím.

Dalším problémem ekonomiky v tomto regionu je velký podíl šedé ekonomiky na tvorbě HDP. Například produkce a následný prodej koky a kokainu má v některých zemích až 60 % podíl na HDP. Problémem není pouze slabá státní intervence či regulace tohoto obchodu, ale také obtíž obyvatel, zapojených do pěstování těchto plodin, nalézt stejně výhodnou legální substituující plodinu. Z tohoto důvodu jsou státy ve skutečnosti bohatší, než je uváděno v úředně ověřených zdrojích. Charakteristickým znakem zemědělství je nízká mechanizace a malé výnosy z hektaru obdělávané půdy. V 90. letech byly nastoleny agrární reformy například v Peru, Bolívii a Venezuele. S neúspěchem se setkaly v Guatemale či v Chile, kde je zavedla levicová vláda, která byla následně svržena, a tak byla půda navráćena původním majitelům. Tyto reformy začaly v Mexiku po revoluci, před níž 1 % vlastníků spravovalo 97 % půdy. Tento problém způsoboval omezené možnosti v prodeji, dělení a možnosti dělení půdy. Prodej půdy byl dokonce umožněn až po změně ústavy v roce 1993. Avšak například v Uruguayi, na počátku 19. století, byl jedním z hlavních pilířů alternativní vize demokracie do budoucna motiv distribuovat půdu všem lidem. Půda byla jejich soukromým vlastnictvím (Escosura, 2006). V dnešní době už není na všech místech hlavním problémem vlastnictví půdy, protože rychlá urbanizace snižuje přelidnění venkovských oblastí a nespravedlivé rozdělení půdy už méně vyvolává sociální konflikty na venkově. I přesto jsou známy výjimky potvrzující pravidlo, například v Brazílii či Mexiku jsou kolem problému vlastnictví půdy pravidelné konflikty doprovázené násilím (Dluhý-Smith, 2016).

Latinská Amerika má jako celek dostatečnou produkci potravin v regionu, ale však ani to neznamená, že v periferních oblastech a ve slumech nežije mnoho lidí s nedostatkem statků a služeb. V Latinské Americe jsou zaběhnuté dva systémy zemědělství. Minifundie a latifundie. V hustě obydlených venkovských oblastech se zachovala tradiční forma zemědělství, kdy se v malých hospodářstvích, minifundiích, pracuje v rámci rodiny. V minifundiích často pracují výhradně příslušníci jedné rodiny a na práci nikoho nenajímají. Praktikuje se na nich intenzivní obdělávání půdy, a to často bez větší mechanizace. Naopak latifundie jsou velké statky, na kterých

se praktikuje monokulturní pěstování plodin na plantážích. Většinu potravin pro domácí trh vyprodukují pak právě minifundie, protože plodiny vypěstované převážně na vývoz jsou pěstovány v latifundiích (Fňukal, Šebesta, 2013).

Již nejvýznamnější představitel teorie závislosti, brazilský geograf Teontonio Dos Santos, přednesl, že prostorová forma závislosti spočívá v tom, že země jádra dosahují ekonomického růstu bez ohledu na situaci v těch méně rozvinutých zemích, avšak země periferie, tedy ty závislé, rostou pouze v důsledku změn ve státech jádra, tedy v těch rozvinutých (Peet, Hartwick, 2009). Dle teorie závislosti jádro využívá světové ekonomiky ve svůj prospěch také díky slabosti periferie, jejíž ekonomická, politická i kulturní závislost na jádru je tak v čase neustále prohlubována (Blažek, Uhlíř, 2002).

Je samozřejmě pochopitelné, že míra závislosti daných méně rozvinutých či dokonce nerozvinutých zemí na státech vyspělých v minulosti byla a zůstane různá. Je tomu z toho důvodu, ku příkladu proto, že koloniální mocnosti uplatňovaly odlišné praktiky. Některé velmoci byly více liberální a jiné řídily závislá území i za pomoci tvrdších mocenských praktik.

3.1.4. Environmentální problémy regionu Latinské Ameriky

Významným geografickým faktorem ovlivňujícím podnebí v Latinské Americe je vzdálenost od oceánu. Kontinent je takzvaně příliš úzký, aby se zde vytvořily tlakové útvary, jako jsou letní tlakové níže a zimní tlakové výše. V případě Latinské Ameriky projevy kontinentality plynou z důsledků orografických bariér, nikoli ze vzdálenosti od oceánu. Například také charakter oceánských proudů má vliv na teplotu v pobřežních oblastech a ovlivňuje i úhrn srážek při pobřeží (Fňukal, Šebesta, 2013).

V regionu Latinské Ameriky, konkrétně na kontinentu Jižní Amerika se nachází největší deštný prales na světě, Amazonský prales. Ten se svou rozlohou přesahující více než 5,5 milionů kilometrů čtverečních zasahuje do devíti států. V Brazílii se nachází 60 % pralesa, dále se rozprostírá na území Kolumbie, Venezuely, Bolívie, Peru, Ekvádoru, Guyany, Surinamu a Francouzské Guyany. Jedná se o více než polovinu zbývajících tropických deštných lesů, které jsou velmi důležité pro uspokojování základních lidských potřeb, kdy nám poskytují především kyslík

a sladkou vodu. Amazonský prales pro svůj význam a rozlohu bývá také nazýván „plíce světa“. Avšak v posledních letech bývá stále více narušován a ničen lidskou činností (Greenpeace, 2013).

Jak už bylo zmíněno, prales je nazýván zelenými plícemi světa a zároveň je to nejstarší ekosystém existující až sta miliónů let. Tamní klima, tedy teplo a vlhko prospívá vegetaci, proto se zde vyskytují bujné a husté lesy. Nejbohatší z tropických pralesů po biologické stránce jsou takové pralesy, které dosahují vysokých průměrných srážek. Prales se na první pohled může zdát jako stabilní porost, který prokazuje poměrně velkou odolnost vůči externímu narušení. Vzniklé mýtiny se poměrně zdatně regenerují a rychle zarůstají. Avšak když dojde k masivní destrukci rozsáhlé oblasti, často zapříčiněnou činností člověka, tak vlivem následné půdní eroze a prakticky ztráty styku s původním typem porostu, je poškozená oblast brzy znehodnocena tak, že se prales není schopen sám regenerovat a dorůst do původní velikosti. Přirozená obnova pralesa na místě, které bylo vykácené a poničeno člověkem, je pak i otázkou sta či tisíce let (Greenpeace, 2013).

Mizení tropických deštných pralesů, které jsou domovem pro bezmála polovinu živočišných druhů na Zemi, je patrně v současnosti jedna z největších ekologických pohrom, které dnes musíme čelit. Mezi jedny z hlavních důvodů odlesňování pralesů patří mimo jiné chov dobytka, těžba dřeva, také těžba nerostných surovin a stavební projekty, které jsou spojeny s budováním komunikací či vodních přehrad pro zajištění intenzivnější výroby energie. Mnoho z těchto aktivit je podporováno vládami, které tyto projekty a činnost vidí jako jeden ze způsobů řešení jejich ekonomických problémů, a to díky mezinárodnímu zájmu kácet pralesy pro využití nerostného bohatství na území zmíněných tropických pralesů. Důsledky ničení pralesů však zahrnují spoustu problémů. Můžeme mezi ně zařadit globální oteplování, kdy oxid uhličitý a jiné plyny, které jsou vypuštěné do atmosféry při hoření fosilních paliv a tropických pralesů, zachytí teplo reflektované ze zemského povrchu a způsobí stupňové oteplení atmosféry. Mnoho vědců věří, že současné kácení tropických pralesů ve velkém měřítku způsobuje oteplování Země. To může následně způsobovat zvýšení mořské hladiny a záplavy největších přístavních měst. Druhým problémovým faktorem je skutečnost, že ničení pralesů znamená ohrožení jednoho druhu rostliny a živočicha denně. S tím je spojen fakt, že ubývá taktéž nejen důležitých zdrojů potravy, ale také lékařských a průmyslových rostlin, včetně produktů, které jsou z nich vyráběny.

Z hlediska ekologie, má úbytek pralesů za následek špatnou regulaci cyklu vody jako přírodního mechanismu pro tvorbu a absorpci deštné vody. Odlesňování dále způsobuje erozi půdy, která může vést k náplavě řek a oceánů. Zmíněné náplavy často pak znečišťují zásoby pitné vody a mimo jiné způsobují úhyn některých mořských živočichů. Nemůžeme opomenout ani fakt, že ničením pralesů zároveň likvidujeme kulturu lidí žijících v tomto ekosystému. Tamní kmeny jsou ohrožovány nejen na životech, ale zároveň jsou ignorována či opomíjena jejich lidská práva. Ohrožené kmeny jsou například indiáni z oblasti Amazonie a Střední Ameriky. Tamní obyvatelstvo je nuceno odejít ze svých domů právě kvůli kácení pralesů (Different Life, 2016).

Díky rychle narůstajícímu počtu obyvatel, například v Brazílii, je stále vyšší poptávka po zemědělské půdě. Ta bývá získávána na úkor pralesa, který je vypalován a kácen. Lesní porost však brání půdní erozi a sesuvům půdy, ke kterým na nově vykácených územích často dochází. Zároveň prales slouží jako zásobárna vody. Plodiny trpí nedostatkem spodní vody, jelikož ta není právě vykácenými lesy zadržována. Díky ničení pralesa je také snižována biodiverzita. Nejenom populační růst Brazílie, ale také zvýšená poptávka po určitých plodinách či surovinách způsobuje vyšší poptávku po zemědělské půdě. Trendem se stal například vznik dobytčích farem kvůli vysoké poptávce po hovězím mase (Greenpeace, 2013).

Význam Amazonského pralesa je pro lidstvo opravdu velký. Pokud má být zabráněno tomuto dnes rychlému odlesňování, je nutné upravit způsoby zemědělství produkce. Pokud by byly zavedeny efektivnější způsoby zemědělství, zvýšil by se výnos z jednotky obdělávané půdy a nemusela by být odlesňována další území. Také dochází k nelegální těžbě dřeva, proti které musí přísněji zakročit stát.

Většina latinskoamerických zemí je do velké míry závislá na zemědělství, proto jsou některé environmentální problémy opravdu závažné. Úroda v regionu Latinské Ameriky velmi trpí suchy či záplavami. V Jižní Americe se sice nacházejí řeky jako Amazonka, Paraná, La Plata a Orinoko, které dohromady obsahují více než 30 % zásob sladké vody v řekách na světě, avšak tato voda není rovnoměrně distribuována a využívána. V Latinské Americe se tak nachází mnoho aridních a semi-aridních

oblastí. Občasná či dlouhodobější sucha jsou také způsobována jevem El Niño⁵. Skrze tento efekt je v regionu stále více hydrometeorologických extrémů. Ať už srážkami způsobené povodně ve Venezuele v letech 2001 a 2005, tak sucha v letech 2004 až 2006 v Brazílii a Argentině. Ledovce nacházející se v Andách díky rostoucím teplotám stále ztrácejí svůj objem a také roste hladina oceánu. Do budoucna se očekává, že vzroste i počet obyvatel bez přístupu k pitné vodě. Také hrozí stále vyšší riziko povodní v Brazílii (Koželouh, 2016).

Jako důkaz stále rostoucích klimatických problémů je fakt, že v roce 2015 byl od roku 1950 jev El Niño nejsilnější. Teplota oceánu v tropickém Pacifiku dosáhla odchylky až 3,1 stupně celsia. Svého vrcholu dosáhlo v listopadu roku 2015 a nyní slábne. Nyní je odchylka kolem 0,2 stupňů celsia (In-počasí, 2016).

Z politického hlediska bylo po procesu dekolonizace při vzniku nových států v první polovině 19. století na nezávislost připraveno jen málo zemí. Chyběly zde kvalitní instituce a mocenská síla se také neustále střídala v rukou různých vojenských junt a rodin. V dnešní době se většina zemí označuje za země demokratické, přestože nejsou ve všech dodržovány demokratické principy.

Nejenom politické formování, ale také to socioekonomické bylo ovlivněno bývalou kolonizací. Zapojení do globálního ekonomického světového systému není tak dobré, jak by mohlo, jelikož se země po dekolonizaci stále více zadlužovaly na základě nevýhodného obchodu. V regionu převažuje stále zemědělství a těžba nerostných surovin, což zde bylo zavedeno kolonialisty, jejichž cílem bylo právě levné získávání plodin a surovin. Byly zde zakládány latifundie a minifundie, které také přetrvávají dodnes. Ze sociálního rozložení také kolonizace ovlivnila složení obyvatelstva, jež se skládá především z míšenců. Po procesu christianizace vyznává většina obyvatel křesťanství, a kromě domorodých jazyků mluví jazyky bývalých evropských kolonizátorů.

Na základě této kapitoly lze s jistotou říci, že byl tento region velmi silně poznamenán kolonizací, jež zde probíhala více než dvě století, a měla dalekosáhlé

⁵ Je výsledný jev, kdy dochází k zeslabení studeného Peruánského proudu s následným oteplením vod. Jev je typický právě pro tropické oblasti Pacifiku. Projevuje se přechodným zánikem obvyklého studeného Peruánského mořského proudu podél Jižní Ameriky. Ten je nahrazen teplým proudem z rovníkových oblastí (Meteocentrum, 2016).

dopady na dnešní státy. Z historického hlediska bylo na území Latinské Ameriky početné domorodé obyvatelstvo, jenž žilo v úzkém vztahu s přírodou a vyznávalo přírodní božstva. Toto obyvatelstvo bylo velmi vzdělané. Avšak s příchodem koloniálních mocností nastal prudký demografický kolaps. Z toho důvodu došlo k úbytku původního obyvatelstva, k masové migraci z Afriky do Latinské Ameriky a následnému míchání obyvatelstva. Po procesu dekolonizace však některé prvky bývalých kolonií přetrvaly i nadále (jazyky, hlavní města a další).

Region se potýká s mnoha ekologickými hrozbami a environmentálními problémy, které je nutno do budoucna řešit a hledat východiska, která by eliminovala jednotlivé dopady v oblasti odlesňování, půdní eroze, globálního oteplování z důvodu ztracení plochy pralesů, z nedostatečné úrody kvůli špatným vlivům na půdu apod.

3.2. Environmentální závazky regionu Latinské Ameriky

V prosinci 2009 přijalo Valné shromáždění OSN rezoluci, ve které rozhodlo uspořádat Konferenci OSN o udržitelném rozvoji, která se konala v Riu de Janeiru v roce 2012 (Sustainable Development, 2017). Přesně 20 let po Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji, známé jako Summit Země, která se taktéž konala v Riu de Janeiru. Valné shromáždění v tom vidělo jedinečnou příležitost provést jakousi inventuru všech událostí, které se během uplynulých dvou desetiletí udály a zhodnotit dosažený pokrok spolu s novými formami kooperace pro urychlení přechodu k udržitelnému rozvoji. Konference se věnovala dvěma konkrétním oblastem, které úzce souvisí s ochranou biodiverzity:

- Zelená ekonomika v kontextu udržitelného rozvoje a vymýcení chudoby
- Institucionální rámec pro udržitelný rozvoj

Jak již bylo zmíněno, Summit Země z roku 1992 byl mezinárodně přijat jako koncept udržitelného rozvoje, který byl šířen skrze deklaraci z Rio de Janeira o životním prostředí a rozvoji. I přes 20 let působnosti je stále model rozvoje neschopný přinést pokrok současně v sociální, ekonomické a environmentální sféře. Problém spočívá v tom, že různé náklady hospodářské činnosti nejsou plně zohledněny v investiční politice, standartních normách a následných rozhodnutích. Široká škála negativních environmentálních externalit a dopadů spojených se zdravím tvoří základ

téměř všech dnešních environmentálních problémů. Tyto externality zhoršují diskontní sazby pro veřejné investice, jak již bylo zmíněno v kapitole 1.3. Ochota zaplatit a Ochota přijmout, v důsledku čehož ponese budoucí generace většinu nákladů z dnešních ekonomických aktivit. V současnosti již existuje důkaz, že ochrana ekosystémů a související ekosystémové služby mají vliv na zdraví, fyzickou integritu, bezpečnost potravin a další základní součásti bezpečnosti, blahobyt jedinců a komunit. Zelená ekonomika je taková, která podporuje lidský blahobyt, sociální spravedlnost a zároveň výrazně přispívá k eliminaci negativních vlivů působících na životní prostředí a ekologickou vzácnost (CEPAL, 2011).

Deklarace z Rio de Janeiro z roku 1992 si klade hned několik závazků v řadě oblastí:

- právní předpisy a politiky z oblasti životního prostředí a odpovědnosti za poškozování biodiverzity
- přístup předběžné opatrnosti
- internalizace nákladů na životní prostředí
- principy, kdy znečišťovatel musí hradit škody
- posuzování vlivů na životní prostředí

Od té doby učinily země Latinské Ameriky a oblasti Karibiku významný pokrok v péči o životní prostředí. Došlo k proliferaci a konsolidaci veřejných, soukromých a občanských institucí působících v oblasti životního prostředí. Pokroku bylo dosaženo v oblasti veřejné politiky a iniciativ soukromého sektoru, rozvoje environmentální legislativy a přístupu zemí v regionu v plnění mezinárodních dohod. Stejně tak se země regionu Latinské Ameriky zlepšily v participaci na mezinárodním a regionálním udržitelném rozvoji. Pokrok byl učiněn v kooperaci s institucemi, které slouží jako fóra pro řešení environmentálních problémů.

Práva a povinnosti ochrany životního prostředí jsou zakotveny v ústavách většiny zemí Latinské Ameriky. Mimo to mají všechny země regionu zavedeny všeobecné nebo rámcové zákony o životním prostředí z nichž některé prošly reformami. Velká část doplňujících právních předpisů, nástrojů a zásad plynoucích z Deklarace z Ria byla následně připojena k již existujícím zákonům.

Země	Enviromentální rámcové zákony	Právní předpisy o posuzování vlivů na životní prostředí	Definice enviromentálního poškození	Zahrnuje principy účasti skrze práva o životním prostředí
Argentina	Zákon 25675 (2002)	X	X	X
Brazílie	Zákon 6938 (1981)	X	X	X
Chile	Zákon 19300 (1994)	X	X	X
Kolumbie	Zákon 99 (1993)	–	–	–
Kostarika	Rámcový zákon o životním prostředí (1995)	X	X	X
Kuba	Zákon 81 (1997)	X	X	X
Ekvádor	Zákon o ochraně životního prostředí (1999)	X	X	X
Salvador	Zákon o řízení životního prostředí (1998) a souvisejících předpisů	X	X	X
Guatemala	Zákon 68-86 (1986)	X	–	X
Haiti	Dekret o životním prostředí a udržitelném rozvoji (2001)	X	–	–
Nikaragua	Zákon 217 (1996)	X	X	X
Panama	Zákon 41 (1998)	X	–	X
Dominikánská republika	Zákon 64-00 (2000)	X	X	X
Uruguay	Zákon 17283 (2000)	X	X	X

Obrázek 4 Výčet environmentálních zákonů a předpisů v latinskoamerických zemích; vlastní zpracování dle UNEP (2009)

Některé země přijaly národní strategie ochrany životního prostředí, nebo komponent ochrany biodiverzity zahrnuly do vnitrostátního plánu rozvoje. Nicméně instituce životního prostředí se i nadále potýkají s faktem, že je obtížné zabezpečit, aby složka životního prostředí byla zastoupena ve veřejných rozpočtech. I přesto od roku 1992 došlo k nárůstu počtu státních institucí, které se zabývají životním prostředím či udržitelným rozvojem.

Region má iniciativy pro zachování genetické přírodní rozmanitosti, patří mezi ně například semenné banky a centra pro druhovou rozmanitost. V posledních letech je zaznamenán rozmach využívání biologické rozmanitosti za účelem lékařských výzkumů a zjišťování léčivých účinků specifických rostlinných druhů. V této souvislosti vznikl pojem socio biodiverzita, což je kombinace druhové diverzity se znalostmi původních obyvatel a komunit, které jsou závislé na biotopovém zdroji. V této sféře dochází k obnově tradičních znalostí a využívání biodiverzity (UNEP, 2010).

V červnu 2012 byl mimo jiné v této souvislosti vydán report se zaměřením na region Latinské Ameriky a Karibské oblasti s navrhovanými pokyny na přechod k udržitelnému rozvoji a report, který rovněž obsahoval přehled vývoje globálních závazků v oblasti udržitelného rozvoje mezi roky 1992–2012.

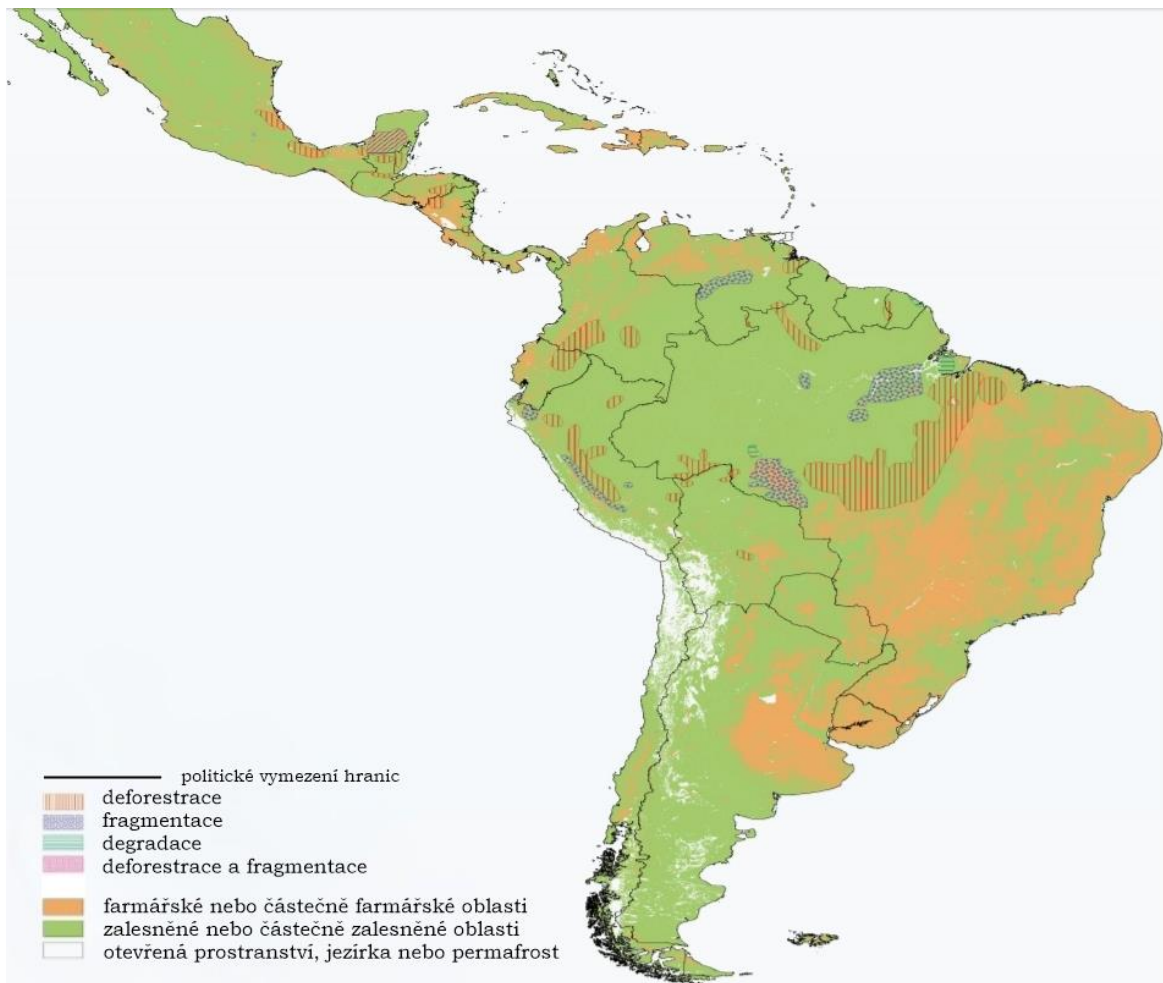
3.3. Ochrana přírody v regionu Latinské Ameriky

Region Latinské Ameriky představuje pouze 16 % celkového povrchu půdy na světě, ale zároveň tato oblast zahrnuje deset nejvíce biologicky rozmanitých území světa. Odborníci se obávají o rozsáhlé přírodní zdroje, které jsou vyčerpávány v důsledku nekontrolovatelného ekonomického růstu. Dle dat Světové banky (2013) je území Latinské Ameriky a Karibiku habitatem pro 34 % světově známých rostlinných druhů a 27 % savců, což z regionu dělá velmoc v oblasti biologického bohatství.

I přes jasnou důležitost biodiverzity v regionu Latinské Ameriky je tato oblast ohrožena v důsledku lidské činnosti. Je zde zaznamenán vzestupný trend v pěti hlavních kategoriích, ve kterých je vyvíjen tlak na biologickou rozmanitost a na finanční potřeby těchto jednotlivých kategorií není brán dostatečný ohled:

- ztráta habitatu a degradace
- klimatická změna
- nadměrné zatížení živinami a jiné formy znečištění
- nadměrné a neudržitelné využívání invazivních druhů
- změna využívání půdy s následným snížením fragmentace či mizením přirozeného prostředí

Například existence zalesněných oblastí bohatých na biologickou rozmanitost a endemické druhy v kombinaci s antropogenním tlakem za strany ekonomicky výdělečných činností vedla ke vzniku oblastí, které ztrácí svůj přirozený pokryv (Convention on Biological Diversity, 2010).

Obrázek 5 Lokace míst postihnutých degradací a podobnými jevy; vlastní překlad dle F. Acharda (1998)

Jedním z důvodů této situace jsou změny v procesu využívání půdy, vyplývající z primárního pěstování hospodářských plodin v posledních letech určených pro export. Jedná se zejména o sójové boby, biopaliva, ovoce, květiny, zeleninu, ale také o chov hospodářských zvířat. Avšak pěstování plodin či chov dobytka není jedinou příčinou změn, nesmíme opomenout například výstavbu silnic a rozšiřování infrastruktury do volného prostoru (The World Bank, 2007).

Oblasti podél pobřeží a mořské oblasti jsou vystaveny tlaku kvůli cestovnímu ruchu, neplánované urbanizace a znečištění pozemních zdrojů vody. Pokusy o ochranu pobřežních oblastí a mořských zón v chráněných oblastech jsou poměrně skromné. Pouze 0,1 % z regionu Latinské Ameriky a Karibiku vyloučené z ekonomické zóny má zajištěnou nějakou formu ochrany a většina z 255 mořských rezervací není řízena efektivně (PISCO, 2008). Zároveň však vyšší teploty v některých mořských oblastech, zvyšování hladiny moří, větší četnost a intenzita meteorologických jevů v důsledku klimatických změn, taktéž představují hrozbu pro místní biodiverzitu.

Mimo to ekosystémy, které slouží k podpoře biodiverzity, vykonávají další nezaplacené ekosystémové služby, které jsou nezbytné ke zmírnění nebo přizpůsobení vůči změnám. Například se jedná o potenciál ekosystémových služeb v pohlcování uhlíku či ochranný systém cenných položek jako jsou vodní zdroje. Dále je zde brána v potaz ekosystémová schopnost odolnosti vůči extrémním klimatickým jevům. Země Latinské Ameriky a Karibiku hrají aktivní roli v mezinárodních úmluvách ohledně biologické rozmanitosti a ochraně živočišných druhů která vychází z Ramsarské úmluvy⁶, ratifikované v roce 1971 a zároveň v rámci Nagoya protokolu⁷, který přišel v planost v roce 2010 (IPCC, 2007).

Latinská Amerika a oblast Karibiku jsou jedno z nejvíce ekologicky různorodých míst planety, a to dokazuje skutečnost, že je zde situováno šest ze 17 megadiversních zemí:

- Venezuela
- Brazílie
- Kolumbie
- Ekvádor
- Mexiko
- Peru

⁶ Ramsarská úmluva je první celosvětová mezivládní úmluva na ochranu a moudré využívání přírodních zdrojů. Jedná se tak o jedinou úmluvu, chránící určitý typ biotopu. Byla podepsána 2. února 1971 v iránském městě Ramsar. V současnosti k ní přistoupilo 168 států a Česká republika je smluvní stranou od roku 1990. Úmluva ukládá členským zemím povinnost vyhlásit na svém území minimálně jeden mokřad mezinárodního významu, který svými přírodními hodnotami odpovídá schváleným kritériím. Následně je nutnost mokřad zařadit do seznamu mokřadů mezinárodního významu. Stát se tím rovněž zavazuje, že zapsaným mokřadům věnuje zvýšenou péči a ochranu. V roce 2014 celkem 2 185 ramsarských lokalit zaujímalu plochu více než 1,9 mil. km² (Ochrana přírody, 2017).

⁷ V roce 2002 se čelní představitelé a zástupci států na jednání Světového summitu o udržitelném rozvoji a poté schválením rezoluce Valného shromáždění OSN č. 57/262 zavázali k vyjednání mezinárodního režimu pro přístup ke genetickým zdrojům a pro spravedlivé a rovnocenné sdílení přínosů, které plynou z jejich využívání, konkrétně v rámci Úmluvy o biologické rozmanitosti. Dne 29. 10. 2010 byl na 10. zasedání konference smluvních stran Úmluvy v japonské Nagoji přijat Nagojský protokol o přístupu ke genetickým zdrojům a spravedlivém a rovnocenném sdílení přínosů plynoucích z jejich využívání. Dne 12. 10. 2014 vstoupil Protokol v platnost, Česká republika Protokol podepsala dne 23. června 2011, ratifikovala jej dne 6. 5. 2016 a stala se jeho smluvní stranou dne 4. 8. 2016 (eAGRI, 2014).

Těchto šest zemí tvoří světově nejvíce biologicky rozmanité území. O bohatství této oblasti svědčí přiložená tabulka, znázorňující počet známých živočišných druhů v procentuálním porovnání s počtem všech žijících živočišných druhů na celém světě. Region má zároveň 50 % endemického rostlinného života nalezeného konkrétně v oblasti Karibiku.

	Celková suma známých živočišných druhů	Živočišné druhy v Latinské Americe a oblasti Karibiku	Procentuální zastoupení všech známých živočišných druhů
Ptactvo	9990	4110	41
Savci	5847	1791	30
Obojživelníci	6347	3148	50
Plazi	8734	3060	35

Obrázek 6 Počet živočišných druhů se zastoupením v Latinské Americe, vlastní zpracování dle UNEP (2010)

Biologická rozmanitost je zásadní pro přežití místních komunit a má zásadní význam v řadě odvětví, produkce se opírá o různé ekosystémové služby. Biologická rozmanitost úzce souvisí s cestovním ruchem a nedřevními lesními produkty, které jsou hlavním zdrojem příjmů komunit v některých oblastech. Ekosystémové regulační služby jsou taktéž velmi důležité s ohledem na zvýšenou četnost klimatických změn (UNEP, 2010).

Od roku 1992, respektive od Konference o životním prostředí v Riu de Janeiro země učinila Latinská Amerika významný pokrok ve zřizování chráněných území, začaly se využívat osvědčené postupy v zemědělství, udržitelné hospodaření v lesích či rozvoj udržitelného rybolovu. Region Latinské Ameriky má zkušenosti s faktem, že chráněná území mohou generovat významné zdroje pro národní ekonomiky v jednotlivých zemích. Pokud jde o zřízení chráněných oblastí, mezi lety 1990 a 2009 se počet oficiálně chráněných mořských i suchozemských oblastí v Latinské Americe a Karibiku více než zdvojnásobil. V mnoha případech bylo udržitelné lesní hospodářství chráněných oblastí propojeno s jinými technikami, jako je například zalesňování, komunitní lesní hospodářství, úhrada ekologických služeb, hospodaření s půdou, certifikovaný, komunitní nebo lesní management (ECLAC, 2010).

Skutečnost, že se rozšířila chráněná území nemusí podmíněně znamenat, že jsou dostatečně chráněny všechny ekosystémy. Pro chráněné oblasti, které mají sloužit jako účinné mechanismy pro zachování biologické rozmanitosti, musí být určeny reprezentativní biomy a ekosystémy, které by měly být obdařené dostatečnými lidskými, finančními a technologickými zdroji a prostředky k vynucení omezení činnosti v dané oblasti. Činnosti, která by jakýmkoliv způsobem negativně ovlivňovala biodiverzitu.

Region Latinské Ameriky je znám tím, že nabízí jednu z největších biologických a kulturních rozmanitostí na světě. Místní domorodé obyvatelstvo má v Latinské Americe silně zakotvené kořeny spjaté s místním ekosystémem, který je zároveň domovem pro druhy jako je jaguár, anakonda či tapír, které se v jiných regionech nevyskytují.

Latinská Amerika má řadu vodních, pobřežních, mořských i suchozemských ekosystémů, včetně mangrovů, útesů, které jsou bohaté a rozmanité. Taktéž zde najdeme pouště, savany, různé typy lesů jako je Choco⁸, Amazonský deštný prales⁹ či mlžné lesy¹⁰. Stejně tak jsou zde situována Andská suchá údolí, vysokohorské ekosystémy, vysočiny, mokřady a v neposlední řadě specifická oblast Jižní Patagonie. Latinská Amerika je místem, které je držitelem 40 % biologické rozmanitosti planety, 25 % lesů a 26 % sladkovodních zdrojů na Zemi. Konkrétně v Andském regionu je více než 20 % biodiverzity z celé planety, zároveň se zde vyskytuje 10 % nejčistější vody a 35 % z celkového lesního pokryvu v oblasti Latinské Ameriky a Karibiku.

⁸ Jedná se o tropický vlhký les v okrajovém regionu Kolumbie, Choco. Oblast je jediným kolumbijským departementem, který hraničí s Panamou a dotýká se jak pacifického, tak karibského pobřeží. Tento ekoregion je považován za jednu z nejvíce bohatých oblastí s charakterem nížiny. Typický je svou mimořádnou hojností endemických druhů. Vzhledem k rozmanitosti je náchylný ke zranitelnosti, ale zároveň je nyní relativně stabilní. Stále aktuální hrozba je však přeměna biotopu doprovázena degradací v oblastech s nedostatečnou ochranou (The World Wonders, 2017).

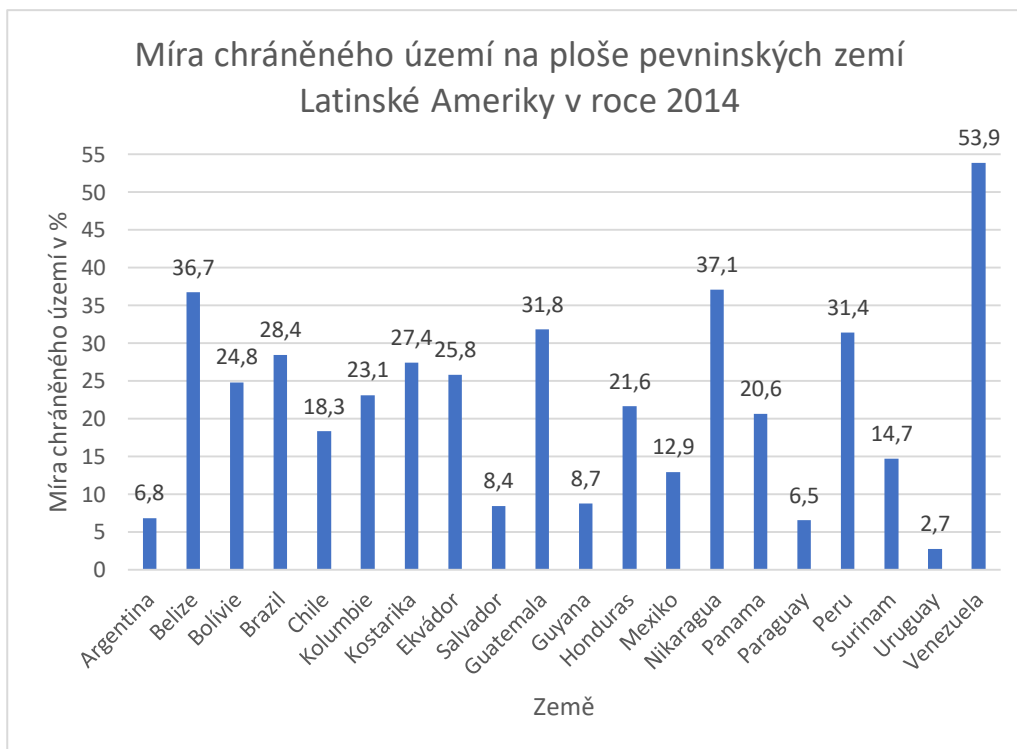
⁹ Jedná se o rozsáhlý tropický deštný les, který se svou rozlohou 5 500 000 km² rozkládá v 9 státech Jižní Ameriky. Z více než 60 % je situován v Brazílii, dále pak ve Venezuele, Ekvádoru, Peru, Bolívii, Guyaně, Surinamu a Francouzské Gyuaně. Amazonský deštný prales představuje více než polovinu tropických deštných lesů na světě (Greenpeace, 2013).

¹⁰ Mlžný les je obvykle tropický nebo subtropický stálezelený horský les s charakteristickým pokryvem nízké oblačnosti či mlhy. Pro mlžné lesy je typický výskyt mechů, které pokrývají půdu a zároveň i vegetaci, která je pokrytá vrstvou mechů a lišejníků (Encyclopedia Britannica, 2015).

20 % regionu Latinské Ameriky je tvořeno chráněnými oblastmi, které se rozléhají na 4 milionech km² (IUCN South America annual report, 2015).

Díky těmto skutečnostem je region Latinské Ameriky zároveň velmi zranitelný. Oblast je momentálně pod velkým tlakem z důvodu nárůstu pěstování komerčních plodin, velkých investic do těžebního průmyslu, rozšiřování měst a nárůst těžké infrastruktury bez řádného územního plánování. Zatímco míra přetrvávajícího odlesňování byla poněkud snížena, klesání vodních hladin, změna kvality půdy a ovzduší a stejně tak ztráta přirozené a kultivované biologické rozmanitosti jsou ukazatele negativní evoluce, které země subkontinentu čelí v oblasti životního prostředí. V průběhu roku 2015 regionální kancelář Mezinárodního svazu ochrany přírody pokračovala v úsilí o zachování biodiverzity v podobě nízkého hospodářského růstu a komplexních regionálních politických procesů. IUCN-Sur (2015) uznalo, že globální ekonomické zpomalení a uprchlická krize na Blízkém východě budou mít taktéž dopady na mezinárodní alokaci prostředků na ochranu biodiverzity. V průběhu roku 2015 bylo posílení národního systému chráněných území podporováno skrze zlepšení reprezentativnosti území, rozšiřování chráněných oblastí a zajištění efektivní správy lokalit. Prostřednictvím sdílení zkušeností a lektorování se tyto nástroje zvláště aplikovaly v oblasti Amazonie. Taktéž byly zavedeny ochrany založené na Amazonském ekosystému za účelem benefitů pro místní komunity s důrazem na zachování ekosystémových služeb v chráněných oblastech v rámci projektu Amazon Vision vedený FAO a WWF. Iniciativa byla zaměřena na Bolívii, Brazílii, Kolumbii, Ekvádor, Peru a Venezuelu.

Poslední roky bylo v regionu Latinské Ameriky podpořeno zachování především křehkých ekosystémů, a to prostřednictvím integrace vědeckých znalostí spolu se znalostmi místních kapacit. IUCN-Sur se v tomto případě zaměřilo na Brazílii, Chile a Kolumbii, ve kterých byly identifikovány ekosystémy, které vyžadovaly větší pozornost kvůli možnosti zániku. Odborníci se totiž obávají o přírodní zdroje regionu v důsledku dynamického růstu, který v posledních letech zapříčinil v Latinské Americe ekonomický růst. Dle údajů Světové banky (2013) byl za posledních 20 let v regionu učiněn významný pokrok při řešení globálních environmentálních problémů. Latinská Amerika a Karibik v současnosti vedou rozvojový svět k nauce o ochraně biologické rozmanitosti a přírodní správy. Zároveň země investují do zvýšení odolnosti vůči klimatickým změnám a snížení emisí.

Obrázek 7 Míra chráněného území na ploše pevninských zemí Latinské Ameriky, vlastní zpracování dle CEPAL (2017)

Za posledních 20 let region vyčlenil 20 % svého území pro zachování biodiverzity a ochranu přírodních zdrojů. V porovnání s ostatními rozvojovými zeměmi je to nadprůměrný rozsah území. Nové úsilí o financování nástrojů k zachování přírodního rázu krajiny spolu s budováním partnerství a společné správy území ve spolupráci s obcemi a nevládními organizacemi přináší nové finanční prostředky z neveřejných zdrojů jako jsou platby za environmentální služby, ochranné smluvní podmínky apod.

Jak již bylo nastíněno v kapitole 1.1. Programy a fondy na ochranu biodiverzity, Mezinárodní svaz ochrany přírody je nejstarší a největší globální organizací na světě v oblasti životního prostředí. V Jižní Americe byla místní regionální kancelář, známá pod zkratkou IUCN-Sur založena v roce 1991 v Ekvádoru ve městě Quito. Spolu s více než 100 členskými organizacemi a téměř 1000 dobrovolnými vědci, IUCN-Sur pracuje již více než 20 let na realizaci projektů pro udržitelné řízení a zachování biologické rozmanitosti a přírodních zdrojů v regionu. Místní regionální kancelář je oficiálně uznávána jako lídr v posilování regionálních sítí, vytváření a šíření informací, podpory existujících strategií a politik na ochranu biodiverzity. Kromě toho hraje důležitou roli v pomoci národních vlád a organizací občanské společnosti s vývojem veřejných politik, na podporu a poradenství rozhodovacích procesů a podporu provádění opatření

pro udržitelný rozvoj. Jejím cílem je zlepšovat správu v oblasti životního prostředí. Vycházejí z přesvědčení, že zachování biologické rozmanitosti a přírodních zdrojů je vymezeno na základě rozhodnutí učiněných společností. A zároveň si uvědomují a rozumí skutečnosti, že reformy vládních systémů mohou probíhat pouze za podpory informované společnosti spolu s efektivně zapojenými stranami, které se budou aktivně účastnit a jednat v zájmu ochrany biodiverzity (IUCN, 2017).

4. Ekoturismus v regionu Latinské Ameriky

Ekoturistika je nejrychleji rostoucí segment světového cestovního ruchu a v posledních několika letech stejně tak rostl význam turismu v regionu Latinské Ameriky. Ekoturistický průmysl se začal rapidně vyvíjet v roce 1990 avšak rok 1992 byl pro země regionu zlomový. Summit Země v Riu de Janeiru povzbudil země regionu, aby přehodnotily svou ekonomickou strategii rozvoje. Země se tak začaly na ekoturistiku dívat jako na způsob, kterým mohou spojit udržitelnost životního prostředí s ekonomickým rozvojem.

Latinskoamerické země mají díky rozmanité a vzácné biodiverzitě přirozenou konkurenční výhodu pro alternativní formy cestování, mezi které patří právě ekoturismus. Například oblast Amazonie je považována za pýchu ekoturistických destinací. Stejně tak je velmi populární Kostarika a Mexiko.

V posledních dvou desetiletích došlo k velkému rozšíření globálního cestovního ruchu. Několik specifických faktorů přispělo k růstu turismu také v zemích Latinské Ameriky. Tržně orientované reformy v zemích regionu spolu s důsledky globalizace trendů přispěly k místnímu rozmachu turismu. Velké investice do infrastruktury, konkrétně do telekomunikací, letišť, přístavů a dalších zařízení, které usnadňují přicestování turistům do tradičních i těch méně tradičních oblastí regionu. Jednotlivé latinskoamerické země jsou v rozdílném stádiu vývoje v oblasti rozvoje cestovního ruchu a cestovní ekonomiky.

Oblast Latinské Ameriky je jednou ze dvou hlavních destinací ekoturismu. Mnoho z odlehlých míst, kde se dá ubytovat spolu s místními průvodci se snaží specializovat v oblasti udržitelného cestovního ruchu a ekoturismu. Další z mnoha hotelů, chat a srubů společně usiluje o to, aby se staly průkopníky v odpovědném vedení svého

ubytovacího systému pro ekoturisty a mohly se tak na svých reklamních materiálech pyšnit hesly jako „*green washing*“, „*eco*“ či „*sustainable*“ (Frommer's, 2017). Vzhledem k odlesňování oblasti, které je hlavní hrozbou pro Jižní Ameriku a její křehký ekosystém, se služby a ubytovací zařízení snaží přilákat ekoturisty na místa, kde je jistota recyklace odpadu a udržitelných postupů při provozování zařízení. Z průzkumů vyplývá preference ekologických hotelů a služeb v oblasti cestovního ruchu, což potvrzuje důležitost rozvoje tohoto udržitelného směru. Udržitelný turismus má smysl tehdy, pokud bude zajištěna trvalá udržitelnost v celé oblasti. Je tak upozorněno na rostoucí preference turistů po celém světě, kteří by raději navštívili ekologicky šetrné hotely, využili šetrnější služby a zároveň by byli ochotni zaplatit vyšší ceny, pokud by z toho plynul benefit pro zachování původní krajiny (Central America Data, 2015).

Dle průzkumu Trip Advisor z roku 2012–2013 se až 90 % tázaných společností domnívá, že je důležité pracovat s ekologickým šetrným přístupem. Podniky v Severní a Jižní Americe jsou tomuto přístupu více otevřené a uvědomují si jejich důležitost. 77 % z tázaných společností v současné době pracuje na vývoji ekologicky šetrných postupů, pomáhajících v jejich provozu, bez dopadu jejich činnosti na životní prostředí (El Financiero, 2015).

Například Brazílie od nového tisíciletí pomalu rozvíjí svou ekoturistickou ekonomiku v oblasti Amazonie a zároveň jde ve stopách Mexika, co se týče budování pláží okolo turistických center (Gouvea, 2004). Kostarika je pak příkladem, kde je ekoturismus již roky rozvinut a v posledních letech stát pracuje na jeho udržitelnosti a šetrnosti. Zemědělství a těžba ohrozily a částečně zlikvidovaly většinu deštných pralesů v latinskoamerickém regionu. Takový zásah do volné přírody má zničující následky pro mnoho živočišných a rostlinných druhů a nevyjímaje i domorodé kmeny, které byly nuceny k vysídlení. Ačkoli povědomí o životním prostředí roste, řešení tak velkých biologických problémů je těžkým bojem.

Zmíněné Mexiko je přímo označováno jako hlavní turistická destinace v latinskoamerickém regionu a v roce 1990 bylo navštíveno 6,39 milionem návštěvníků. V roce 2000 navštívilo Mexiko již 19,42 milionu turistů. Stejně tak Kostarika je turisty velmi vyhledávanou lokalitou, v roce 1987 ji navštívilo 435 000 turistů, toto číslo vzrostlo v roce 2000 na 1,1 milion turistů. Na Kostarice představoval

v roce 2000 turismus 7,9 % HDP země. Cestovní ruch a turistické služby jsou tak stále důležitějším prvkem národní ekonomiky. Země jako je Kostarika či Mexiko, zaznamenaly nárůst příjmů plynoucích právě z cestovního ruchu a ekoturistiky. Vývoz služeb cestovního ruchu tvořil na Kostarice v roce 2001 konkrétně 18,4 % z celkového vývozu země a v Mexiku 13,4 %. Tato procenta potvrzují důležitost nárůstu cestování pro země Latinské Ameriky. Avšak údaje o počtu ekoturistů nejsou v oblasti Latinské Ameriky vždy příliš přesné, jedná se v podstatě o přibližné odhady. I přesto však neoficiální zdroje poukazují na růst v tomto odvětví (Gouvea, 2004).

Kromě čísel je taktéž důležité klást důraz na to, aby se národní strategie zemí soustředily na udržitelnost ekoturismu a zajistily tak do budoucna fungující segment cestovního ruchu. Stejně tak je nutné dbát na ekologizaci hotelů, restaurací a ostatních služeb, které jsou ekoturistům k dispozici.

4.1. Kostarika

4.1.1. Geografická charakteristika Kostariky

Kostarika, španělsky República de Costa Rica, je stát ležící ve Střední Americe, kategorizován taktéž jako součást Latinské Ameriky o rozloze 51 100 km². V porovnání se sousedními státy je oblíbenou destinací k poznávání tropických oblastí. Sousedními státy jsou na severu Nikaragua a na jihu Panama. Východní pobřeží je omýváno Karibským mořem a západní pobřeží pak Tichým oceánem (CIA, 2017 a).

Kostarika je kontinentální suchozemský stát, jehož ekosystém je tvořen lesy, mokřady, vřesovišti a mangrovy. Ty pokrývají přibližně 55,6 % území tohoto státu. Nejzachovalejší ekosystémy jsou většinou v oblastech s příkrými svahy, které jsou částečně v záplavových oblastech, a to kvůli hustým dešťům. Zároveň je toto území částečně kategorizováno jako chráněná oblast divoké přírody (Convention on Biological Diversity, 2016).

Páteří země jsou souvisle táhnoucí se pohoří směrem od severozápadu k jihovýchodu celým územím státu:

- Cordillera de Guanacaste
- Cordillera Central
- Cordillera de Talamanca

Tato pohoří od sebe oddělují dvě nížiny, rozléhající se na severu a západě země. Větší část těchto nížin v okolí oceánu je charakteristická mokřinami a bažinami. Ve střední části země se rozléhá oblast zvaná Centrální údolí, jedná se o pánev, kde žije většina obyvatel země.

Od roku 1994 je na Kostarice spravována síť národních parků Národním systémem chráněných území (*SINAC; Sistema Nacional de Áreas de Conservación*), který je oddělením Ministerstva životního prostředí a energetiky. Oddělení se stará o správu, organizaci a tvorbu strategického plánu rozvoje všech chráněných území na Kostarice. V roce 2011 byl celkový počet národních parků 28 a kromě nich zde existuje mnoho jiných chráněných území, jako jsou například biosférické rezervace, lesní rezervace, národní památky či přírodní památky. Právě pohoří Cordillera de Talamanca je oblastí s největším množstvím chráněných lokalit na Kostarice, a to činí 12 % rozlohy státu.

4.1.2. Biodiverzita a ekoturismus

V roce 2010 byl lesní porost na Kostarice definován na více než 50 % území. Hustota zalesnění je však odlišná v různém typu ekosystémů. Kvůli přetrvávajícím hrozbám je lesní pokryv nadále pečlivě sledován. Suché lesy na Kostarice prokazují vysokou změnu a rekonvalescenci v průběhu posledních dvou desetiletí, nicméně i tak jsou velmi zranitelné. V případě lesů v oblastech vlhkých půd a mlžných lesů, dochází k menšímu podílu jejich devastace také z důvodu, že je jich větší procento chráněno. Od roku 1990 je zaznamenán úbytek vřesového pokryvu a stejně tak pokles mangrovových lesů. Na mokřadech se mnohem více odráží důsledek zbytkových pesticidů obsažených v půdě, které urychlují procesy eutrofizace. Mezi roky 1980 a 1990 byly zaznamenány velké úbytky korálových útesů a momentálně mají status vysoké zranitelnosti. Tento ekosystém však i přesto zaznamenal v posledních letech mírné zlepšení (Convention on Biological Diversity, 2016).

Pozitivní obrat v populaci živočišných druhů byl zaznamenán u skupin obojživelníků, avšak i přesto je u této skupiny nutná vysoká pozornost. Co se týče savců, je zaznamenán pokles například jaguárů v národním parku Corcovado¹¹ a naopak bylo dosaženo stabilizace počtu pum a pekariů. Klesající trend byl stejně jako u pum zaznamenán u tapírů a některých populací ptáků.

Dle informačního portálu Convention on Biological Diversity (2016) byly zaznamenány ztráty některých druhů fazolí v důsledku rozšiřování infrastruktury, měst a obnovy lesa. V důsledku zavádění intenzivních zemědělských postupů a plodin jako je ananas, rýže či cukrová třtina by se mohla pole rozšířit až k oblastem, která jsou chráněná a došlo by tak k porušení úmluvy o ochraně lesa. V důsledku transformace země z hospodářsky založené ekonomiky na turisticky orientovanou, jsou prováděny velké investice do ochrany biologické rozmanitosti prostřednictvím systémů chráněných oblastí a biologických koridorů. Kostarika je tak příkladem státu, kde si obyvatelé uvědomují potenciál ekoturismu jako přílivu financí do národního rozpočtu. Můžeme zde tak reflektovat příkladný jev, kdy ochrana biodiverzity je do budoucna potenciálem a výnosnější aktivitou než pěstování komerčních plodin.

V roce 1998 byl přijat zákon o biologické rozmanitosti a od té doby se pracuje na vývoji příslušných politických strategií s důrazem na udržitelnost. V posledních letech byly přijaty novely zákona související s ochranou místní biodiverzity:

- V roce 2010 byl novelizován zákon o lesních regulacích.
- V roce 2010 byla přijata vyhláška o regulaci v mořských chráněných oblastech.
- V roce 2010 byla vydána příručka pro klasifikaci půdy, určená k ochraně přírodních zdrojů v rámci námořní pozemní zóny (příručka byla vzata na vědomí jako dekret pro klasifikaci půdy vhodné pro lesnictví).
- V roce 2010 byla oblast Golfo Dulce vyhlášena jako mořská oblast pro odpovědný rybolov.

¹¹ Corcovado je jedním z nejvzácnějších chráněných území země, které se nachází na poloostrově Osa na jihu Kostariky. Park zahrnuje 13 velkých ekosystémů včetně nížinných deštných pralesů, horských mlžných lesů, palmových lesů, mangrovových mokřadů, mořských, pobřežních a plážových stanovišť. Národní park je ohrožován ilegální těžbou dřeva i nadměrným turismem (Costa Rica guide, 2017).

- V roce 2011 byl na základě vyhlášky vytvořen Národní program o mokřadech.
- V roce 2011 byla vydána vyhláška o založení prvních chráněných podmorských horách v oblasti kolem ostrova Coco.
- V roce 2011 byla taktéž přijat právní předpis o regulaci rybolovu a akvakultury.
- V roce 2012 byla přijata Novela zákona o ochraně přírody.

Území Kostariky je z 25 % chráněno, což činí 12 775 km² plochy, na kterých se rozléhají národní parky či soukromé chráněné rezervace. Soukromé rezervace jsou na Kostarice v podstatě hlavní místa, která se začala orientovat na ekoturismus. Většina příjmů z ekoturistiky je vytvářena v soukromých rezervacích. Příkladem je biologická rezervace Monteverde, habitat zlaté ropuchy, který se stal známým územím po celém světě. Hlavním zdrojem příjmu této oblasti jsou granty a finance získané ze vstupů do rezervace. Tato rezervace získala za rok více financí než ostatní rezervace dohromady. Dalším takovým místem je soukromá rezervace Rara Avis, která se taktéž přeorientovala na ekoturistiku. Rezervace byla otevřena v roce 1983 a je rozložena na 3000 akrech lesa, který hraničí s národním parkem Braulio Carrillo a výzkumnou stanicí Zona Protectora Le Selva. Soukromé banky zafinancovaly rezervaci Rara Avis, která se tak stala první financovanou rezervací v zemi, a ukázala tak, že se ekoturistika může stát výdělečným způsobem managementu, jak spravovat tropický deštný les. Zároveň měli místní obyvatelé zkušenost se situací, která může nastat při přeplnění kapacit, kdy oblíbenost parku Manuel Antonio vedla k tak velké míře návštěvnosti, jejímž důsledkem došlo k ohrožení populace opic, které v parku volně žily. Rostoucí úspěch ekoturismu v zemi začal ohrožovat existenci lesa i spolu s jeho živočichy, a tak se Kostarika začala soustřeďovat na strategie, které jsou přínosné pro místní komunity a výnosy byly využity na podporu výzkumu v oblasti ekologie a biodiverzity. Kostarika se tak stala zemí, která reflektuje do praxe to, jak může soukromý sektor pomoci s rozvojem ekoturistiky v Latinské Americe (Gouvea, 2004).

Kostarika prosazuje svůj ekoturistický průmysl od počátku roku 1980. Sekretariát pro životní prostředí a kostarický turistický institut jsou ze značné části zodpovědné za rozvoj a koordinaci ekoturistické politiky v zemi (Weaver, 1998). V posledních dvou desetiletích se stala Kostarika velmi oblíbeným místem v Latinské Americe. Země má velké přírodní bohatství, naleznete zde okolo 5 % světově známých živočišných

a rostlinných druhů. Popsáno je zde 8 500 druhů rostlin, 220 druhů plazů, 160 druhů obojživelníků a 850 druhů ptáků. Nicméně ničení biotopů odlesňováním, pytláctvím a nezodpovědným užíváním pesticidů negativně ovlivňuje velikost populací. 28 druhů plazů, 81 druhů obojživelníků, 85 druhů ptáků a 15 druhů savců je ohroženo a bylo u nich zaznamenáno zmenšení populace. Status velmi ohrožená populace byl kategorizován pro 17 druhů ptáků, 13 druhů savců, 2 druhy obojživelníků a 8 druhů plazů (SINAC, 2017 b).

Biologická rozmanitost je pro Kostariku přirozená konkurenční výhoda. Ekoturisté vyhledávající dobrodružství mohou navštívit oblast vulkánů, vyrazit na túru do mlžných či deštných lesů, opalovat se na nedotčených zlatohnědých plážích, využít mořského potenciálu a surfovat ve vlnách či se potápět s delfiny a velrybami. Díky ekoturistice se mohou dostat blíž ke zvířatům jako jsou žáby, opice, lenochodi a další volně žijící živočišné druhy na Kostarice. Ekoturisté volí jako nejvhodnější dobu návštěvy období sucha, které začíná koncem prosince a končí v polovině dubna. V tomto období je v zemi zaznamenána největší hustota turistů, a to se odráží i na cenách. Vysoké ceny služeb v cestovním ruchu jsou dány především tím, že si Kostarika velmi chrání své životní prostředí a zahrnuje do služeb ekologické taxy. Cena se pak odráží na vstupech do národních parků, do cen pohonných hmot či ubytování na úpatí chráněných oblastí. Ekoturistika přitahuje i přesto do země velký příliv návštěvníků. V roce 1995 bylo dle dat Světové Banky zaznamenáno 1,54 milionů turistů a v roce 2014 zaznamenala Kostarika příjezd 3,674 milionů turistů, kteří v zemi utratili 2,954 miliard amerických dolarů. Cestovní ruch se stal hlavním zdrojem příjmů a tato skutečnost vedla Kostariku k tomu, aby se věnovala rozšíření nabídek pro ekoturisty. Jedná se například o pozorování ptáků, turistiku kolem sopek či jízdu na kajaku (Costa Rica, 2017).

V roce 2010 Kostarika vyhrála ocenění Future Policy Award v rámci globálního summitu biodiverzity ve městě Nagoya v Japonsku. Středoamerické země si kladou za cíl být prvními rozvojovými zeměmi, které splní závazky Spojených národů v oblasti biodiverzity. Ocenění, uděleno World Future Council¹² v návaznosti na zákon z roku

¹² Organizace očekává udržitelnou a spravedlivou budoucnost, kde se bude žít v míru a budou zároveň respektována univerzální práva. K dosažení této vize vedou výzkumy k identifikaci a šíření co nejlepšího a nejvíce udržitelného politického řešení. Hlavní sídlo organizace je ve městě Hamburk, další pobočky jsou v Londýně, Ženevě a Pekingu. Členové rady pracují po celém světě a vzájemně sdílí informace. Úzce

1998, který se Kostarice pomohl přiblížit k modelu, který by mohly i ostatní státy regionu následovat. Vlastníci půdy jsou zde totiž finančně odměňováni za vysazování nových stromů v rámci starých lesů. Díky tomu byl lesní porost na Kostarice zvýšen z 24 % v roce 1985 na téměř 46 % v roce 2010. V rámci této iniciativy byla zřízena národní komise zabývající se biodiverzitou, která je složena z vědců, úředníků a domorodých obyvatel. Společně navrhují změny v politice, které jsou následně předneseny vládě a podporují tak společně takzvané zelené vzdělávání mezi veřejností. Velvyslanec Kostariky Marion Fernandez Silve si uvědomuje rozmanitost místní biodiverzity a v rozhovoru pro *The Guardian* (2010) uvedl, že i přesto, že jsou malá země, oplývají více druhy motýlů než v Africe, více druhy ptáků než v Severní Americe a stejně tak je jejich země bohatá na mnoho rostlin a živočichů, kteří nebyli doposud identifikováni a vzhledem k tomu, že jsou ohroženi nadnárodními společnostmi, které usilují o přístup k těmto přírodním zdrojům skrze manipulaci s dohodami o volném obchodu je nutno rozmanitost kostarické biodiverzity ochraňovat. Mario Fernandez Silve uvedl: *„Vyhlášíme mír s přírodou. Cítíme silný smysl pro zodpovědnost, abychom pečovali o naše bohatství, které máme v biodiverzitě. Náš postoj není progresivní, je konzervativní. Náš pohled na věc je takový, že dokud si uvědomujeme, co máme díky biodiverzitě, je naší povinností to chránit.“* Taktéž se vyjádřil ohledně kostarického zákona o biodiverzitě *„Náš vlastní zákon o biodiverzitě nás dostal do potíží, protože se dotýká dohody o volném obchodu, kterou jsme podepsali. To však vzbudilo v mnohých nadnárodních farmaceutických korporacích zájem a pokoušejí se získat přístup k našim přírodním zdrojům. A my jsme se v současnosti zamrzli mezi našimi vlastními politikami a zásadami.“*

Národní systém chráněných území vytvořil v říjnu 2011 iniciativu, projekt Program na posílení udržitelného cestovního ruchu v chráněných oblastech, jehož finanční prostředky pocházejí z úvěru podepsaného vládou Kostariky a Rozvojovou bankou Střední Ameriky (*Inter-American Development Bank*). Koordinátorka projektu Guisselle Mendez pro portál Sistema Nacional de Áreas de Conservación Costa Rica (2017) o projektu řekla: *„Cílem je posílit cestovní ruch v chráněných přírodních rezervacích Kostariky a učinit z něj nástroj ke zlepšení udržitelného managementu a přispět tak nejen k sociálnímu, ale také k ekonomickému rozvoji okolních komunit.“*

spolupracují s občanskou společností, vládami, korporacemi a mezinárodními organizacemi (World Future Council, 2017).

Projekt je rozčleněn do tří složek:

1. Investice do rozvoje cestovního ruchu – zaměření na zlepšení infrastruktury pro cestovní ruch jak na vnitřní, tak vnější straně chráněných přírodních rezervací ve spolupráci s obcemi.
2. Udržitelný management cestovního ruchu – cílem je rozvinout strategie a nástroje určené ke zlepšení cestovního ruchu v chráněných přírodních rezervacích a okolních obcích.
3. Institucionální posílení – zahrnuje školení příslušných úředníků a vývoji webových stránek zaměřujících se na programy cestovního ruchu, marketingové strategie a zlepšení finančních programů a možnosti výběru nákupu jízdenek a online rezervací (SINAC, 2017 a).

Kostarika je zemí z latinskoamerického regionu, která je dobrým příkladem, jak uchopit iniciativu a následnou realizaci programů a ochranu biodiverzity. Naplňuje své závazky vůči mezinárodním úmluvám a zároveň ve spolupráci s místními vědci a obyvatelstvem buduje chráněná území, ve kterých je kladen důraz na zachování přírodního bohatství země. Zároveň je na Kostarice dbáno na budování příznivých podmínek pro ekoturismus, jako potenciál pro příliv finančních prostředků, které mohou být využity pro budování či správu dalších chráněných jednotek na území.

4.2. Chile

4.2.1. Geografická charakteristika Chile

Chilská republika, zkráceně Chile je přímořský stát, jehož břehy omývá Tichý oceán. Země se rozkládá na jihozápadní části Jižní Ameriky a sousedí s Bolívií a Peru na severu a s Argentinou na východě.

Chile je charakteristická délkou svého území od severu k jihu, která činí 4 329 km. Součástí chilského území jsou také oceánské ostrovy Velikonoční ostrov, ostrov Sala y Gómez a souostroví Juan Fernández. Zajímavostí je, že si chilská vláda nárokuje část území na Antarktidě, známého jako Chilské antarktické teritorium. Povrch země je členitý a poměrně rozmanitý. Od nejsušší pouště pozvolna přechází přírodní regiony až do subantarktické pustiny. Chile se nachází v tropickém, subtropickém

a mírném podnebném pásu. Specifické klimatické podmínky spolu s různou výškovou stupňovitostí utváří velmi rozdílné klimatické zóny, ve kterých se vyskytuje oceánské, kontinentální a horské podnebí spolu se suchým, vlhkým a mírným klimatem. V severní části země tvoří Andské pohoří skoro celou hranici s Argentinou. V místech, kde dosahují Andy výšky až 6 500 m bývá celoroční sněhová pokrývka. Výška Andského pohoří se směrem k Patagonii úměrně snižuje. Severní části náhorní plošiny Altiplano dominuje částečně poušť Atacama, která je jedním z nejméně úrodných a nejvíce suchých území v Chile. Oblast Patagonie je pak v nejjihnější části země a je tvořena stovkami ostrovů, fjordů a jezer. Zároveň velkou část Patagonie tvoří souostroví Ohňová země (CIA, 2017 b).

4.2.2. Biodiverzita a ekoturismus

Chile učinilo v posledních dvou dekadách mnoho důležitých kroků k uvolnění tlaku na životní prostředí, plynoucího z rapidního ekonomického rozvoje. Tato situace byla řešena přijetím zákonů a norem pro ochranu životního prostředí spolu se zavedením environmentálního managementu do národního systému (Convention on Biological Diversity, 2003). Chile je zároveň podepsáno jako člen globálních úmluv, programů a projektů v rámci kterých se zasazuje o ochranu své biologické diverzity. Avšak i přes aktivní přístup a zapojení je otázkou, zda je tato snaha opravdu dostatečně účinná. „Chile je ekonomickým tahounem Latinské Ameriky. Je však otázkou, zda bude schopno i v příštím čtvrtstoletí pokračovat v hospodářském růstu a zároveň efektivně chránit své životní prostředí,“ uvedl zástupce OECD za oblast životního prostředí Simon Upton (Ekonomický deník, 2016).

Globální formy podpory ze strany zahraniční spolupráce jsou ve formě finančních prostředků, technické pomoci a odborných znalostí. Za nejdůležitější globální úmluvy je považována Úmluva o biologické rozmanitosti, o které autorka práce píše v kapitole 3.2. Environmentální závazky regionu Latinské Ameriky. Ta byla v Chile ratifikována a podepsána v roce 1994. Součástí je strategie, která uznává význam biologické rozmanitosti jako jádro života na Zemi a zaměřuje se na její ochranu a udržitelné užívání. Závazky plynoucí z Úmluvy o biologické rozmanitosti Chile naplňuje, včetně uznání, že zachování biologické rozmanitosti je v zájmu společnosti

a je nezbytnou součástí vývojového procesu. Státní ochrana biodiverzity je realizována na úrovni druhů i na ekosystémové úrovni (Convention on Biological Diversity, 2003).

Biodiverzita je uznána jako zdroj bohatství a blahobytu, který je nezbytný pro člověka a měl by být zachován pro budoucí generace. Dle chilské Národní strategie na ochranu biodiverzity je dokonce nástrojem, který hraje rozhodující úlohu v rozvoji země a prvkem, který pomůže vymýtit chudobu. Zároveň je důležitým zdrojem, který přispívá k chilskému národnímu hospodářství, 20 % HDP pochází z komoditního odvětví zemědělství, hornictví a rybnářství. Výnosy z exportu přírodních zdrojů hrají ještě důležitější roli než těžba, představují 30 % chilského HDP. Zisk ze zemědělství činí 14 %, z rybolovu 9 % a z lesnictví 13 %. V neposlední řadě je důležitým odvětvím národního hospodářství cestovní ruch a ekoturismus, protože 60 % zahraničních turistů přicestuje do Chile díky přírodním krásám, přirozenému prostředí a široké rozmanitosti ekosystémů, které nabízejí návštěvníkům široké spektrum. Od pouští na severu země, přes deštné pralesy, jezera na jihu země až po stepi a ledovce (Convention on Biological Diversity, 2003). Chilská vláda si tento potenciál uvědomuje a snaží se vytvářet pro ekoturisty dostatečné zázemí.

Stejně jako Kostarika je Chile zemí, kde jsou důležitým ekosystémem lesy, které nabízí ekoturistům možnost vyžití. Pro příklad můžeme uvést Valdivijský les, který je podle Světového fondu na ochranu přírody považován za jednu z priorit ochrany přírody. Jedná se o typ temperátního deštného lesa, ve kterém dominuje stromové patro. Les byl pojmenován podle města Valdivia, ke kterému zasahuje svou severní hranicí. Spolu se stálezelenými listnatými stromy se v nižším stromovém patru vyskytuje hned několik jehličnatých stromů, které jsou zařazeny na světovém červeném seznamu IUCN (Čeřovský, 2006).

Chile stejně jako mnoho zemí po celém světě trpí degradací stanovišť a problémem s odlesňováním, které začalo v 16. století s příchodem španělských kolonizátorů. Během několika let byly obrovské plochy zničeny dřevařským průmyslem. Již ve 40. letech 20. století byla přijata opatření proti kácení některých lesních porostů a tím začala druhová ochrana na území Chile. Konkrétně pak v roce 1970 dosáhlo odlesňování brutálních dopadů z důvodu vytvoření borovicových a eukalyptových plantáží na 20 000 km² území (Ecotourism, 2017). Země oplývá několika vzácnými dřevinami, v roce 1976 byl národním monumentem vyhlášen cypřiš

chilský. Bohužel však kvůli ekonomickému tlaku je obtížné snahy o ochranu nejen lesů realizovat i v praxi. Stát nemá dostatek prostředků na kontrolu a plnění svých závazků, a tak dochází k deforestaci přírodního bohatství, které je popsáno v průvodcích pro návštěvníky za účelem ekoturistiky a poznávání přírodních krás (CEPAL, 2005)

Nelegální těžby dřeva jsou příčinou vymýcení tisíc let starých lesů v oblasti mírného pásu na území Chile. Nejznámějším případ nelegální těžby je z oblasti And, kde byly vykáceny aleje vzácného stromu Alerce (*Fitzroya cupressoides*), dle údajů Greenpeace šlo až o 3 500 let staré stromy. Zmíněné lesy byly domovem pro zvířata, která se důsledkem jejich vykácení ocitla na pokraji vyhynutí.

Chilská biota bojuje o přežití a upoutává pozornost především množstvím endemických a reliktních druhů. V Chile je evidováno 91 druhů popsaných savců a 16 z nich je registrováno jako ohrožený druh. Z 298 známých druhů ptáků je téměř 5 % ze zde žijících populací registrováno na seznamu těch, kterým hrozí vyhynutí. Nejvíce známá ohrožená populace je sokol stěhovavý, žijící v tundře, také kolibřík lantanový či rudohlavá husa. V Chile je známo 760 druhů mořských ryb a 68 druhů ryb sladkovodních z nichž je velký počet sladkovodních druhů a přes 250 druhů rostlin v ohrožení (Frommer's, 2017). Nejznámějšími savci, kteří žijí na chilském území jsou lama a alpaka. Významným druhem je pak konkrétně vikuňa, která byla v minulosti kriticky ohrožena, a to kvůli neregulovanému lovu. Srst vikuní je velmi cenná. Od roku 1975 patří právě tento druh lamy mezi chráněné živočišné druhy. Populace ptactva, která je zde v hojném zastoupení jsou kondori, kolibříci či nelétavý pták nandu. V národních parcích se můžete setkat i s plameňáky. Pro jih země je charakteristická populace tučňáků a kolonie lachtanů (iFauna, 2010).

Ochrana živočišných druhů je od roku 1993 zakotvena v zákoně o lovu, ten modernizoval dosavadní legislativu, týkající se ochrany živočichů. Tento zákon upravuje pravidla pro lov a zajištění volně žijících živočichů. Sestavuje pravidla pro získání oprávnění pro tuto činnost a zároveň upravuje sankce pro porušení těchto pravidel. Zároveň monitoruje legalitu lovu. V roce 1996 byla v platnost uznána novela zákona, a to v souladu se základním zákonem pro životní prostředí. K zákonu je připojen seznam statutu ohrožení konkrétních živočišných druhů, jako jsou obojživelníci, plazi, savci, bezobratlí a ptáci. Hydrologické zdroje jsou pak chráněny

obecným zákonem o rybolovu a vodní kultuře (Convention on Biological Diversity, 2003).

V posledních dvou stoletích se skrze vědecké studie nashromáždilo velké množství informací o povaze chilské bioty. Zahraniční specialisté se podíleli na rozšiřování znalostí místní biologické rozmanitosti, ale i přesto zůstává z části nepoznána. Ve zprávě Ekonomické komise pro země Latinské Ameriky a Karibiku (CEPAL, 2005) (*ECLAC, Economic Commission for Latin America and the Caribbean; ve španělštině CEPAL, Comisión Económica para América Latina y el Caribe*) je přímo zmíněno, že se v poznávání chilské flory a fauny místní vědci potýkají s nedostatkem údajů. V důsledku nedostatku dat, konkrétně v nedostatečné taxonomii a klasifikaci v málo sledovaných regionech, je obtížné reálně a přesně vypracovat zprávu o stavu ohrožení konkrétních živočišných a rostlinných druhů.

Faktory a vlivy, které se podílejí na stavu chilské biodiverzity jsou poměrně různorodé. Mimo vnější lidskou činnost mezi ně patří teplota, složení půd, vodní režim a klimatictí činitelé, které mají podíl na ovlivňování místního podnebí. Chilské území prodělalo v průběhu vývoje několik zásadních změn. Například v období čtvrtohor bylo teplé klima nahrazeno mírným klimatem a následně mírně studeným, kdy postupné klimatické změny vedly k migraci živočišných druhů a nutnosti umět se přizpůsobit u rostlinných druhů. V průběhu čtvrtohor migrace těchto biologických druhů vede přibližně k místům, ve kterých se vyskytují v současnosti (Hernandez, 1970). Mimo přirozený vývoj a přizpůsobení se místní biodiverzity klimatu, není ani Chile výjimkou co se týče globálních problémů spojených s biodiverzitou.

Hlavní problém životního prostředí, se kterým se Chile potýkalo v minulosti bylo odlesňování a znečištění jak vody, půdy tak ovzduší. Konkrétně hlavní město Santiago de Chile je jedním z nejvíce znečištěných měst v latinskoamerického regionu, ve kterém je znečištění ovzduší alarmujícím problémem. Ve dnech, kdy je znečištění kritické a hladina toxických látek v ovzduší přesáhne limitu únosnosti, je vyhlášeno doporučení, aby lidé náchylní na dýchací obtíže nevycházel z domů. Důvodem je rychlá expanze městského průmyslu a emise uvolňující se z automobilové dopravy. Za vypouštění znečišťujících látek do vzduchu a vody, včetně oxidu siřičitého a arzenu je zodpovědný těžárský průmysl. V roce 2000 dosáhla míra znečištění hodnot, kvůli kterým byl vyhlášen zákaz vyjetí na silnice až 200 000 motorovým vozidlům. Kvůli

zdravotním komplikacím byly mimo jiné uzavřeny některé průmyslové továrny. Naštěstí se tato situace v Chile v posledních několika letech zlepšuje a otázky životního prostředí hrají roli v diskuzích domácí ekonomiky. Tempo progresu je prozatím relativně pomalé, ale vládní iniciativy se zasazují o zlepšení situace (Frommer's, 2017).

Dle údajů OECD a CEPAL (2005) je momentálně nejlépe chráněným regionem vavřínolistý les, který se rozkládá na pouze 3 % území Chile. Opakem je pak území, na kterém se rozkládá poušť Atacama, ta se rozkládá na 22 % rozlohy země a chráněnou oblastí je méně než 5 % z tohoto území. Právě tyto skutečnosti vedly chilskou vládu k diskuzi a následnému zahrnutí této problematiky do Národní strategie pro biodiverzitu. Mezi cíle z roku 2003 byly zařazeny návrhy akcí, které se budou zaměřovat na zajištění dlouhodobé životaschopnosti národní biodiverzity na úrovni ekosystémů, druhů i genů. Vzhledem k tomu, že síť chráněných území v Chile je evidována na 19 % státního území a požadavek Světového svazu ochrany přírody je alespoň 10 % území státu, tak je tento požadavek splněn.

Stát má dále na svém seznamu 9 mokřadů, čímž se zasazuje o plnění podmínek Ramsarské úmluvy, o které se autorka zmiňuje v kapitole 3.3. Ochrana přírody v Latinské Americe. Avšak v roce 2004 byla zaznamenána událost, kdy nová továrna na výrobu celulózy zapříčinila zničení jednoho z nejvíce vzácných mokřadů na území Jižní Ameriky. Následkem bylo uhynutí vzácné labutě černokrké spolu s dalšími ptáky žijícím v okolí. „*Jednalo se pravděpodobně o největší populaci labutí černokrkých v jihoamerickém regionu, která byla vyhubena v kratší době, než je jeden celý rok,*“ uvedl ředitel Globálního toxického programu Světového fondu na ochranu zvířat, Clifton Curtis. Tato ekologická katastrofa upozornila na nedostatky v dodržování legislativy ze strany Chile (Newswire, 2005).

Na základě Úmluvy o ochraně přírody a volně žijících druhů na území západní polokoule, která byla sepsána ve Washingtonu v roce 1940, vznikl chilský národní systém chráněných oblastí. Chile se připojilo v roce 1967 avšak dodnes nesplňuje všechny nutné požadavky dohody. Systém používá zkratu SNAPSE a přijal tři kategorie ochrany území:

- Národní parky
- Národní rezervace
- Přírodní monumenty

Od roku 2007 bylo pro odvětví životního prostředí založeno samostatné ministerstvo, které přineslo pro Chile mnoho nového. Chile je tak zemí, ve které jsou plně fungující především soukromá chráněná území, která byla financována od soukromých investorů. Nicméně si Chile důležitost a hodnotu svého přírodního bohatství uvědomuje a Národní program pro životní prostředí řeší zranitelnost tohoto přírodního dědictví a snaží se bojovat proti tlaku ze strany antropogenní činnosti a předcházet potenciálním katastrofickým a klimatickým jevům. Národní strategie z roku 2003 se zasazuje o zabránění zhoršení stavu přírodní rozmanitosti na všech úrovních. A stejně tak o zachování dobrého stavu půdy a vody včetně souvisejících procesů. Místní vláda má v plánu vytvořit největší přímořský chráněný park v celé Americe, ovšem ochrana současných a nově vybudovaných území bude vyžadovat posílení pravomocí vlád, finanční a lidské zdroje a mnohem větší účast veřejnosti na přijetí a zavádění environmentálních opatření (Ekonomický deník, 2016).

I přes problémy, se kterými se stav chráněných území v Chile potýká, tato krajina i nadále láká ekoturisty stále více oblíbenými patagonskými Andami, výstupy na sopečné kužele hor a turistikou v drsné a na první pohled pusté patagonské pampě. Velkým lákadlem a pozoruhodným příkladem soukromých rezervací je přírodní park v chilské Patagonii, Tompkins conservation. Přírodní soukromá rezervace se rozkládá na území 3000 km² a byla založena americkým milionářem Douglasem Tompkinsem¹³. Tompkins ve skutečnosti realizoval 11 projektů

¹³ Douglas Tompkins je zakladatel oděvních značek Esprit a The North Face. Na konci 80. let se rozhodl ukončit svou kariéru v oděvním průmyslu a věnovat se záchraně přírody. Časem se stal jedním z největších vlastníků pozemků na území Jižní Ameriky, kde začal spolu se svou ženou budovat národní parky a ekologické farmy. Tompkins byl vášnivým cestovatelem, který si Jižní Ameriku oblíbil na svých výpravách. V roce 1989 prodal společnost Esprit a peníze z prodeje investoval do ochrany přírody v Jižní Americe. První zakoupený pozemek byl právě v Chile, kde investoval do opuštěné farmy a části pralesa. Postupem času investoval do okolních pozemků a začal budovat park, který je od roku 2005 vyhlášen přírodní rezervací. Spolu s týmem zaměstnanců a dobrovolníků se postaral o nápravu na území, které bylo zdevastované intenzivním zemědělstvím (Tompkins conservation, 2017).

na ochranu území a 2 z nich byly vyhlášeny národním parkem a následně navraceny místní vládě pod podmínkou, že si zachovají status chráněného území (Tompkins conservation, 2017). Chilská příroda skrývá velké biologické bohatství, které umí ekoturisté ocenit, stejně tak místní velkou rozmanitost bioklimatických pater. Vyskytuje se zde od mírného pobřežního klimatu přes kontinentální podhorské klima až po klima polární vysokohorské. Místní příroda tak představuje neobvyklé a atraktivní seskupení, ale i přesto, že ubytovací zařízení v oblasti jezer a Patagonie usilují o poskytování ekologických služeb a odpovědného vedení svých zařízení, tak Chile nečiní tak velký pokrok v udržitelnosti ubytování, jako je tomu právě například u Kostariky.

S tak specifickou topografií, jakou má Chile, nabízí ekoturistům nesčetné možnosti pro milovníky lyžování, jízdy na koních, turistiky v deštných pralesech, horolezení v oblasti sopek, jízdy na kajaku či pozorování velryb a rybaření ve fjordech. Velké množství planktonu v oblasti pobřeží přitahuje velké množství delfinů, velryb a žraloků, které je možno pozorovat. Chile je známo svou nedotknutou přírodou, která je jedním z hlavních turistických cílů a ač je třetím nejmenším státem regionu, tak je po Brazílii a Argentině turisticky nejvíce navštěvovanou zemí Latinské Ameriky. Mezi lety 1995 a 2014 vzrostl počet turistů v Chile ze 785 000 na 2 527 000 turistů, přičemž vzrostl příjem z turismu ze 1,186 milionu amerických dolarů na 3,134 miliard amerických dolarů ve stejném období (The World Bank, 2017). Konkrétně v roce 2006 přijelo do země 2 252 952 zahraničních turistů, a z toho je pro 59 % turistů účel návštěvy Chile rekreace a odpočinek spolu s poznáváním kulturního a přírodního bohatství země (Servicio Nacional de Turismo de Chile, 2008). První nejčastější formou je poznávací turistický ruch za účelem návštěvy hlavního města a některé z pěti zapsaných památek kulturního dědictví do seznamu UNESCO. Druhou nejčastější formou je vyhledávání vodního cestovního ruchu. Chile se v prospektech cestovních kanceláří prezentuje jako místo, kde vás ohromí místní příroda. V roce 2006 bylo v Chile celkem 95 státem chráněných oblastí, které jsou veřejně dostupné všem ekoturistům, které navštívilo 592 440 cizinců. Přírodně orientovaný cestovní ruch je jednou z hlavních forem na území země. Nejvíce navštěvovanou oblastí jsou pak národní parky Puyehue a Vicente Pérez Rosales na severu Patagonie. Velmi vyhledávanou je také Národní rezervace plameňáků, kterou v roce 2006 na severu Chile navštívilo 99 829 turistů (Ortega, 2006).

Chile by však mělo s iniciativou přilákat značné množství ekoturistů, do budoucna posílit investice do zabezpečení dodávek pitné vody s ohledem na zvýšení dostupnosti a minimalizaci ztrát pitné vody během dodávání. I přes aktivní snahu Chile zaostává s tvorbou takzvaných zelených pracovních míst a vylepšit spolupráci s relevantními úřady a institucemi, které berou ohled na životní prostředí. Zároveň směřovat investice do produkce výrobků a služeb, které budou podporovat růst zaměstnanosti v ekologických oborech (Ekonomický deník, 2016).

4.3. Shrnutí přístupu

Hrozby, kterým je vystavováno životní prostředí spolu s volně žijící faunou a florou, v dnešní době neubývají. Dle zprávy Světového fondu (2014) na ochranu přírody bylo mezi lety 1970 až 2010 ztraceno 52 % světové biologické rozmanitosti. Taktéž byl zaznamenán pokles známé populace zvířat o 28 % ve stejném časovém období. Biodiverzita Latinské Ameriky byla nejvíce zasažena a to z 83 %. Ve zprávě je taktéž uvedena značně menší ztráta v oblasti chráněných území, což opět dokazuje jejich důležitost v eliminaci podobných ztrát (Good Nature Travel, 2014).

Přístup udržitelného rozvoje a zodpovědného užívání přírodního bohatství se však v polední době rozšířil i do rozvojových zemí, které se snaží vzdělávat své obyvatelstvo a zapojit ho tak do diskuzí a rozhodovacích procesů. Jihoamerický kontinent je velmi bohatý na přírodní a kulturní zdroje a ty představují největší lákadlo pro ekoturisty z celého světa.

V zemích Latinské Ameriky probíhá multilaterální regionální spolupráce, co se týče otázek globálních biologických problémů. Státy mezi sebou kooperují a vzájemně řeší společné problémy spojené s biologickou rozmaností a životním prostředím obecně. Spolupráci v rámci regionu, výměna odborných znalostí je v ekologické politice zásadní. Na této úrovni je často možné realizovat integrovanou ochranu biodiverzity. Státy se zasazují o aplikaci trvale udržitelného hospodaření v ekosystémech, které mají regionální charakter. Regiony jsou objektem společné ekologické politiky hned z několika důvodů. Spojuje je fakt, že jsou oblastmi, ve kterých dochází ke kumulování znečištění v důsledku vysoké koncentrace škodlivin z průmyslových, těžebních a automobilových činností. Vzhledem k tomu, že je v oblasti

zaznamenáno velké biologické bohatství, stávají se státy cílovou skupinou komplexní ochrany (Mezřický, 1996).

V rámci latinskoamerického regionu existuje hned několik blíže klasifikovaných regionů za účelem ekologické spolupráce, které Mezřický rozděluje následovně:

- Argentina, Bolívie, Ekvádor, Chile a Peru – zaměření na environmentální problémy týkající se záchrany ohrožené vikuni, usilování o zastavení desertifikace a iniciativa za ochranu andských mokřadů. Regiony spojuje vysokohorská oblast And. Do spolupráce v rámci ochrany mokřadů je mimo to zapojena také Kostarika, Kolumbie a Panama.
- Ekvádor, Chile, Kolumbie, Panama a Peru – region se zavázal ke spolupráci v rámci boje proti znečišťování Tichého oceánu a k trvale udržitelnému využívání jeho živých zdrojů.

V diplomové práci autorka zvolila přístupy dvou konkrétních zemí, Kostariky a Chile. Chile je zemí, která se aktivně účastní světových konferencí a podílí se na úmluvách, které stmelují zahraniční spolupráci. I přesto, že se Chile zapojilo a ratifikovalo globální úmluvy relevantní k ochraně biodiverzity, zdá se, že plně nevyužívá dostupné možnosti k naplňování svých závazků, viz. v kapitole 4.2.2. Biodiverzita a ekoturismus. Vzhledem k tomu, že jsme obeznámeni pouze se zněním těchto dohod a informace o výsledcích kooperace jsou často nedostupné, může být toto tvrzení do jisté míry ne zcela objektivní a relevantní. Z dostupných informací je patrné, že je Kostarika, co se týče zázemí pro ekoturismus, více rozvinutá a nabízí tak ekoturistům větší možnosti v ekologických přístupech.

Chile by se v ochraně životního prostředí mohlo inspirovat například právě u státu jako je Kostarika, který si je nevyčísitelné hodnoty svého přírodního bohatství velmi dobře vědom a umí si ho chránit. V naplňování některých závazků, které plynou z podepsaných úmluv má Chile stále jisté rezervy, zejména jsou známy nedostatky v dodržování platných legislativ. V obou těchto zemích je velká důležitost lesního porostu, který je ohrožen lidskou činností a v důsledku odlesňování dochází k ohrožení některých živočišných a rostlinných druhů v oblasti. Obě země se potýkají s úbytkem lesních porostů z důvodu intenzivního zemědělství či dřevařského průmyslu. Mimo ohrožení přírodního bohatství taktéž dochází k nucenému vysídlování původního obyvatelstva.

Ekoturistika a chráněné oblasti působí jako motivační mechanismus pro zachování biologické rozmanitosti. Chráněná území mají s ekoturismem mezi sebou úzkou vazbu, díky které jsou vytvářeny aktivity jako například pozorování vzácných a volně žijících živočichů či turistika v ojedinělých lokalitách. Jako alternativní způsob turismu zahrnuje návštěvu přírodních oblastí s cílem vzdělávat se, zkoumat či vykonávat činnost šetrnou k životnímu prostředí. Ekoturistika je tak vnímána jako nástroj pro udržitelný rozvoj s potenciálem. V rozvojových zemích včetně latinskoamerického regionu je začleňována do národních strategií rozvoje. Pečlivě naplánované strategie zejména ve spolupráci s místním obyvatelstvem jsou schopny poskytnout přímé benefity bez většího tlaku na kulturní a přírodní prostředí. Jejím cílem je zachování přírodních zdrojů, zejména biologické rozmanitosti a zachování udržitelného využívání zdrojů, kterým přinese ekologický zážitek pro návštěvníky, zachová ekologické prostředí a přinese ekonomické výhody.

Péče o zachování biodiverzity je jedním z aktuálních environmentálních témat, a zvláště v rozvojových zemích, kde je biodiverzita nejbohatší, je třeba využívat potencionálu zahraniční spolupráce a sdílení informací k rozvíjení konceptu trvale udržitelného rozvoje a udržitelného cestování.

5. Závěr

V posledních dvou desetiletích došlo ke značnému rozšíření globálního cestovního ruchu a alternativních forem cestování, jako je ekoturismus. Ekoturismus jako forma udržitelného rozvoje je sám o sobě velkým potenciálem do budoucna. Význam větší ochrany přírody, biotopů, rozmanitosti živočišných a rostlinných druhů a obecně důležitost biosféry pro člověka narůstá v důsledku civilizačního nátlaku. Nyní je ekoturismus považován za pozitivní alternativu k masovému turismu, avšak musí být dbáno na několik pravidel, aby se z ekoturismu nestal masový ekoturismus.

Autorka práce analyzovala význam konceptu ekoturismu jako nástroje na ochranu biodiverzity v regionu Latinské Ameriky se zaměřením na dvě konkrétní země, Kostariku a Chile. Zhodnotila využití potenciálu místní biodiverzity pro ekoturismus a poukázala na zahrnutí ekoturistiky jako podpůrného nástroje ochrany přírody. Rešerší dostupných zdrojů definovala limity a potenciály udržitelného turismu

a analyzovala přístupy vybraných zemí k ochraně biodiverzity, čímž byl cíl diplomové práce naplněn.

Přestože je světovým fenoménem a zároveň se stává nejrychleji expandující složkou turistického průmyslu, je nutné regulovat jeho míru v konkrétních oblastech, aby se neminul svým prvotním záměrům. Jsem názoru, že se ekoturismus stal nástrojem, který přispívá k udržitelnosti přírodních zdrojů a zároveň prospívá místním komunitám, avšak mělo by být především dbáno na původní záměr s cílem vzdělávat a přinést profit pro místní komunity. Těm může sloužit jako zdroj finančních prostředků a zároveň i jako osvěta, čímž přispěje k samostatnému fungování oblastí. Je důležité trvat na zachování původních kulturních tradic, které přispívají k atraktivitě ekoturismu. Ovšem skutečnost, že je ekoturismus populárním alternativním způsobem cestování přináší i vedlejší negativní dopady, které nelze přehlédnout. Ovlivňuje jak místní obyvatelstvo, tak přirozené chování zvířat a pokud by v budoucnu dorostl do neúnosné míry, ekoturistické lokality by tak pocítily nátlak na životní prostředí.

Latinská Amerika může nabídnout širokou škálu rozmanitých destinací s velkým potenciálem, avšak je velmi těžké předpokládat vývoj světového ekoturismu do budoucna. Tržně orientované reformy v zemích regionu spolu s důsledky globalizace trendů přispěly k růstu ekoturismu v latinskoamerickém regionu. Není tedy divu, že je tato oblast jednou z nejvíce navštěvovaných destinací ekoturismu. Atraktivita přírodní diverzity je pro země regionu Latinské Ameriky výhodou. Cestovní kanceláře taktéž využívají nabídek v mimosezónním ročním období, kdy je na opačné části zeměkoule chladnější počasí. Naopak limitou je nedostatečná infrastruktura, problém se týká jak letecké dopravy, tak pozemních komunikací. Stav silnic je mnohdy ve špatném stavu a jinde je nedostatečná hustota pozemní sítě, která znesnadňuje přístup do hlavních i vzdálených lokalit. Zároveň jsou lokální lety drahé a dálkové linky nejsou z mnoha destinací přímé a je nutné na cestě do regionu uskutečnit let s několika přestupy.

Taktéž je díky novým technologiím v současnosti výrazně lepší monitorování kvality životního prostředí. Tyto technologie zároveň umožňují zlepšení fungování příslušných orgánů veřejné moci sledovat míru znečištění v dané lokalitě a učinit jisté kroky k nápravě. Znalosti jsou využívány k tvorbě environmentálních politik, monitorování lesů, posuzování jakosti vody, identifikaci přirozených rizik a forem

ohrožení v dané lokalitě apod. Státy tak mají nový nástroj pro sledování koncentrace znečišťujících látek v okolí a mohou tak přijmout relevantní opatření ke sjednání nápravy a učinit tak své životní prostředí opět lákavým pro návštěvníky za účelem ekoturismu.

Důležitým závěrem je, že si státy svou výhodu v biologické rozmanitosti uvědomují a snaží se podnikat určité relevantní kroky k její dostatečné ochraně. Ochota zaplatit ze strany ekoturistů je vysoká a vidina přílivu finančních prostředků do ekoturisticky atraktivních oblastí je pro vlády států motivací k dodržování závazků, ke kterým se v rámci lokálních i globálních úmluv zavázaly. Pokud nebudou dostatečně investovat do ochrany svého území, potenciál ekoturismu jako nástroje na ochranu biodiverzity by nemusel fungovat tak dobře, jak by mohl. I když se státy aktivně podílejí na globálních úmlouvách ošetřujících stav životního prostředí, ne vždy jsou cíle dohod naplňovány, a tak by měly být vynaloženy větší finanční i lidské prostředky do správy a kontroly realizace strategií na ochranu biodiverzity.

Seznam obrázků

Obrázek 1 Vývoj pojmu ekoturismus v průběhu let	28
Obrázek 2 Seznam megadiversních zemí dle Mittermeiera	35
Obrázek 3 Globální zmapování megadiversních zemí dle Mittermeiera	35
Obrázek 4 Výčet environmentálních zákonů a předpisů v latinskoamerických zemích	53
Obrázek 5 Lokace míst postihnutých degradací a podobnými jevy	55
Obrázek 6 Počet živočišných druhů se zastoupením v Latinské Americe	57
Obrázek 7 Míra chráněného území na ploše pevninských zemí Latinské Ameriky	60

Seznam literatury

Achard, F. Identification of deforestation hot spot areas in the humid tropics. Research Report, European Commission, 1998

Agricultures Network. Waru-Waru [online]. 2013 [cit. 2017-01-03]. Dostupné z: <http://www.agriculturesnetwork.org/resources/learning/mod2-online/edu-res/r3/waru-waru-peru/view>

Algoritmy: Diskontování. [online]. 2017 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <https://www.algoritmy.net/article/130/Diskontovani>

Badman, T. World Heritage and Protected Areas. [online]. 2008 [cit. 2017-01-07]. Dostupné z: http://cmsdata.iucn.org/downloads/world_heritage_and_protected_areas_2008.pdf

Biodiversity: Megadiverse countries. [online]. 2017 [cit. 2017-01-07]. Dostupné z: <http://www.biodiversitya-z.org/content/megadiverse-countries>

Bjork, P. Ecotourism from a Conceptual Perspective, an Extended Definition of a Unique Tourism Form. [online]. 2000 [cit. 2017-01-24]. Dostupné z: <https://studentportalen.uu.se/uusp-filearea-tool/download.action?nodeId=676620&toolAttachmentId=129377>

Blažek, J., Uhlíř, D. Teorie regionálního rozvoje: nástin –kritika –klasifikace. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 8024603845

Boardman, A. Cost-Benefit Analysis: Concepts and Practice. Prentice Hall, 1996. ISBN 0135199689

Bussines info: Latinská Amerika - Růst tichomořských zemí zrychluje. [online]. 2015 [cit. 2016-10-24]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/latinska-amerika-rust-tichomorskych-zemi-se-zvysuje--60753.html>

Casteñda, J. Latin America's Left Turn. In. Foreign Affairs. [online]. 2006 [cit. 2016-11-24] Dostupné z: <http://www.foreignaffairs.com/articles/61702/jorge-g-castaneda/latin-americas-left-turn>

Ceballos-Lascurain, H. The future of ecotourism. [online]. 1987 [cit. 2017-01-24] Dostupné z: www.revistadeturism.ro/rdt/article/download/44/97

Center for Responsible Travel: About the Center for Responsible Travel. [online]. 2017 [cit. 2016-11-24] Dostupné z: <http://www.responsibletravel.org/home/about.html>

Central America Data: Tourism: How much does it pay to be „green“? [online]. 2015 [cit. 2017-04-06]. Dostupné z: http://www.centralamericadata.com/en/article/home/Tourism_How_Much_Does_it_Pay_to_Be_Green

CEPAL: Evaluaciones del desempeño ambiental: Chile. [online]. 2005 [cit. 2017-03-24]. Dostupné z: <http://www.eclac.cl/publicaciones/xml/2/21252/lcl2305e.pdf>.

CEPAL: Sustainable development in Latin America and the Caribbean 20 years on from the Earth Summit. [online]. 2011 [cit. 2017-04-06]. Dostupné z: http://www.cepal.org/rio20/noticias/paginas/9/43799/REV.Rio+20-Sustainable_development.pdf

CEPAL: CEPALSTAT [online]. 2017 [cit. 2017-04-06]. Dostupné z: http://interwp.cepal.org/sisgen/ConsultaIntegradaFlashProc_HTML.asp

CIA: Costa Rica. [online]. 2017 a [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/cs.html>

CIA: South America: Chile. [online]. 2017 b [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ci.html>

Christoffersen, Leif E. A Bridge-BUILDER for Nature Conservation. [online]. 1994 [cit. 2016-12-30] Dostupné z: https://www.fni.no/YBICED/97_04_christoffersen.pdf

Convention on Biological Diversity: Costa Rica. [online]. 2016 [cit. 2016-12-25]. Dostupné z: <https://www.cbd.int/countries/profile/default.shtml?country=cr#facts>

Convention on Biological Diversity: Global Biodiversity Outlook 3. [online]. 2010 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <https://www.cbd.int/doc/publications/gbo/gbo3-final-en.pdf>

Convention on Biological Diversity: National biodiversity strategy of the Republic of Chile. [online]. 2003 [cit. 2017-01-24]. Dostupné z: <https://www.cbd.int/doc/world/cl/cl-nbsap-01-en.pdf>

Costa Rica: Amazing Costa Rica. [online]. 2015 [cit. 2016-10-24]. Dostupné z: <https://www.costarica.com/>

Costa Rica guide: Corcovado National Park. [online]. 2017 [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: <http://costa-rica-guide.com/nature/national-parks/corcovado/>

Cummings, R. G., Brookshire D. S., Schulze W. D. Valuing Environmental Goods: An Assessment of the Contingent Valuation Method, Totowa, New Jersey: Rowman and Allanheld, 1986. ISBN 1402040644

Čeřovský, J. Putování za rostlinami z červených knih. [online]. 2006 [cit. 2016-02-08] Dostupné z: <http://ziva.avcr.cz/files/ziva/pdf/putovani-za-rostlinami-z-cervenych-knih-6-patagons.pdf>

Different Life: Problematika kácení tropických lesů. [online]. 2016 [cit. 2016-11-24]. Dostupné z: <http://www.differentlife.cz/ekologie02.htm>

Dlhý-Smith, R., (2015/2016). Rozvojové příležitosti Latinské Ameriky [přednáška] 20.5.2016 (Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci).

eAgri: Nagojský protokol. [online]. 2014 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/355096/Nagojsky_protokol.pdf

ECLAC: Economics of climate change in Latin America and the Caribbean: summary 2010. [online]. 2017 a [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <http://www.cepal.org/en/publications/economics-climate-change-latin-america-and-caribbean-summary-2010>

Ecosystem Valuation: Contingent Valuation Method. [online]. 2017 a [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: http://www.ecosystemvaluation.org/contingent_valuation.htm

Ecosystem Valuation: The Contingent Choice Method. [online]. 2017 b [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: http://www.ecosystemvaluation.org/contingent_choice.htm

Ecosystem Valuation: Benefit Transfer Method. [online]. 2017 c [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: http://www.ecosystemvaluation.org/benefit_transfer.htm

Ecotour: Agrotourism - definition. [online]. 2007 [cit. 2017-01-24]. Dostupné z: <http://www.ecotourdirectory.com/agrotourism.htm>

Ecotourism: Chile. [online]. 2017 [cit. 2017-03-24]. Dostupné z: <http://www.ecotourism.org/chile>

- Ekonomický deník: OECD: Růst Chile není dostatečně „zelený“. [online]. 2016 [cit. 2017-04-06]. Dostupné z: <http://ekonomicky-denik.cz/oecd-rust-chile-neni-dostatecne-zeleny/>
- El Financiero: Es rentable la sostenibilidad turística. [online]. 2015 [cit. 2017-04-06]. Dostupné z: http://www.elfinancierocr.com/blogs/sostenible/rentable-sostenibilidad-turistica_7_721197874.html
- Encyclopedia Britannica: Cloud forest. [online]. 2015 [cit. 2017-04-06]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/science/cloud-forest-ecology>
- Enviweb: Šetrný turismus má zelenou. [online]. 2016 [cit. 2017-01-24]. Dostupné z: <http://www.enviweb.cz/clanek/archiv/105412/setrny-turismus-ma-zelenou>
- Enviweb: Šetrná turistika by měla pomoci ochránit přírodu. [online]. 2006 [cit. 2017-01-24]. Dostupné z: <http://www.enviweb.cz/clanek/archiv/59984/setrna-turistika-by-mela-pomoci-ochranit-prirodu>
- Escosura, L. Assessing the Economic Effects of Latin American Independence. [online]. 2003 [cit. 2017-01-07]. Dostupné z: <http://orff.uc3m.es/bitstream/handle/10016/407/wh031207.pdf?sequence=1>
- Europarc Federation: Sustainable Tourism in Protected Areas. [online]. 2017 [cit. 2017-01-24]. Dostupné z: <http://www.europarc.org/nature/european-charter-sustainable-tourism/>
- Farber, S., Costanza, R., Wilson, M. Economic and ecological concepts for valuing ecosystem services. [online]. 2002 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: https://www.pdx.edu/sites/www.pdx.edu.sustainability/files/Farber_et_al.pdf
- Fennel, D. A content analysis of ecotourism definitions. Current Issues in Tourism. [online]. 2001 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/249024038_A_Content_Analysis_of_Ecotourism_Definitions
- Fňukal, M., Šebesta D. Regionální geografie Latinské Ameriky a Karibiku. [online]. 2013 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <http://geography.upol.cz/soubory/studium/e-ucebnice/978-80-244-3846-7.pdf>

Frommer's: Sustainable Travel & Ecotourism. [online]. 2017 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <http://www.frommers.com/destinations/south-america/planning-a-trip/sustainable-travel--ecotourism>

Good Nature Travel: WWF Report: 52 percent of the world's biodiversity is gone. [online]. 2014 [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://goodnature.nathab.com/wwf-living-planet-report-2014-we-now-have-less-than-half-the-biodiversity-of-just-forty-years-ago/>

Greenpeace: Amazonský deštný prales. [online]. 2013 [cit. 2016-06-24]. Dostupné z: <http://www.greenpeace.org/czech/cz/Kampan/Ochrana-pralesu/Amazonsky-destny-prales/>

Griffin, K., Khan A., Ickowitz A. Poverty and the Distribution of Land. [online]. 2001 [cit. 2016-11-24]. Dostupné z: <http://economics.ucr.edu/papers/papers00/00-09.pdf>

Gouvea, R. Managing the Ecotourism Industry in Latin America: Challenges and Opportunities. [online]. 2001 [cit. 2016-11-24]. Dostupné z: http://businessperspectives.org/journals_free/ppm/2004/PPM_EN_2004_02_Gouvea.pdf

Hernandez, S. Geografía de plantas y animales de Chile. Santiago de Chile: Editorial universitaria, 1970.

Hesková, M., Morávková E. Cestovní ruch: pro vyšší odborné školy a vysoké školy. Praha: Fortuna, 2011. ISBN 978-80-7373-107-6

Holden, A. Environment and tourism. [online]. 2000 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <http://www.worldcat.org/title/environment-and-tourism/oclc/760663472?referer=di&ht=edition>

Honey, M. S. Treading lightly? Ecotourism's impact on the environment – Cover Story. 1999. ISSN 0013-9157

Horák, V. Sociálně-politický vývoj v Latinské Americe. [online]. 2008 [cit. 2016-11-24]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/Socialne.htm>

iFauna: Lama (1. část). [online]. 2010 [cit. 2017-03-24]. Dostupné z: <http://www.ifauna.cz/ruzne/clanky/r/detail/3176/lama-1-cast>

In-počasí: El niño. [online]. 2016 [cit. 2016-11-24]. Dostupné z: <http://www.in-pocasi.cz/clanky/vyznacne/el-nino-23.3.2016/>

IPPC: Climate Change 2007: Impacts, Adaptation and Vulnerability. [online]. 2007 [cit. 2017-01-24]. Dostupné z: https://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/wg2/ar4_wg2_full_report.pdf

Israngkur, A. Ecotourism. [online]. 1996 [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: http://tdri.or.th/archives/download/quarterly/text/j96_2.htm

IUCN: About us. [online]. 2017 [cit. 2017-03-24]. Dostupné z: <https://www.iucn.org/regions/south-america/about-us>

IUCN: South America annual report. [online]. 2015 [cit. 2017-03-24]. Dostupné z: <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/2016-027.pdf>

Kaláb, V. Ekoturistika se v Česku zatím jen probouzí. [online]. 2010 [cit. 2017-01-24]. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-45735070-ekoturistika-se-v-cesku-zatim-jen-probouzi>

Karl, T. L. Dilemmas of Democratization in Latin America. [online]. 2008 [cit. 2016-11-24]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/422302>

Kautsky, K. Ekonomické učení Karla Marxe [online]. 1958 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: http://www.sds.cz/docs/prectete/eknihy/kk_eukm.htm

Kotíková, H. Nové trendy v nabídce cestovního ruchu. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. ISBN 978-80-247-4603-6.

Koželouh, J. Globální změny podnebí a související změny ve vodním režimu na Zemi: dopady na obyvatele rozvojových zemí, odpovědnost, řešení. [online]. 2016 [cit. 2016-11-24]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/analyzy/85-globalni-zmeny-podnebi-a-souvisejici-zmeny-ve-vodnim-rezimu-na-zemi-dopady-na-obyvatele-rozvojovych-zemi-odpovednost-a-reseni.htm>

Levin, J. Hugo Chávez. Infobase Publishing, 2007. ISBN 1438104693

Lindberg, K. Policies for Maximizing Nature Tourism's Ecological and Economic Benefits. [online]. 1991 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z:

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.536.5828&rep=rep1&type=pdf>

Meteocentrum: El Niño a La Niña. [online]. 2016 [cit. 2016-10-24]. Dostupné z: <http://www.meteocentrum.cz/zajimavosti/encyklopedie/el-nino-a-la-nina>

Mezřický, V. Základy ekologické politiky. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 1996. ISBN 80-85368-96-X.

Ministerstvo životního prostředí: Dobrovolné nástroje. [online]. 2017 [cit. 2017-01-24]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/dobrovolne_nastroje

Ministerstvo životního prostředí: Udržitelný rozvoj. [online]. 2015 [cit. 2017-01-24]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/udrzitelny_rozvoj

Mitterneuer, R. A. Megadiversity: Earth's Biologically Wealthiest Nations. [online]. 1997 [cit. 2017-01-24]. Dostupné z: <http://www.biodiversitya-z.org/content/megadiverse-countries.pdf>

MPORA: What is windsurfing? Everything you need to know. [online]. 2016 [cit. 2017-01-24]. Dostupné z: <https://mpora.com/windsurfing-kitesurfing/windsurfing-everything-need-know#ZMhVYQYZm1IAOZky.97>

National Geographic: About Geotourism. [online]. 2012 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: http://travel.nationalgeographic.com/travel/sustainable/about_geotourism.html

National Wildlife Federation: What is Biodiversity? [online]. 2017 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <http://www.nwf.org/wildlife/wildlife-conservation/biodiversity.aspx>

Newswire: Chilean Pulp Mill Poisons Swans in Their Sanctuary [online]. 2005 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: <http://www.ens-newswire.com/ens/nov2005/2005-11-21-03.html>

Ochrana přírody: Ramsarská úmluva. [online]. 2017 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <http://www.ochranaprirody.cz/mezinarodni-spoluprace/mezinarodni-umluvyy/ramsarska-umluva/>

Ortega, H. Comportamiento del turismo receptivo [online]. 2006 [cit. 2016-12-15]. Dostupné z: <http://www.sernatur.cl/institucional/PDF/estadisticas/turismo-receptivo/COMPORTAMIENTO-06.pdf>

Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development. [online]. 1987 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>

Outdoor Economy: Tourism New South Wales – Defining Nature Tourism. [online]. 2017 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: http://outdooreconomy.com/wp-content/uploads/2013/08/Tourism-New-S.-Wales_defining_nature_tourism.pdf

Outdoor Guide: Ekoturistika nebo ekotragedie? [online] 2010 [cit. 2017-03-13]. Dostupné z:

<http://www.outdoorguide.cz/ekoturistika-nebo-ekotragedie--214.html>

Palatková, M., Zichová, J. Ekonomika turismu: Turismus České republiky. Praha: Grada Publishing a.s., 2011. ISBN 978-80-247-3748-5

Pásková, M., Zelenka J. Výkladový slovník cestovního ruchu. MMR: Praha, 2002. ISBN 978-80-7201-880-2

Pásková, M. Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu. Gaudeamus, 2009. ISBN 978-80-7435-006-1

Pearce, D. Cost-benefit analysis and environmental policy. Oxford Review of Economic Policy [online]. 1998 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=148501

Peet, R., Hartwick, E. Theories of Development. Second edition. New York: The Guilford Press, 2009. ISBN 1606233971

PISCO: The Science of Marine Reserves. [online]. 2008 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: www.piscoweb.org.

Richardson, L., Loomis J. The total economic value of threatened, endangered and rare species: An updated meta-analysis. [online]. 2009 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0921800908004771>

Reflex: Ekoturistika ohrožuje divoká zvířata, tvrdí nová studie. [online]. 2015 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <http://www.reflex.cz/clanek/zajimavosti/66969/ekoturistika-ohrozuje-divoka-zvirata-tvrdi-nova-studie.html>

Remtová, K. Výkladový slovník základních pojmů z oblasti udržitelného rozvoje- Doporučení vládám od Světové organizace cestovního ruchu. [online]. 2009 [cit. 2017-01-24]. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/OZE/Slovník_MZP.pdf

Rozvojovka: Jak se žije ve slumu. [online]. 2016 [cit. 2016-11-24]. Dostupné z: http://www.rozvojovka.cz/jak-se-zije-ve-slumu_200_32.htm

Ryglová, K. Cestovní ruch: soubor studijních materiálů. Key Publishing s.r.o., 2009. ISBN 978-807-4180-286

Sagoff, M. What does willingness to pay measure? [online]. 2017 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: https://benefitcostanalysis.org/system/files/sagoff_willingness_to_pay.pdf

Sedmá generace: Za odpovědným cestováním. [online]. 2005 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <http://www.sedmagenerace.cz/text/detail/za-odpovednym-cestovanim>

Servicio Nacional de Turismo de Chile: Comportamiento del turismo receptivo. [online]. 2008 [cit. 2016-12-15]. Dostupné z: <http://www.sernatur.cl/institucional/PDF/estadisticas/turismo-receptivo/COMPORTAMIENTO-06.pdf>

SINAC: Tourism program. [online]. 2017 a [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: <http://www.sinac.go.cr/EN-US/turismo/Pages/prograturis.aspx>

SINAC: Wild life. [online]. 2017 b [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: <http://www.sinac.go.cr/EN-US/visasilves/Pages/default.aspx>

Schwartz, T. Travesty in Haiti: A true account of Christian missions, orphanages, fraud, food aid and drug trafficking. BookSurge Publishing, 2008. ISBN 1-41969-803-6

Specialized agency of the United Nations: World Tourism Organization UNWTO. [online]. 2017 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <http://www2.unwto.org/content/who-we-are-0>

Sustainable Development: United Nations Conference on Sustainable Development, Rio+20. [online]. 2017 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: <https://sustainabledevelopment.un.org/rio20.html>

The IUCN Red List of Threatened Species. [online]. 2017 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <http://www.iucnredlist.org/>

The International Ecotourism Society: About TIES. [online]. 2017 a [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <http://www.ecotourism.org/about-ties>

The International Ecotourism Society: What is ecotourism. [online]. 2017 b [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <http://www.ecotourism.org/what-is-ecotourism>

The Guardian: Costa Rica recognised for biodiversity protection. [online]. 2010 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/environment/2010/oct/25/costa-rica-biodiversity>

The World Bank: América Latina y el Caribe: una región sumamente vulnerable a los efectos del cambio climático. [online]. 2007 [cit. 2016-12-15]. Dostupné z: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/BANCOMUNDIAL/EXTSPPAISES/LACINSPANISHEXT/0,,contentMDK:21575007~menuPK:508626~pagePK:2865106~piPK:2865128~theSitePK:489669,00.html>.

The World Wonders: Choco Forest. [online]. 2017 [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://www.theworldwonders.com/southamerica/choco-forest.html>

The World Bank: Regional experiences to keep Latin America green and growing. [online]. 2013 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: <http://www.worldbank.org/en/news/feature/2013/06/26/latin-america-green-growth>

Tompkins conservation: Who we are [online]. 2017 [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://www.tompkinsconservation.org/>

Toušek, Z. Modely oceňování neobchodovatelných veřejných statků. [online]. 2017 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: http://www.agris.cz/Content/files/main_files/61/139142/tousek.pdf

Třebický, V. Ekologická stopa – Unese Země civilizaci. Praha: Ministerstvo životni prostředí ČR. Planeta. 2000. ISSN 1210-4124

UNEP: “Derecho y políticas ambientales. Legislación por países”. [online]. 2009 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: www.pnuma.org/deramb/legislacionporpaíses.php?menusup=8&menuinf=3.

UNEP: Latin America and the Caribbean: Environmental outlook. [online]. 2010 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: http://new.unep.org/pdf/GEOLAC_3_ENGLISH.pdf

UN Environment: About Un Environment. [online]. 2017 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <http://web.unep.org/about/who-we-are/overview>

UN-HABITAT [online]. 2016 [cit. 2016-12-29]. Dostupné z: <http://unhabitat.org/>

Weaver, D. B. Ecotourism in the Less Developed World. Oxon: CAB International. 1998. ISBN 0-85199-223-4.

World Future Council: Who we are. [online]. 2017 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: <https://www.worldfuturecouncil.org/>

World Wide Fund for Nature: Initiatives. [online]. 2017 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <http://www.worldwildlife.org/>

Zelenka, J., Pásková, M. Výkladový slovník cestovního ruchu. 2. kompletně přepracované a doplněné vydání, Praha: Linde Praha a.s., 2012. ISBN 978-80-7201-880-2

Ziffer, K. A. Ecotourism: The uneasy alliance. WashingtonD.C.: Conservation International. 1989